nota landschapsbeleid 2015

september 2015

Gemeente Oss
Dienst Stadsbeleid
afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling

GEMEENTE OSS

Vastgesteld door de Gemeenteraad van Oss
op 17 september 2015

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING **5**

1 INLEIDING **6**

1.1 aanleiding
1.2 doelen
1.3 resultaat
1.4 status plan
1.5 methodiek
1.5 opbouw rapport

2 HET OSSE LANDSCHAP **8**

2.1 inleiding
2.2 de totstandkoming van het Osse landschap
2.3 het huidige Osse landschap
2.4 het Osse landschap in ontwikkeling

3 LANDSCHAPPELIJKE KWALITEITEN IN OSS **16**

3.1 inleiding
3.2 de kwaliteiten in Oss
3.3 kwaliteiten per deelgebied
3.3.1 uiterwaarden
3.3.2 oeverwal
3.3.3 komgebied
3.3.4 dekzandrand
3.3.5 dekzandrug

4 BELEIDSKADERS **25**

4.1 Inleiding
4.2 Europees beleid

4.3 Rijksbeleid
4.4 provinciaal beleid
4.5 gemeentelijk beleid
4.5.1 toekomstvisie
4.5.2 structuurvisie Oss 2020
4.5.3 natuur- en landschapsvisie Oss
4.5.4 erfgoedbeleid
4.5.5 overig beleid

5 ONTWIKKELINGEN 28
5.1 inleiding
5.2 landbouw
5.3 wonen
5.4 natuur
5.5 recreatie
5.6 klimaat verandering
5.7 water

6 KANSEN EN KNELPUNTEN 30

LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGSVISIE

7 ALGEMENE ONTWIKKELINGSVISIE 33
7.1 algemeen
7.2 identiteit landschapstypen
7.3 dynamisch landschap
7.4 archeologische en cultuurhistorische waarden
7.5 natuur- en landschapsbeheer

8 ONTWIKKELINGSVISIE PER DEELGEBIED 35
8.1 uiterwaarden
8.2 oeverwal
8.3 komgebied
8.4 dekzandrand
8.5 dekzandrug

9 ONTWIKKELINGSVISIE PER THEMA 47
9.1 inleiding
9.2 nieuwe landgoederen
9.3 opwekken van schone energie
9.4 erfinrichting
9.5 (de randen van) de kernen
9.6 diverse objecten
9.6.1 hekwerken en afrasteringen
9.6.2 schuilhutten
9.6.3 lichtmasten

10 UITVOERING 64
10.1 inleiding
10.2 toetsen
10.3 stimuleren
10.4 financiering

BIJLAGEN

1 de vorming van het Osse landschap
2 beplanting per landschapstype
3 literatuurlijst

Samenvatting

SAMENVATTING

Het Osse landschap is aantrekkelijk en kent een grote variatie. Een mooi, kwalitatief hoogwaardig landschap draagt bij aan een prettig woon- en leefklimaat. De nota Landschapsbeleid levert een bijdrage aan de ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteit. Ook is het een belangrijke bouwsteen voor het bestemmingsplan Buitengebied: het biedt inbreng vanuit landschappelijke waarden.

Landschapstypen
De nota Landschapbeleid gaat uit van de vijf landschapstypen die in Oss voorkomen: de uiterwaard, de oeverwal, het komgebied, de dekzandrand en de zandrug. Deze landschapstypen hebben elk hun eigen karakteristieken. Deze karakteristieken bepalen waar en hoe het landschap kan worden versterkt. Uitgangspunt hierbij is dat de identiteit van elk gebied en het contrast tussen de gebieden worden versterkt.
Voor elk type landschap is een landschappelijke visie gemaakt. Deze visies zijn gebaseerd op de bestaande kwaliteiten en de kenmerken en knelpunten die in dit gebied spelen. Per landschapstype benoemt de nota doelstellingen en randvoorwaarden voor de gewenste ontwikkeling en inrichting van het landschap.

Belangrijke thema's
Er zijn een aantal thema's die op dit moment een belangrijke rol spelen. Deze thema's zijn bepalend voor het landschap: nieuwe landgoederen, windmolens, zonne-weides, erfinrichting, (agrarische) bebouwing, erfbeplanting, (de randen van de) kernen en diverse objecten, zoals hekwerken, schuilhutten en verlichting.

De nota biedt ruimte voor ontwikkelingen die passen in het landschap van de gemeente Oss. Belangrijke vragen die bij elke ontwikkeling moeten worden gesteldzijn: wat is (nog) passend in een bepaald gebied?, kan het landschap deze ontwikkeling dragen?, versterkt deze ontwikkeling de kwaliteit van het landschap? Als deze vragen positief beantwoord kunnen worden, is een ontwikkeling landschappelijk gezien aanvaardbaar.

Visiekaart en matrix
Bij de nota horen een visiekaart en een samenvattende matrix. Hier wordt per landschapstype aangegeven 1) wat de karakteristiek is van dat landschapstype, 2) wat het streefbeeld is, 3) welke gebiedseigen beplanting gewenst is en 4) op welke manier de belangrijke thema's een rol kunnen spelen. De visiekaart en matrix vormen het toetsingskader bij de beoordeling van plannen.

Van beleid naar realiteit
Het is belangrijk het gewenste beeld om te zetten naar de werkelijkheid. De gemeente Oss bewaakt de kwaliteit van het landschap. De gemeente heeft hierbij deels een traditionele, toetsende rol. Daarnaast heeft de gemeente ook een actieve rol: stimulerend optreden, het initiatief nemen voor plannen en plannen van anderen ondersteunen.
Het resultaat is een kwalitatief hoogwaardig, mooi en vitaal Oss' landschap. Een landschap met een eigen karakter en identiteit. Een bruikbaar landschap waar mensen zich thuis voelen.

1 INLEIDING

1.1 aanleiding

De kwaliteit van het Nederlandse landschap is, door nivellering, verrommeling, versnippering en de toenemende schaarste aan ruimte, op veel plaatsen afgenomen. Deze achteruitgang is het gevolg van ontwikkelingen die sinds de laatste decennia plaatsvinden in landbouw, recreatie en natuur, en door de voortgaande uitbreiding van stedelijke functies. Ook in de gemeente Oss verandert het buitengebied en staat de landschappelijke kwaliteit onder druk. Er is behoefte aan een kwalitatief hoogwaardig landschap.
Door in een aantrekkelijke groene omgeving te verblijven neemt het welzijn en de gezondheid van de bewoners toe. Ook de economische waarde van het landschap is belangrijk. Dat geldt voor de toeristische en recreatieve sector, maar bijvoorbeeld ook voor de waarde van ontroerend goed dat toeneemt als dit in een aantrekkelijk landschap ligt. Daarnaast vormt een kwalitatief hoogwaardige omgeving een zeer belangrijk motief om zich -als particulier maar ook als bedrijf- ergens te vestigen.

Binnen de gemeente Oss bestaat grote aandacht voor het landschap en het landelijk gebied.
De toekomstvisie van de gemeente Oss 'Oss op weg naar 2020' geeft aan dat het bewaren van het landschap, en de kostbare plekken in dit landschap, van groot belang is. Ook in de, in 2005 vastgestelde, structuurvisie wordt het belang van een mooi landschap onderkend.

Ook op internationaal, nationaal en provinciaal niveau is er veel aandacht voor landschap. De provincie Noord-Brabant eist bij nieuwe ruimtelijke initiatieven landschappelijke compensatie.

De beleidslijnen voor landschap zijn in Oss op strategisch schaalniveau vastgelegd. Voor de natuurgebieden in de gemeente Oss worden richtinggevende uitspraken gedaan in de Natuur- en landschapsvisie Oss. Voor het landschap buiten natuurgebieden bestaat behoefte aan invulling van op strategisch niveau geformuleerde uitgangspunten naar concrete beleidskaders waarmee sturend kan worden opgetreden bij ruimtelijke ontwikkelingen. Enerzijds is uitwerking van landschapsbeleid van belang omdat dit beleid een bouwsteen vormt voor het Bestemmingsplan Buitengebied en een kapstok voor uitvoeringsprojecten. Anderzijds omdat het belangrijk is dat er duidelijke kaders zijn voor de toetsing van initiatieven van derden.

Ruimtelijke ingrepen en nieuwe functies in het buitengebied hebben een grote uitstraling naar de omgeving. Dit betekent dat bij deze ingrepen (bijvoorbeeld de bouw van agrarische bedrijfsgebouwen) eisen aan de landschappelijke inpassing van objecten moeten worden gesteld. De gemeente wordt verder geconfronteerd met de aanleg (of juist verwijdering) van landschaps)elementen door particulieren op agrarische percelen in het buitengebied. Dergelijke initiatieven komen vaak niet overeen met de ter plaatse aanwezige en te behouden landschappelijke kwaliteit (bijvoorbeeld behoud van openheid of gebruik van niet-inheemse boomsoorten).
Goede toetsingskaders en sturingsinstrumenten zijn voor bescherming maar ook voor ontwikkeling van het landschap onmisbaar.

1.2 doelen

Het landschapsbeleid dient de volgende doelen:

- behoud, versterken en ontwikkelen van de land schappelijke kwaliteit van het Osse landschap;
- consistent en samenhangend beleid op het gebied van landschap waarbij de bestaande (strategische) visies ten aanzien van ruimtelijke kwaliteit en landschap zijn uitgewerkt naar con crete, gebiedsgerichte beleidskaders;
- bouwstenen te leveren voor de herziening van het Bestemmingsplan Buitengebied;
- leveren van heldere randvoorwaarden c.q. een helder beoordelingskader voor ruimtelijk rele vante ingrepen vanuit de optiek van landschapskwaliteit.

In 2008 is de eerste versie van deze Nota Landschapsbeleid opgesteld. In 2014 is deze nota geëvalueerd. Deze versie van 2015 is de eerste aanpassing van de Nota Landschapsbeleid. De inhoud van deze nota wijzigt nauwelijks ten opzichte van de nota uit 2008. De grootste aanpassing in deze nota is de aanvulling met het grondgebied van de voormalige gemeenten Lith en Maasdonk (Geffen e.o.). Het landschapsbeleid is in deze nota ook voor die gebieden uitgewerkt.

1.3 resultaat

Het landschapsbeleid draagt bij aan de consequente en samenhangende ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteit door kaders te stellen aan particulieren en bedrijven die medewerking vragen voor beeldbepalende ruimtelijke ontwikkelingen. Daarnaast zal het beleid het kader vormen voor de gemeente zelf bij inrichting en beheer van (landschaps)projecten en voor de uitvoering van (landschaps)projecten door andere overheden en landschapsbeherende organisaties. Aan de hand van deze nota kan worden bepaald waar het landschap kan worden versterkt door bijvoorbeeld toevoeging van groenstructuren.
Verder vormt het beleidsstuk een belangrijke bouwsteen voor het Bestemmingsplan Buitengebied: het

levert input vanuit landschappelijke waarden.

Het hier geformuleerde beleid is vooral gericht op het landschap in het landelijk gebied van de gemeente Oss; de daarin gelegen bebouwingsclusters, dorpen en het buitengebied. Voor een deel van de bebouwingsclusters en dorpsranden worden gebiedsvisies opgesteld in het kader van de herziening van het Bestemmingsplan Buitengebied. In de kleine kernen van de gemeente Oss liggen landschappelijk waardevolle gebieden. In deze nota komen deze gebieden aan de orde. Deze nota laat het verstedelijkt landschap van de stad Oss buiten beschouwing.

1.4 status plan

Het plan vormt een visie en beleidsstuk welke een leidraad voor ruimtelijke ontwikkelingen en landschapsplannen vormt.
Deze 'Nota Landschapsbeleid 2015' wordt samen met de Structuurvisie Buitengebied vastgesteld.
In deze nota worden zaken puur vanuit landschappelijk oogpunt bekeken. In de Structuurvisie Buitengebied wordt een afweging gemaakt op basis van meerdere invalshoeken, waaronder landschap.

Het 'structuurplan bomen en groen' wordt ook in 2015 vastgesteld. In de Nota Landschapsbeleid van 2008 is de wenselijkheid aangegeven van het opstellen van een groen- en boomstructuurplan. Het 'structuurplan bomen en groen' geeft hier gehoor aan. Dit plan sluit aan op de Nota Landschapsbeleid. In dit plan worden de belangrijkste huidige en gewenste boom- en groenstructuren aangegeven.

In de diverse bestemmingsplannen wordt uiteindelijk bepaald hoe concreet omgegaan moet worden met de diverse thema's, zoals hekwerken en schuilhutten.

Ook kan het zijn dat er aanvullende nota's worden gemaakt, zoals voor vrijkomende agrarische bedrijven.

In veel gevallen zal maatwerk geleverd moeten worden, indien zich initiatieven voordoen. Denk hierbij aan situering of plaatsing van nieuwe landgoederen, windturbines of zonneweides.

1.5 methodiek

De uitgangspunten voor het beleid zijn de vigerende strategische beleidsstukken, zoals toekomstvisie, structuurvisie, natuur- en landschapsvisie, maar ook de provinciale Structuurvisie Ruimtelijke Ordening en de Verordening Ruimte.
Er heeft een analyse van het Osse landschap plaatsgevonden. Bij deze analyse is uitgegaan van de landschapsvormende factoren (de zogenaamde abiotische, biotische en antropogene lagen).
Daarnaast is een aantal (kern)kwaliteiten, van belang voor de ontwikkeling van de waarden van het landschap, beschreven: identiteit en karakteristiek, ruimtelijke-, belevings-, natuurlijke - en functionele aspecten.
Aan de hand van de analyse zijn relevante landschappelijke eenheden onderscheiden. Deze analyse is vergeleken met het bestaande beleid. Per landschapseenheid is een visie op de gewenste ontwikkeling van de landschappelijke kwaliteiten geformuleerd, waarbij bestaande kwaliteiten, kenmerken en knelpunten zijn betrokken. Vervolgens zijn per landschapstype doelstellingen, beleidskaders en randvoorwaarden voor de gewenste ontwikkeling en inrichting van het landschap geformuleerd.
Verder zijn instrumenten aangegeven om de bestaande landschappelijke kwaliteit te handhaven en verbeteren.
Aan de hand van deze visie en randvoorwaarden zullen (gemeentelijke) inrichtingsplannen worden vormgegeven en zullen plannen van derden worden getoetst.

1.6 opbouw rapport

In het tweede hoofdstuk wordt ingegaan op de vorming van het Osse landschap en de typering van dit landschap. Het derde hoofdstuk beschrijft de kwaliteiten van dit landschap, waarbij wordt ingegaan op de kenmerkende kwaliteiten per deelgebied. Het vierde hoofdstuk gaat in op de, binnen de gemeente Oss geldende, beleidskaders die richtinggevend zijn voor het landschap. Hoofdstuk vijf gaat in op autonome ontwikkelingen en trends die van invloed zijn op de ontwikkeling van het landschap. In hoofdstuk zes worden kansen en knelpunten benoemd.
Deze zes hoofdstukken vormen het eerste, analyserende deel van de nota.
In het tweede deel van deze nota wordt de landschappelijke ontwikkelingsvisie voor het landschap in de gemeente Oss uitgewerkt. Hoofdstuk zeven gaat in op de visie in het algemeen. Hoofdstuk acht beschrijft de visie voor de verschillende deelgebieden. Hoofdstuk negen gaat in op verschillende kenmerkende thema's die in het landelijk gebied spelen. Het tiende hoofdstuk behandelt hoe het wensbeeld tot stand kan worden gebracht; de sturing op uitvoering van projecten en de financiering ervan.

2 HET OSSE LANDSCHAP

2.1 inleiding

Het landschap zoals dat waarneembaar is, is het resultaat van de wisselwerking tussen natuurlijke factoren en menselijk handelen. Een landschap wordt in de eerste plaats bepaald door de ondergrond. Verschillen in reliëf, bodem en waterhuishouding bepalen deze onderste abiotische laag. Deze verschillen leiden in onderlinge samenhang tot variaties in flora en fauna, de biotische laag. Tot slot is er de antropogene laag: de wijze waarop de mens de ondergrond en biodiversiteit in gebruik heeft genomen. Dit komt tot uiting in het huidig grondgebruik, de verkavelingsvorm, infrastructuur en het bebouwingspatroon. Deze drie lagen (abiotische, biotische en antropogene) samen vormen het landschap (figuur 1).

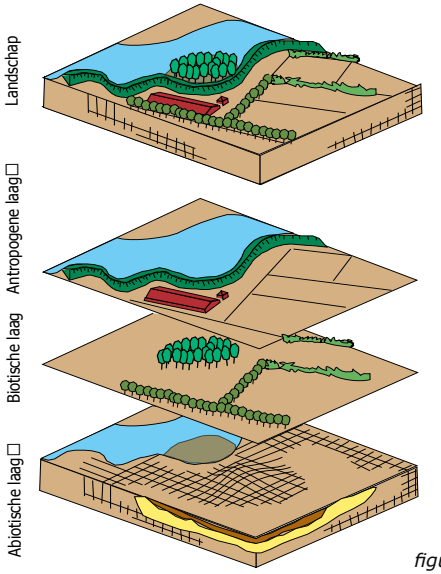

figuur 1

In dit hoofdstuk wordt in het kort beschreven hoe het Osse landschap zich in de loop der eeuwen heeft ontwikkeld tot hetgeen er nu van waarneembaar is. Bijlage 1 beschrijft de ontwikkeling van het Osse landschap uitgebreider.

Het Osse landschap is op basis van bovenstaande benadering te verdelen in verschillende deelgebieden met elk een eigen landschappelijke kwaliteit. Op deze kwaliteiten wordt in het volgende hoofdstuk uitgebreid ingegaan.

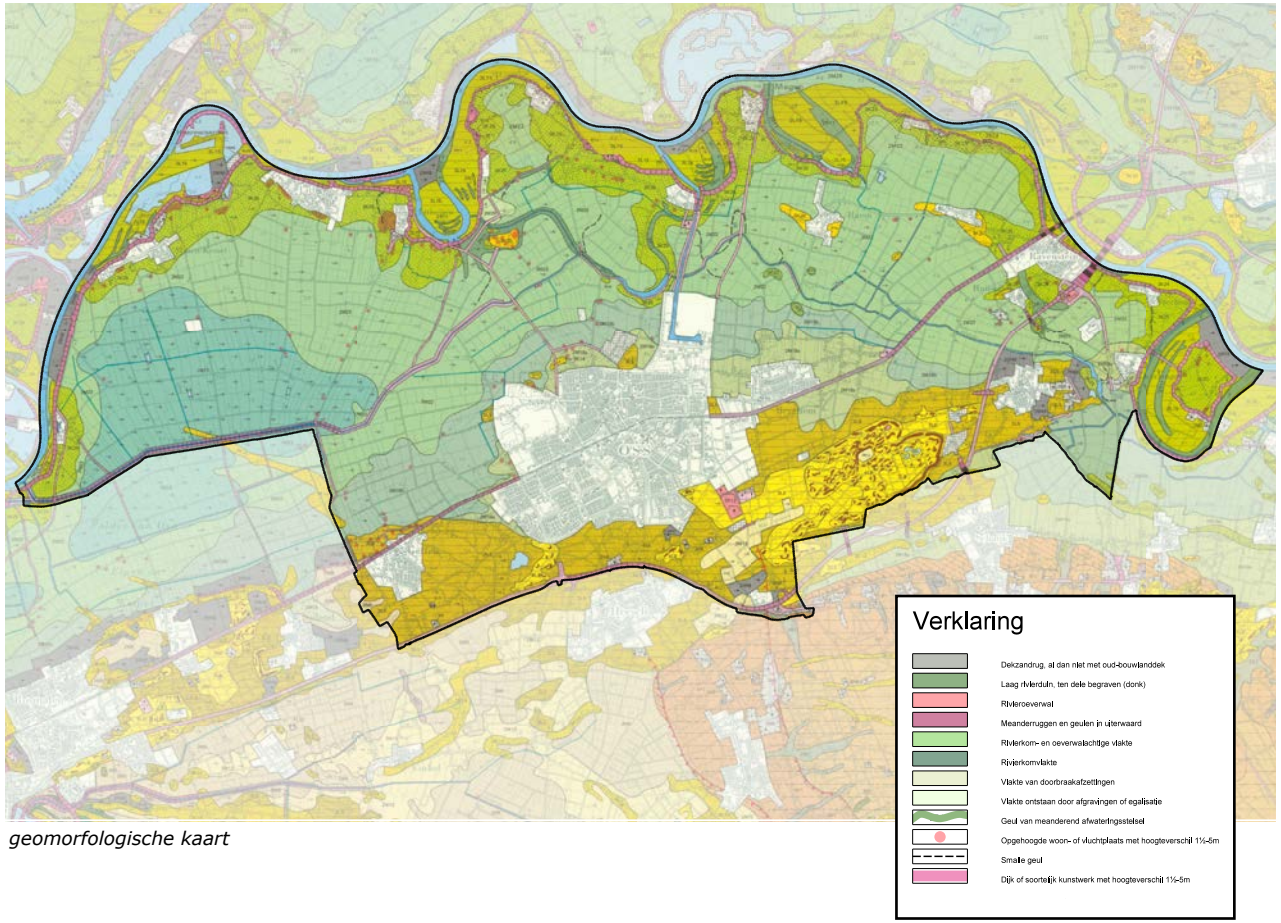

geomorfologische kaart

2.2 de totstandkoming van het Osse landschap

abiotische laag

De oorsprong van het Osse landschap ligt in het geologische tijdperk dat wordt aangeduid met de term Pleistoceen. In deze voorlaatste ijstijd schoven grote gletsjers landijs vanuit het noorden gedeeltelijk over Nederland. De oorspronkelijke noordwaartse loop van de Oermaas werd geblokkeerd en de rivier zocht zich vlechtend een weg naar het westen.
Tijdens de laatste ijstijd werd zand door de wind over grote delen van Noord-Brabant verspreid. Na verloop van tijd waren de oudere rivierafzettingen onder een dikke laag zand verdwenen. Deze uitgestrekte -zo goed als vlakke- zandlaag wordt het oude dekzand genoemd.
Toen vervolgens in het Holocene tijdperk het klimaat zich matigde werd ook de rivier rustiger. De Maas werd een rustig breeduit meanderende (kronkelende) regenwaterrivier. Regelmatig verplaatste de Maas zich. De rivier zette tijdens overstromingen zand en klei af. De grote zwaardere zand- (en klei)deeltjes werden dicht bij de oever afgezet. De kleine lichte kleideeltjes werden tijdens de overstroming op grotere afstand van de rivierbedding gedeponeerd. Zo ontstonden de oeverwallen en de komgronden.

Op hoofdlijnen worden twee bodemkundige eenheden onderscheiden: het dekzandgebied dat bestaat uit Pleistocene dekzanden en het rivierengebied dat bestaat uit meest Holocene afzettingen van rivierkleigronden.

Hydrologisch is de gemeente Oss te verdelen in infiltratiegebieden, kwelgebieden en intermediaire gebieden. Op de hoger gelegen dekzandrug zakt overtollig regenwater door dikke zandpakketten naar het grondwater (infiltratie). Op de overgang van zand- naar kleigebied komt dit grondwater als lokale kwel weer aan de oppervlakte. Het komgebied is grotendeels intermediair gebied. Hier is nauwelijks sprake van infiltratie of kwel.

biotische laag

Door de verschillen in abiotische omstandigheden zoals bodem en hydrologie op het Osse grondgebied is een ruime variatie aan gradiënten en ecosystemen ontstaan met elk eigen natuurwaarden, eigen specifieke uiterlijke verschijningsvormen en eigen flora en fauna. Per gebied zijn er verschillen in bodem en hydrologie waardoor er variaties optreden in de soorten bomen, struiken en andere planten. Deze trekken op hun beurt weer verschillende diersoorten aan.

antropogene laag

De vele archeologische vondsten tonen aan dat zowel het rivierengebied als het overgangsgebied van zand naar klei (dekzandrand) van oudsher populaire vestigingsplaatsen waren. De rivier bracht voedsel en de vruchtbare lichte bodems van de oeverwal waren uitermate geschikt als landbouwgronden.
Op de overgang tussen de hogere zandgronden en de lagere natte komgronden ontstonden ook een aantal kernen; Oss, Berghem, Koolwijk en Herpen liggen allen op de zogenaamde dekzandrand. Een belangrijke bestaansvoorwaarde hierbij was de aanwezigheid van water in de omgeving.

Om zich te kunnen beschermen tegen het hoge water legde elk dorp langs de rivier zijn eigen dijken aan. Deze eerste kaden lagen dwars op de rivier aan de oostkant van het dorp. In de gemeente Oss zijn nog enkele (restanten) van dergelijke dwarsdijken zichtbaar; de Erfdijk (ten oosten van Herpen) en de Groene Dijk (ten zuidoosten van Haren).
De dijken braken bij hoog water regelmatig door; achter de gaten in de dijk ontstonden de zogenaamde wielen.
Door met name opstuwing door het toenemende aantal dwarsdijken werd bedijking langs de rivier noodzakelijk: de huidige Maasdijk werd aangelegd.

In de loop van de 18e eeuw vormde zich bij hoge wa-

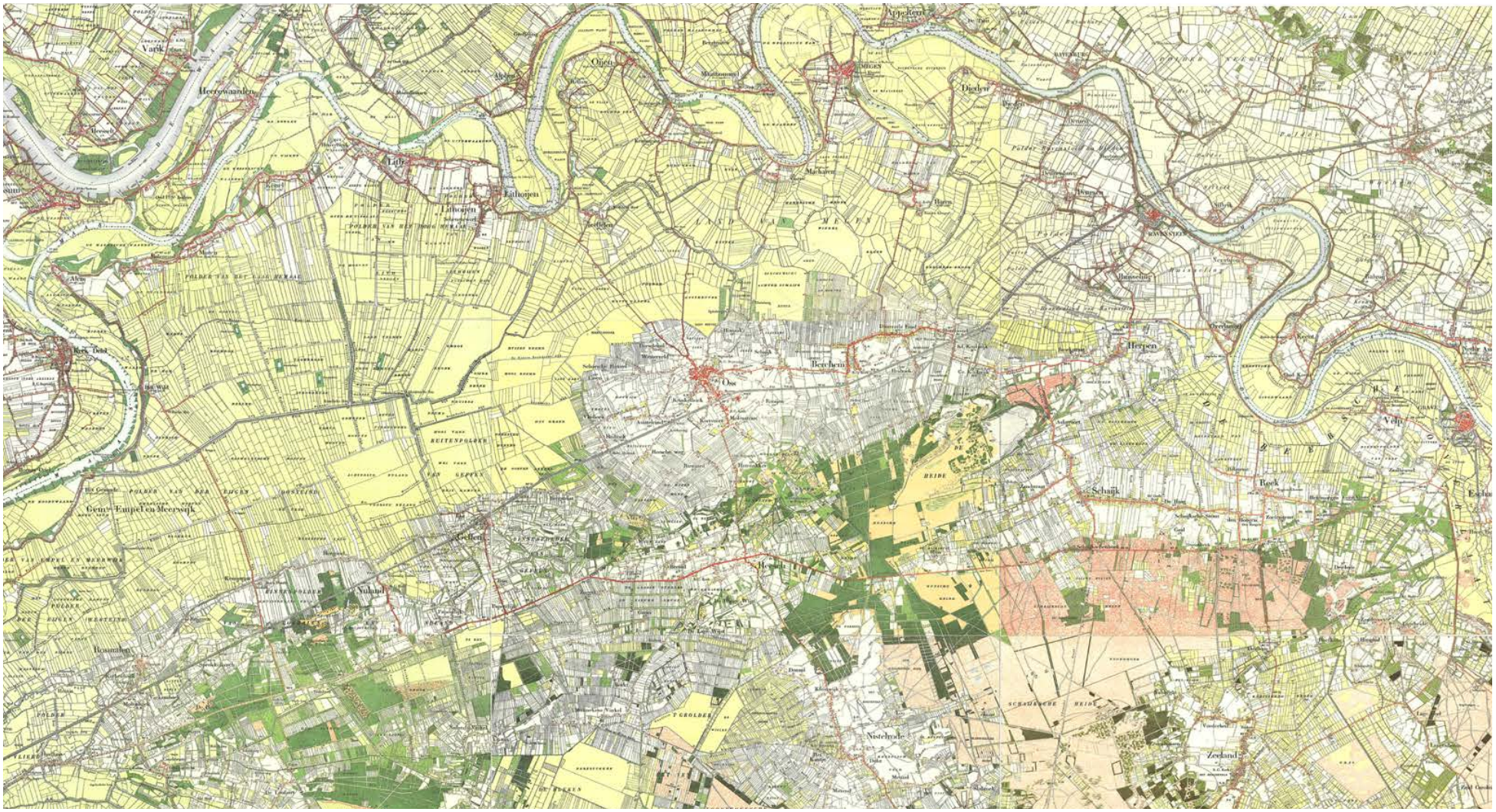

topografische kaart 1904

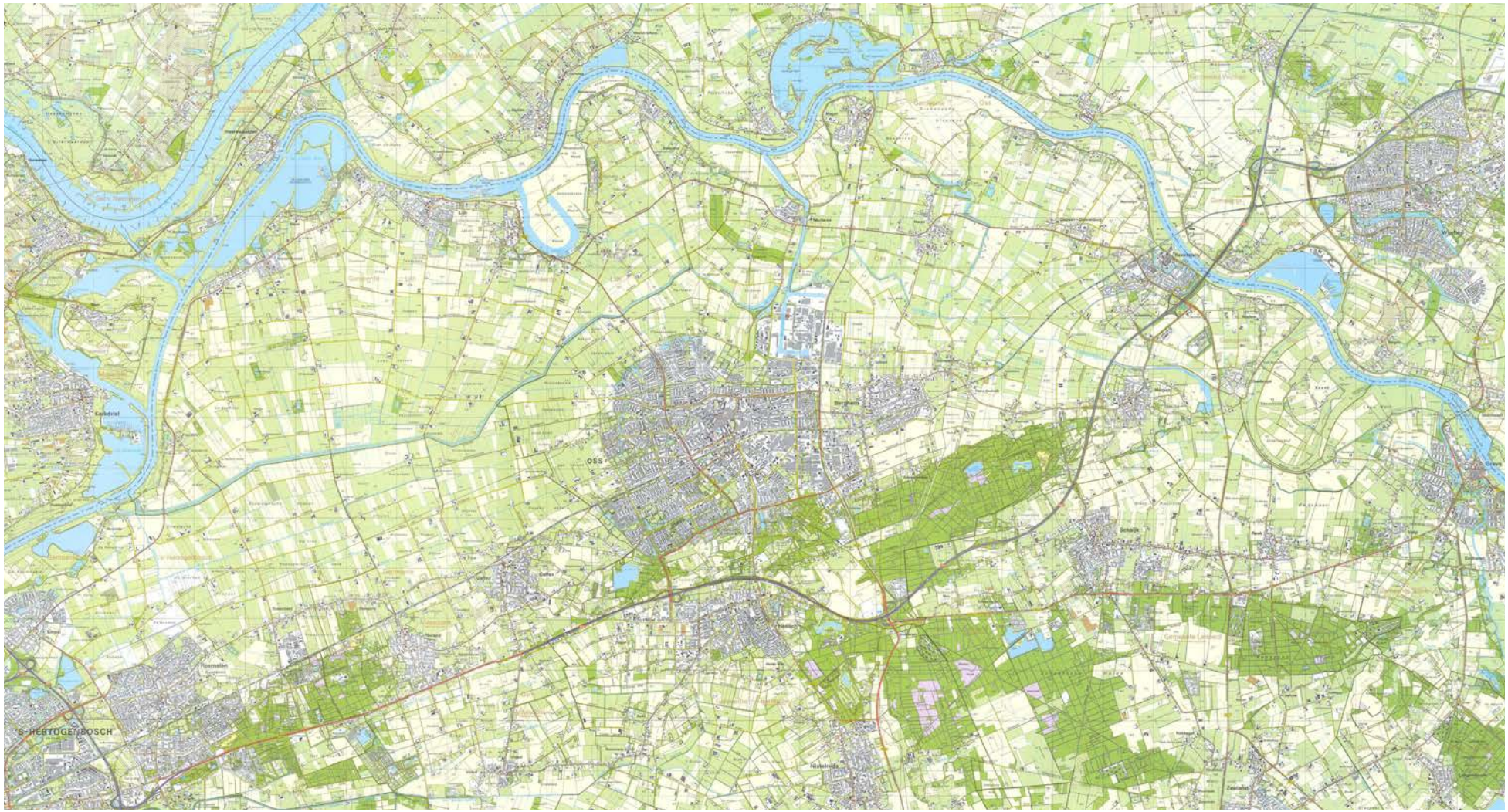

topografische kaart 2004

terstanden achter de oeverwal in de kom een tweede Maasloop die gedurende enkele dagen tot enkele maanden per jaar watervoerend was: de Beerse Maas. De Beerse Overlaet heeft tot 1942 gefunctioneerd. De weg op de dijk op de oeverwal slingert met het verloop van de oeverwal mee. De Dorpenweg is een belangrijke nieuw aangelegde verbinding tussen de rivierdorpen op de oeverwal. De snelwegen A50 en A59 vormen nieuwe infrastructurele lijnen in het landschap. De spoorlijn Nijmegen- Den Bosch doorkruist het gebied.

2.3 het huidige Osse landschap

De gemeente Oss bestaat landschappelijk gezien uit twee delen. Het noorden bestaat uit het laag-gelegen, natte, rivierenlandschap van de Maas. Het zuidelijke deel bestaat uit het hooggelegen, droge dekzandlandschap. Binnen deze twee deelgebieden is een verdere differentiatie te zien. Deze verschillende landschapstypen leveren een gevarieerd landschap op.

De Maas speelt een belangrijke rol in de identiteit van het Osse landschap. Als grootschalig landschappelijk element heeft zij aanzienlijke invloed, het bepaalt de ordening en structuur en draagt in belangrijke mate bij aan het ruimtelijk beeld van het gebied. Kenmerkend is de zonering van de verschillende landschapstypen parallel aan de rivier. Van noord naar zuid: de rivier met uiterwaarden, de oeverwal en de komgronden. De kernen Het Wild, Maren-Kessel, Lith, Lithoijen, Oijen, Macharen, Megen, Dieden, Demen, Neerlangel, Ravenstein en Neerloon liggen allen op de oeverwal.
De kernen Oss, Berghem, Koolwijk en Herpen zijn op de dekzandrand gelegen. De dekzandrand vormt de overgang tussen het rivierengebied en het hoger gelegen zandgebied; een complex en gevarieerd landschap. Deze variatie en verscheidenheid is voornamelijk veroorzaakt door het intensieve gebruik door de mens.

Ten zuiden van de dekzandrand ligt de zogenaamde dekzandrug. Deze is te verdelen in twee deelgebieden: het stuifduinen- en boscomplex en de kamp- en heideontginningen. Deze ontginningen zijn in verschillende perioden tot stand gekomen. Hierdoor zijn binnen dit landschapstype varianten in ontginningspatronen te vinden. Geffen ligt op deze hoger gelegen dekzandrug.

2.4 Het Osse landschap in ontwikkeling

Het landschap is zeer dynamisch door de vele ontwikkelingen die in het gebied plaatsvinden. Telkens passen de mensen het landschap aan, aan de eisen en mogelijkheden van zijn tijd. Zo worden er nieuwe woonwijken aangelegd, de infrastructuur uitgebreid, het landelijk gebied heringericht, het waterbeheer aangepast, recreatiegebieden aangelegd en ecologische verbindingen gerealiseerd.
Deze aanpassing hangt samen met de veranderende betekenis die aan het landschap wordt toegekend. Werd tot in de jaren na de Tweede Wereldoorlog het landschap met name gezien als agrarisch productiegebied, nu wordt het landschap in toenemende mate beschouwd als uitloopgebied voor de stedeling, als cultuurhistorisch erfgoed, als leefgebied voor flora en fauna. Wie de topografische kaart van begin twintigste eeuw vergelijkt met het kaartbeeld van nu ziet dat ook in Oss de ontwikkelingen snel zijn gegaan. Dat zal in de toekomst niet anders zijn. Het landschap van vandaag is een momentopname in het continue proces van transformatie.

nivellering

Diverse ontwikkelingen hebben geleid -en leiden nog steeds- tot nivellering in het landschap: Grootschalige ontwikkelingen, zoals nieuwe woon- en industrieterreinen die hun claim op het landschap leggen. De kern Oss is sterk gegroeid en breidt zich steeds verder uit. Door ruilverkaveling neemt de verscheidenheid in maatvoering van het landschap af. De aanleg van infrastructuur heeft het landschap in sterke mate gefragmenteerd. De wegen, A50, A59, N329, het Burgemeester Delenkanaal en de spoorlijn vormen ruimtelijk, functioneel en ecologisch sterk scheidende elementen.

Met de onttrekking van grondwater door industrie en landbouw is het systeem van infiltratie (op de dekzandrug) en kwel (op de dekzandrand), en daarmee de hydrologische samenhang tussen hoog en laag, verstoord. Van nature natte gebieden, zoals bijvoorbeeld het kwelgebied ten westen van Herpen, zijn dermate sterk ontwaterd dat van oorsprong vochtige gebieden nauwelijks meer als zodanig herkenbaar zijn.

Het verdwijnen van structuurbepalende beplantingen, zoals het kenmerkende systeem van houtwallen tegen zandverstuivingen en hakhoutwallen, is ook debet aan het vervagen van verschillende patronen tussen en binnen de landschapstypen (zie groenstructuur oostelijk deel gemeente Oss anno 1910 en 2014).
Ook kleinere ontwikkelingen in het landelijke gebied, zoals uitbreiding van agrarische bedrijven en aanplant van wegbeplanting hebben hun invloed op het landschap. Zo boet het vanouds open komgebied in aan herkenbaarheid door nieuwe beplanting langs wegen en erven.
Het vervagen van landschappelijke kenmerken en structuren leidt tot nivellering van het Osse landschap. Het landschap wordt zo overal hetzelfde.

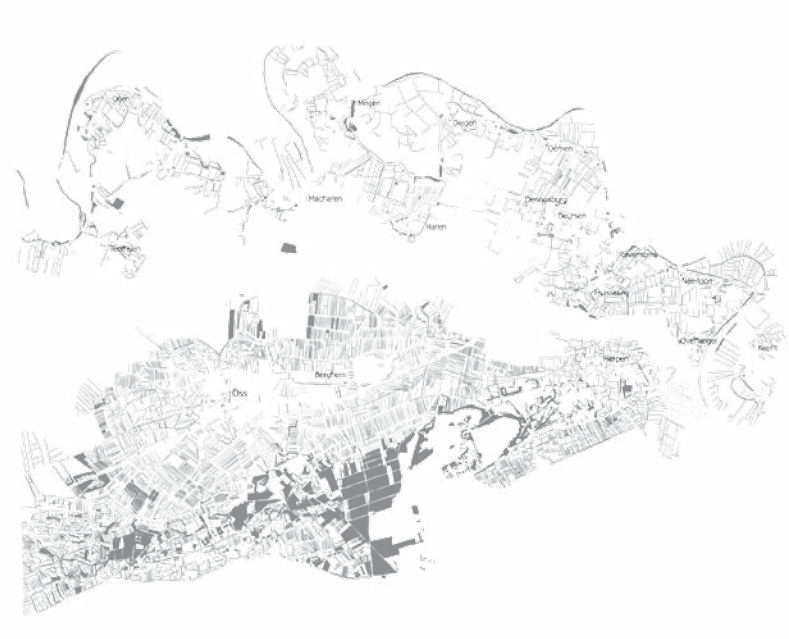

groenstructuur gemeente Oss anno 1910

groenstructuur gemeente Oss anno 2004

stationspaadje Deursen-Denneburg op een dwarsdijk

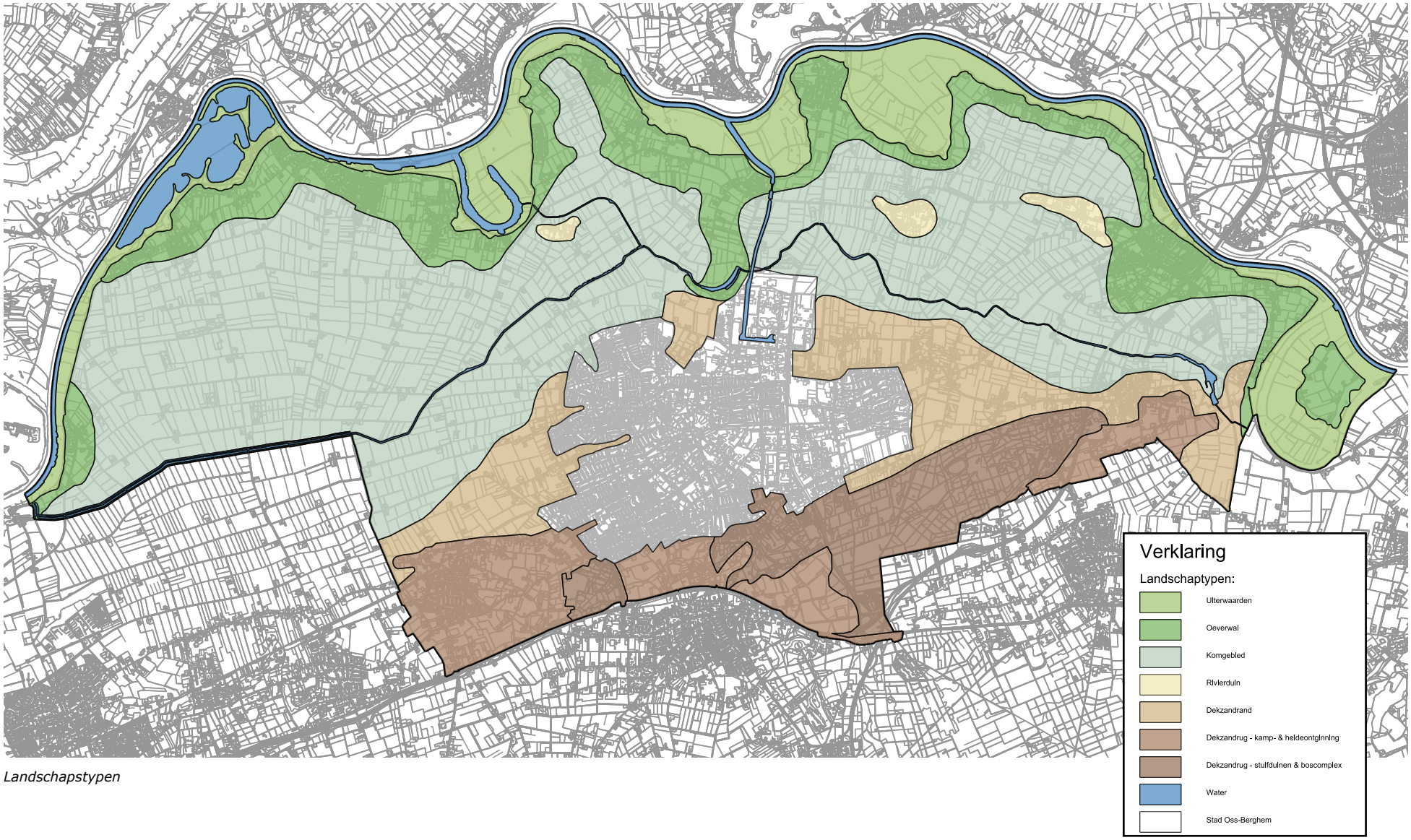

Landschapstypen

3 LANDSCHAPPELIJKE KWALITEITEN IN OSS

3.1 inleiding

De kwaliteit van het Nederlandse landschap is op veel plaatsen afgenomen. Dit komt door nivellering, 'structuurvervlakking', verrommeling, en versnippering. De aantasting van het landschap is met name het gevolg van gebrek aan ruimte door concurrentie van functies. De ontwikkeling van landbouw, recreatie, natuur en stedelijke functies heeft veel invloed op de kwaliteit van het landschap. Ook in de gemeente Oss is het landelijk gebied aan vrij grote veranderingen onderhevig, er heeft reeds een vervlakking van het landschap plaatsgevonden. Dit gaat ten koste van de landschappelijke kwaliteit van het gebied, terwijl juist de behoefte aan een kwalitatief hoogwaardig landschap toeneemt.

Ruimtelijke kwaliteit wordt bepaald door de landschappelijke en stedenbouwkundige kwaliteit. De ruimtelijke kwaliteit van een gebied wordt bepaald door een aantal min of meer meetbare begrippen:

- identiteit en karakteristiek, waaronder ook ontstaansgeschiedenis en cultuurhistorie. De identiteit van een landschapstype of een landschapselement speelt een belangrijke rol bij het vaststellen van de landschappelijke kwaliteit. Hierbij gaat het om de karakteristiek, de identiteit, de uniciteit, de duurzaamheid, de vervangbaarheid en de verplaatsbaarheid.

- ruimtelijk aspect, waaronder structuur, de uiterlijke verschijningsvorm en de mate van ruimte en schaal. Een gebied kan open, gesloten of halfopen zijn en het kan grootschalig of kleinschalig zijn. De ruimtelijkheid van het landschap wordt bepaald door de aanwezige landschapselementen zoals bomen en bossages, maar ook bebouwing en topografie, zoals reliëf.

- belevingsaspect, waaronder begrepen ruimtelijke afwisseling, herkenbaarheid, leesbaarheid, aantrekkelijkheid, rust, ruimte, stilte en donkerte en contact met de stedelijke omgeving. Een gebied is bij voorkeur visueel/ esthetisch aantrekkelijk. Zintuigen als ogen, maar ook oren en neus spelen een belangrijke rol. Een landschap met een zekere mate van verrassing in zich, dat een ervaring van schoonheid en nieuwsgierigheid oproept, heeft een hoge belevingswaarde. Een dicht en besloten landschap heeft een andere belevingswaarde dan een open en ruimtelijk landschap. In een open landschap verschilt de mate van lichtintensiteit en beschutting, de mate waarin de horizon en de lucht zichtbaar zijn, van dat in een gesloten landschap. Grote landschappelijke contrasten zorgen ervoor dat een landschap herkenbaar en leesbaar wordt. Mensen houden over het algemeen van een dergelijke afwisseling, het prikkelt de zintuigen.

- natuurlijk aspect, waaronder kenmerken met betrekking tot bodem, water, reliëf, aardkunde, flora en fauna. De informatiewaarde en aantrekkelijkheid van een landschap is groter door een grotere biodiversiteit (verschil in soorten) en een hoge ecologische waarde van een gebied.

- functioneel aspect, waaronder gebruiksaspecten zoals infrastructuur, bebouwing, recreatie, landbouw, industrie, natuur en doelmatige benutting van ruimte. De kwaliteiten van het landschap liggen ook in de mate waarin deze functionele aspecten passende ontwikkelingsmogelijkheden krijgen en de ruimte doelmatig kan worden benut. De gebruikswaarde van een landschap speelt een belangrijke rol.

Binnen landschappen en landschappelijke eenheden moeten deze kernkwaliteiten zich in een kenmerkende en logische samenhang kunnen ontwikkelen. Als dit het geval is, is er sprake van een kwalitatief hoogwaardig landschap.

3.2 de kwaliteiten in Oss

De grote verschillen tussen de landschappelijke eenheden zijn bepalend voor de kwaliteit van het Osse landschap. Vooral ook omdat deze dicht bij elkaar liggen. De onderscheiden landschapstypen zijn uiterwaard, oeverwal, komgebied, dekzandrand en dekzandrug. Binnen deze landschapstypen is er sprake van een verdergaande differentiatie en verfijning.
Tussen deze landschapstypen zijn er verschillen in de ruimtelijke karakteristiek, identiteit, beleving, aanwezige functies en in flora en fauna.
De historische ontwikkeling van het landschap en de kernen is op talrijke plaatsen duidelijk leesbaar. Er zijn aantrekkelijke woongebieden; een dynamische stad en authentieke dorpen en stadjes. Er zijn waardevolle natuurgebieden. Het Osse landschap is over het algemeen interessant, aantrekkelijk, leesbaar en herkenbaar, met grote variaties in beleving.

3.3 kwaliteiten per deelgebied

3.3.1 uiterwaarden

De uiterwaarden zijn reliëfrijk en hebben een overwegend open karakter. De uiterwaarden kenmerken zich door een afwisseling van grote stukken open landbouwgronden en grootschalige natte natuurgebieden. Her en der staan verspreid groenelementen. Bij Keent en in de Diedense Uiterdijk staan enkele Maasheggen (van meidoornhagen). Er bevindt zich vrijwel geen bebouwing in het gebied.

De rivier de Maas - als grootschalig landschappelijk element- is belangrijk voor de identiteit van het Osse landschap, en zeker voor de uiterwaarden.
De bakenbomen langs de Maas dragen door hun opmerkelijke verschijning in een belangrijk mate bij in de ruimtelijke kwaliteit en visuele herkenbaarheid van de rivier. Deze cultuurhistorisch belangrijke populieren zijn tussen 1945-1955 geplant om bij hoog water de loop van de Maas te markeren voor de scheepvaart.
De eigenaar van deze bomen, Rijkswaterstaat, gaat uit van een zogenaamd uitsterfbeleid voor deze bomen. Dit betekent dat als er een boom sterft, deze niet vervangen zal worden.

Het karakter van de uiterwaarden wordt grotendeels bepaald door de in het verleden steeds veranderende loop van de Maas. In de uiterwaarden is een aantal oude (ook wel 'fossiele' genoemd) rivierarmen aanwezig. Deze afgesneden rivierarmen verlandden maar zijn vaak nog herkenbaar als lage stroken in het landschap. Daarnaast zijn er de zogenaamde geulen en rillen van kronkelwaarden aanwezig. Rillen zijn –vaak sikkelvormige- sedimentatieruggen (in de binnenbocht), geulen ontstaan door erosie in de buitenbocht. In het veld verraden hoogteverschillen en aanwezige vegetatie de geulen en rillen. (Zie bijlage 1 en Erfgoedplan.)

Door de dynamiek van de rivier ontstaat een uniek landschap. De natte natuurgebieden bestaan uit graslanden met kruiden, wilgenstruweel en riet.
De Kesselse Waard, Hemelrijkse Waard, de strang in de Diedense Uiterdijk, de Middelwaard bij Ravenstein en de Keentse uiterwaard zijn van belang als foerageergebied voor trekvogels (met name ganzen) en vele soorten dagvlinders kenmerkend voor natte biotopen.

v.b.n.b. pontje bij Megen, strandje Lithse Ham, bakenbomen bij Kessel.

v.b.n.b. uiterwaard Keent, akkerpercelen naast de dijk, landbouwgronden in de uiterwaarden

3.3.2 oeverwal

de dijk

De dijk is door zijn continuïteit een belangrijk visueel element in het rivierengebied. De dijk scheidt de uiterwaarden van de oeverwal en fungeert als ruimteverdeler in het landschap. Vanaf de dijk is er zowel zicht op de uitwaarden als op de oeverwal en zelfs op het komgebied. De dijk is voornamelijk bij de dorpen voorzien van dijkbeplanting. Vooral de lindebomen bij kasteel Oijen en de notenbomen bij Dieden hebben een bijzondere kwaliteit. Ze geven de dijk een visueel aantrekkelijk uiterlijk omdat de dijk ruimtelijk extra benadrukt wordt door de verticale elementen.

de oeverwal

De oeverwal is een hogergelegen rug in het landschap en ligt hoog en droog, binnendijks op enige afstand van de rivier de Maas. Het karakter van de oeverwal is kleinschalig en halfopen tot besloten. Het verkavelingspatroon op de oeverwal is blokvormig en overwegend regelmatig. Bebouwing (veelal geconcentreerd in kleine kernen en in bebouwingslinten), beplantingselementen (houtwallen, een enkele boomgaard) en grondgebruik (grasland, bouwland) bepalen hier de maat van de ruimte.

Het menselijk handelen is in dit landschapstype duidelijk aanwezig; het is een intensief in cultuur gebracht gebied. Deels is nog de oude percelering –van vóór 1850- herkenbaar aanwezig. Zo'n 100 jaar geleden was de karakteristiek van de oeverwal uitgesprokener dan nu: het was zeer kleinschalig en besloten, met veel boomgaardjes, houtwallen, boomsingels, akkers en kleine kernen.
Op diverse plekken dragen monumentale bomen bij aan het ruimtelijke beeld. Een voorbeeld hiervan zijn de walnoten, platanen en paardenkastanjes bij het kerkje van Dieden en de bomen bij het oude Joodse kerkhof in Maren.

De oeverwal kan gezien worden als een kralensnoer van kernen, waarbij de dijk het snoer vormt. Er is een grotere mate van afwisseling tussen open en besloten. De kernen hebben een besloten karakter, de ruimten ertussen zijn voornamelijk open.
Het Wild, Maren-Kessel, Lith, Lithoijen, Oijen, Macharen, Megen, Dieden, Demen, Ravenstein, Huisseling, Neerloon en tot slot Overlangel liggen allemaal op de hogergelegen oeverwal. De buurtschappen (ook wel bebouwingsconcentraties of –clusters genoemd) Kessel, De Batterijstraat bij Lithoijen, het Boveneind, Neerlangel en de bebouwing van Keent liggen ook op de oeverwal.
De organisch gegroeide kernen en bebouwingsconcentraties dragen bij aan de specifieke sfeer in het gebied. Deze hebben allen een duidelijke relatie met het landschap. De stadjes, dorpen en bebouwingsconcentraties op de oeverwal zijn door hun authentieke uitstraling aantrekkelijk voor de recreant.

Ravenstein en Megen zijn historische vestingstadjes, met een compacte stadskern binnen vestingwerken. Deze vestingstadjes hebben grote cultuurhistorische waarde.
Dieden en Demen, maar ook Maren-Kessel, Macharen, Neerlangel en Neerloon zijn typische dijkdorpen; lange lintvormige nederzettingen parallel (met voor- en achterstraten), maar soms ook loodrecht op de Maasdijk, met een informele, open structuur. Huisseling en Overlangel hebben kenmerken van een donknederzetting (zie 3.3.3 rivierduinen).
Een deel van de boerderijen op de oeverwal ligt op door de mens aangebrachte terpen. Deze zijn te vinden ten (zuid)westen van Lithoijen, in Kessel en het bebouwingscluster het Boveneind.
De kerktorens van de dorpen en de zendmast bij Haren zijn de belangrijkste oriëntatiepunten.
Er zijn nog enkele kerkepaden aanwezig op de oeverwal.

Er bevinden zich een groot aantal wielen direct achter de dijk, ontstaan door dijkdoorbraken.
In de omgeving van kasteel Oijen en bij Demen en Dieden liggen parallel aan de dijk waardevolle stroken met wielen, griendresten, kleiputten en boomgaarden. Grienden zijn zand- of kleiwinplaatsen waarop in rijen wilgen geplaatst zijn. De wilgen waren oorspronkelijk als hakhout gebruikt. De rabatten worden jaarlijks teruggezet. Zie foto hiernaast.
Deze stroken dragen door hun afwisseling zeker bij aan de landschappelijke kwaliteit.

Ter hoogte van Macharen heeft de oeverwal een uitloper naar het zuiden, waar een concentratie van boerderijen ligt. Het bos van het waterwingebied ligt grotendeels op deze uitloper, maar volgt de contour van de oeverwal helaas niet.
Op de oeverwal komen met name dassen en struweelvogels voor.

v.b.n.b. de dijk bij Dieden, de kerk van Dieden, natuurontwikkeling Dieden gezien vanaf de Maasdijk (grienden)

v.b.n.b. half-open karakter van een kern op de oeverwal, boerderij Demen, beplantingsstrook loodrecht op de dijk

v.b.n.b. boerderijtje Boveneind, kasteel Oijen, zicht op molen Stella Polaris Dieden

3.3.3 komgebied

De komgronden beslaan een groot gedeelte van het grondoppervlak van de gemeente Oss. Deze kleiige, relatief laaggelegen polders, worden begrensd door de oeverwal in het noorden en de dekzandrand in het zuiden.
Het landschap is grootschalig, open tot zeer open en wordt gekenmerkt door een zeer regelmatig, rationeel, rechtlijnig verkavelingspatroon. De ruimtelijke opbouw wordt bepaald door de openheid, de smalle slagenverkaveling, waterlopen, enkele kades, boerderijen al dan niet met erfbeplanting, een aantal eendenkooien en laanbeplanting.

De openheid in het komgebied is zeer kenmerkend en uniek in het Oost-Brabantse land. Deze landschappelijk waardevolle openheid is het gevolg van de regelmatige overstromingen tijdens de werking van de Beerse Overlaet. Sinds de Overlaat buiten werking is gesteld, is de openheid in het komgebied afgenomen.
De verdichting in het komgebied wordt veroorzaakt door vestiging van nieuwe boerderijen, door beplantingen langs wegen en de aanleg van industrieterreinen (De Bulk en Elzenburg) en woonbuurten als Liesdaal in Maren-kessel en de zuidelijke uitbreiding van Lith. Ook de nog vrij jonge bosaanplant –voor de helft in het komgebied, voor de andere helft op de oeverwal- in het waterwingebied Macharen draagt bij aan het verlies aan openheid.

De Hertogswetering is gelegen in het laagste gedeelte van de kom en vormt een belangrijke lijn in het landschap. De oostwest lopende Hertogswetering wordt door Waterschap Aa en Maas ingericht als ecologische verbinding. De oude maasarm Ossermeer, waar veel opgaande beplanting voorkomt, heeft een besloten karakter.

Om de dorpen te beschermen voor wateroverlast werden een aantal zogenaamde dwarsdijken of kades in het gebied aangelegd: de Groenedijk bij Haren en de Erfdijk bij Herpen. Deze dijken zijn cultuurhistorisch waardevolle elementen. Op het voormalig Lithse grondgebied zijn deze kades/ dwarsdijken grotendeels verdwenen. De wegen Kesselse Graaf en Lutterstraat liggen deels nog iets verhoogd in het landschap.
Andere cultuurhistorische elementen in het komgebied zijn de eendenkooien en de boombeplanting bij het Ossermeer. Door hun ouderdom zijn de bomen ook ecologisch waardevol voor bijvoorbeeld vleermuizen.
Ook soorten die afhankelijk zijn van kwelwater, doen het goed in het komgebied. De open komgebieden zijn van groot belang voor weidevogels. De Ganzewei, ten zuiden van Lith, bestaat uit natte laagtes. Dit is een belangrijk fourageergebied voor vogels als bijvoorbeeld de grutto.
Verder komen hier de zogenaamde hutten voor. In de 18de eeuw dienden deze hutten als pleisterplaats waar boeren en polderwerkers wat konden drinken. De Maaskantse hutten stonden op strategische plekken vlakbij bruggen over de Hertogswetering.
Opvallend zijn verder de on- of halfverharde wegen ten zuiden van Lith.

rivierduinen

In het komgebied bevinden zich drie hogergelegen rivierduinen. Op deze duinen –ook wel donken genoemd- zijn de dorpen Teeffelen, Haren en Deursen-Dennenburg ontstaan. Deze kernen hebben een rommelige netwerkachtige opbouw.
Haren is een typisch esdorp: rondom een aantal essen –gezamenlijk gebruikte bouwlanden- werden de boerderijen gebouwd. Deze structuur is nog altijd herkenbaar in het dorp.

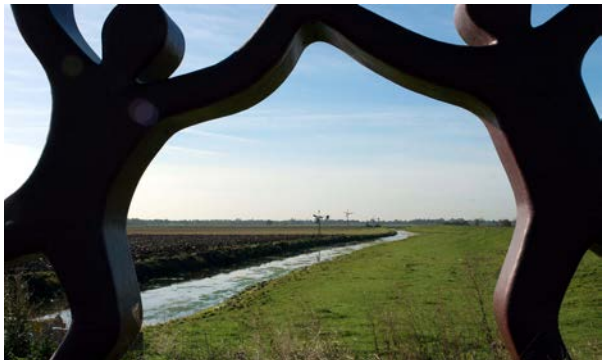

v.b.n.b. open komgebied met grootschalige bebouwing 2x, kunstwerk Dorpenweg bij Groenedijk

sloten in het komgebied, komgebied Overlangel

v.b.n.b. eendekooi Lith, Ossermeer, Ganzewei Lith

De Dorpenweg doorkruist het rivierduin van Deursen-Dennenburg; de bebouwing van klooster Soeterbeeck bevindt zich ook op het duin.
Teeffelen heeft een open structuur en bestaat uit een rondlopende straat (de Singel) en een lint.

3.3.4 dekzandrand

De dekzandrand is een overgangszone van het lagergelegen kleigebied naar de hogergelegen dekzandrug. De dekzandgebieden zijn van oudsher de meest geschikte bewoningsplaatsen. Er zijn daarom ook veel archeologische waardevolle nederzettingsresten gevonden (en nog te verwachten), evenals oude verkavelingspatronen, (hout)walstructuren en oude boerderijen, met name in de noordelijke rand van de stad Oss.

In en rond de kernen en buurtschappen bevinden zich oude ontginningen en ontginningspatronen. Op grotere afstand van deze kernen en buurtschappen zijn later ontstane nieuwere, grootschaliger ontginningen te vinden.
De dekzandranden kenmerken zich van oorsprong door een kleinschalige opbouw, met een half-open tot besloten karakter en met nabij de kernen een onregelmatig verkavelingspatroon.
Het contrast tussen de historisch gegroeide patronen van de oude verbindingswegen en rafelige dorpsranden en de rationele lineaire elementen van de grootschalige ontginningen geven dit gebied een eigen ruimtelijke karakteristiek.

De dekzandrand staat onder grote druk van verstedelijking. Het is een intensief bewoond gebied; de kernen Oss, Berghem en Herpen liggen allen op de dekzandrand, evenals de bebouwingsclusters Koolwijk, Gement en Duurenseind.

v.b.n.b. rechte lijnen op de dekzandrand, relicten van houtwallen op kavelrand, tuinbouwactiviteiten

De grootste kernen Oss en Berghem hebben zich in de loop der tijd flink uitgebreid. Hierdoor is het oude, onregelmatige verkavelingspatroon vrijwel verdwenen. Bij Koolwijk en Duurenseind zijn deze nog wel zichtbaar.
Ten oosten van Berghem vindt 'verrommeling' plaats. Het gaat hierbij om 'stadsrandverschijnselen' zoals het ontstaan van paardenweitjes met hoge hekwerken, schuilhutten, lichtmasten bij buitenbakken, bebouwing met weinig beeldkwaliteit etcetera.

De delen van de dekzandrand die niet bebouwd zijn zijn voornamelijk in agrarisch gebruik. Ze bestaan uit grootschalige land- en tuinbouwlanden die meestal een grote mate van openheid hebben. De land- en tuinbouw zorgt voor intensieve agrarische activiteit en samen met de afwisselende teelt van gewassen wordt de overgangszone een levendig landschap met een eigen dynamiek.

Tussen Berghem en Herpen wordt de zuidrand van de dekzandrand scherp begrensd door de dichte bosrand van Herperduin. De noordrand van het gebied loopt vrijwel ongemerkt over in de lager liggende rivierkom.

Doordat in dit gebied veel kwelwater uit de hogere zandgronden omhoog komt, is het grotendeels in lange smalle kavels (met slootjes) opgedeeld, loodrecht op de hogere dekzandrug gesitueerd. Ten zuiden van Berghem zijn fraaie overblijfselen zichtbaar van lijnvormige houtwallen op de kavelgrenzen. Deze houtwallen staan loodrecht op de bosrand van Herperduin en zorgen voor ritme en geleding van de plek. Deze kenmerkende houtsingels waren vroeger in het hele zandgebied aanwezig maar zijn na ruilverkavelingen grotendeels verloren gegaan.

De historische, kronkelende verbindingsweg tussen Herpen en Berghem(Burgemeester van Erpstraat/ Berghemseweg), met een zware laanbeplanting van eiken, vormt een duidelijke lijn in het landschap.
De bomen langs de voor de rest vaak kaarsrechte wegen vormen transparante lijnen in het landschap en benadrukken de rationele vorm van de ontginningen in dit gebied.

Ten westen van de stad Oss is nog een gedeelte van de dekzandrand landbouwkundig in gebruik. De zogenaamde groene lobben (of vingers), die vanuit het buitengebied de stad 'inprikken' bevinden zich ook op de dekzandrand.

Als gevolg van kwel komen waardevolle vegetaties voor in en rond de sloten, net als in het aanliggende deel van het komgebied. Vooral tussen Herpen en Koolwijk bevind zich een groot kalkrijk kwelgebied. Ook hier komen dassen voor.

3.3.5 dekzandrug

De dekzandrug is een hoger gelegen zandige afzetting. De bodem bestaat uit voedselarme vochtige tot droge zandgronden. De dekzandrug is voormalig woeste grond. Van oorsprong zijn deze gebieden begroeid met bos. De bevolkingsgroei en ontwikkeling van de landbouw hebben ertoe geleid dat door de kap van bomen heidegebied ontstond en bosgebieden werden omgevormd tot kleinschalig landbouwgebied. De dekzandrug in de gemeente Oss is onder te verdelen in een gebied dat voor een groot deel bosbouwkundig in gebruik is (het stuifduinen- en boscomplex) en een deel dat agrarisch in gebruik is genomen (de kamp- en heideontginningen).
Op de dekzandrug infiltreert het water. Op plaatsen

waar een ondoorlatende laag (bijvoorbeeld leem) in de ondergrond zit, zijn vennen ontstaan zoals bijvoorbeeld het Groot Ganzenven en de Rijsvennen.

stuifduinen- en boscomplex
Het stuifduinen- en boscomplex omvat zowel het gebied Herperduin als de Geffense Bosjes. Zij vormden de armere gronden op de dekzandrug en bestaan uit bos en heidevelden. Door overbegrazing zijn op verschillende plaatsen stuifduinen ontstaan. Later werden deze gronden grotendeels beplant met naaldbossen.

Herperduin
Het bosgebied van Herperduin bestaat uit een vrij dichte massa van opgaande bomen. Binnen in het bos is er een grote mate van beslotenheid. Uitgestrekte rechte bospaden scheiden de rationele kavels en zorgen voor lange zichtlijnen. Het bos wordt afgewisseld met kleine heideveldjes, stuifzanden en enkele vennen zoals het Groot Ganzenven en het Klompven.
In de oksel van de A50/ A59 ligt een motorsportcircuit. Aan de oostzijde van Herperduin ligt een groot stuifduinencomplex, wat aardkundig zeer waardevol is. Om Herpen te behoeden van het opstuivende zand is destijds–in een paraboolvorm- een grote houtwal aangelegd. Inmiddels is deze wal door het opgestoven zand zo'n 8 meter hoog.
Het gebied heeft hoge natuurwaarden.
Tegen het stuifduincomplex aan ligt een intensieve verblijfsrecreatieve voorziening.

bosomvorming
Het bosgebied van Herperduin wordt omgevormd van een eenvormig productienaaldbos tot een natuurlijk gemengd bos van loof- en naaldhout met gevarieerde ondergroei. Door het kappen/ omtrekken van bomen wordt de gesloten kroonlaag van het bos doorbroken en ontstaat een afwisselend patroon van open en gesloten plekken. Open plekken zoals heideveldjes, vennen en stuifduintjes zorgen voor visuele en natuurlijke variatie. Door de omvorming naar natuurbos wordt het boslandschap aantrekkelijker voor mens en dier.

de Geffense Bosjes
Het gebied de Geffense Bosjes is veel kleiner en heeft een meer geïsoleerde ligging. Het gebied heeft een grote recreatieve waarde doordat het als uitloopgebied fungeert voor de bewoners van met name de Osse woonwijk de Ruwaard. Ook de aanwezigheid van de Geffense Plas draagt bij aan de recreatieve waarde van het gebied. Met name het zuidelijk deel van de Geffense Bosjes heeft ecologische waarde.

kamp- en heideontginningen
De kamp- en heideontginningen op de dekzandrug liggen rondom Geffen, ten zuiden van Oss en ten zuiden van Herpen. Dit waren de beste gronden van de dekzandrug en ze zijn van oudsher in gebruik geweest als akkerland.
Ze werden omgeven door houtsingels en –wallen. Deze ontginningsgebieden vormen kleinschalige en gevarieerde gebieden.
Er is een onderverdeling te maken in oude en jonge ontginningen, en in kleinschalige en grootschalige.

Geffen bestaat uit een oude kern en een aantal lintstructuren in vooral zuidelijke en oostelijke richting.
De omgeving van Geffen kent een kleinschalig karakter. Aan de oost- en zuidzijde van Geffen zijn molens te vinden.

Het gebied tussen de zuidrand van Oss en Heesch is kleinschalig, gevarieerd en half-open. Er is een grote variatie in opgaande begroeiing van hagen, houtwallen,

v.b.n.b. stuifduinencomplex Herperduin, Groot Ganzenven, koolzaadveld Rijsvennen

v.b.n.b. kleinschalig bosgebied tussen Oss en Heesch, struweel op zandgrond, Laantje van Cumberland

struweel en bosjes. Dit wordt afgewisseld met kleinschalige bedrijvigheid, akkertjes en kleine weilanden. De afwisseling zorgt voor een visueel kwalitatief hoogwaardig landschap.
In het gebied liggen een relatief groot aantal zandpaden. Deze zijn landschappelijk waardevol en daarom behoudenswaardig.
Anderzijds is het ook een rommelige, onduidelijke zone, typerend voor de periferie van de stad, met bijvoorbeeld rommelige erven en paardenweitjes.

Het gebied ten zuiden van Herpen kenmerkt zich door her en der verspreide bebouwing langs de invalswegen van Herpen. Het is een kleinschalig gebied met akkers, weiden en tuinen. Het gebied wordt aan de zuidzijde begrensd door de Erfdijk. Ook hier vindt een zekere verrommeling plaats.

De Erfdijk is als oude dwarsdijk een belangrijk cultuurhistorisch relict. De dijk vormt met de beplanting van eiken- en elzenhakhout een duidelijke lijn in het landschap als overgang tussen de dekzandrug en de dekzandrand. Over de Erfdijk wordt een recreatieve wandelroute ontwikkeld en de dijk wordt momenteel ingericht als ecologische verbinding tussen Herperduin en Keent.

v.b.n.b. kleinschalig landschap Geffen, berkenbomen Geffen, molen Geffen

4 BELEIDSKADERS

4.1 inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het geldende beleid dat van invloed is op de landschapsontwikkeling binnen de gemeente Oss.

4.2 europees beleid

De Europese Unie heeft nieuw Europees Gemeenschappelijk Landbouw-beleid (GLB) ontwikkeld.
Met deze Europese regeling worden de boeren gestimuleerd om op hun akkers en weilanden meer aandacht te besteden aan landschap en natuur. Dat biedt perspectief op een aantrekkelijker landschap, zowel voor de natuur als de recreant.

4.3 rijksbeleid

Op 13 maart 2012 heeft de minister van Infrastructuur en Ruimte de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) vastgesteld. De visie stelt het (integrale) kader voor het ruimtelijk- en mobiliteitsbeleid op rijksniveau in Nederland.
In deze nota staat dat verstedelijkings- en landschapsbeleid wordt overgelaten aan gemeenten en provincies.

4.4 provinciaal beleid

Op 19 maart 2014 is de Structuurvisie Ruimtelijke Ordening 2014 in werking getreden. De provincie legt in deze structuurvisie de hoofdlijnen van het provinciaal ruimtelijke beleid vast. Deze structuurvisie is verder uitgewerkt in zogenaamde gebiedspaspoorten (zie hieronder). Op dezelfde datum is ook de Verordening Ruimte 2014 in werking getreden. In deze verordening vertaalt de provincie de kaderstellende elementen uit het provinciaal beleid naar regels die van toepassing zijn op (gemeentelijke) bestemmingsplannen.

Provinciale belangen en ruimtelijke keuzes
De provincie wil sturen op ruimtelijke kwaliteit. De ruimtelijke keuzes geven inhoud aan het streven naar ruimtelijke kwaliteit en zijn van provinciaal belang.
De belangrijkste keuzes voor het buitengebied van de gemeente Oss zijn:

- Regionale contrasten

De provincie wil de contrasten tussen klei, zand en veenontginningen versterken.

- Een multifunctioneel landelijk gebied

Waar de landbouw de drager van het landschap is wordt ruimte gegeven aan optimale en duurzame ontwikkeling van de aanwezige landbouwsector, zoals in de jonge rivierkleigebieden Op de oeverwallen wordt ruimte geboden voor menging van landbouw, natuur, landschap, recreatie, wonen, werken en zorg.

- Een robuust en veerkrachtig water- en natuursysteem

De ecologische hoofdstructuur wordt versterkt door het natuursysteem nog beter aan het watersysteem te koppelen.

Zorgplicht voor ruimtelijke kwaliteit
Nieuwe ontwikkelingen bieden een kans voor behoud en ontwikkeling van het landschap. De hoofdregel is dat ontwikkelruimte dient bij te dragen aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit. Het ontwikkelen van landschap reikt verder dan vasthouden aan wat er is, ontwikkelen van het landschap gaat ook om het toevoegen van nieuwe kwaliteiten. De zorgplicht voor ruimtelijke kwaliteit bepaalt dat:

- er zorgvuldig wordt omgegaan met het ruimte gebruik;
- er rekening wordt houden met de omgeving;
- de ontwikkeling bijdraagt aan het behoud of de versterking van de ruimtelijke kwaliteit.

Kwaliteitsverbetering van het landschap
Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen wil de provincie dat de initiatiefnemer zorgt voor een kwaliteitsverbetering van het landschap om daarmee het verlies aan omgevingskwaliteit te beperken. Concreet betekent dit dat passende functies zich kunnen ontwikkelen als er ook een prestatie voor het landschap tegenover staat. Daardoor wordt aantasting van de basiskwaliteit (bodem, water) en verlies aan ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden voorkomen. Ontwikkelingen die passen bij de aard, schaal en functie van het landelijk gebied zijn mogelijk. In principe gaat de provincie uit van de realisering van een fysieke prestatie op de projectlocatie en/of de directe projectomgeving. Indien dat niet mogelijk is, is de vorming van gemeentelijk of regionaal landschapsfonds een optie.

Gebiedspaspoorten
In de zogenaamde gebiedspaspoorten geeft de provincie aan welke landschapskenmerken zij op regionale schaal bepalend vindt voor de kwaliteit van een gebied of een landschapstype. De provincie vraagt gemeenten om behoud en versterking van de landschapskenmerken onderdeel te laten zijn van gemeentelijke ruimtelijke plannen. De provincie wil dat de ambities worden betrokken bij de ruimtelijke planvorming en bij de uitvoering van plannen.
De gemeente Oss ligt in de paspoortgebieden ‘Maaskant’ en ‘Peelrand’.

Gebiedspaspoort Maaskant
De provinciale ambitie voor de Maaskant bestaat uit het versterken van het contrast tussen oeverwallen en rivierkleipolders. Dit sluit aan bij deze Nota Landschapsbeleid.
Verder wil de provincie de relaties tussen stad en land versterken. Dit kan door de noordrand van het stede-

lijk gebied van Oss te verbinden met de moeraszone langs de Hertogswetering.

Gebiedspaspoort Peelrand
De provinciale ambitie voor het zandgebied de Peelrand bestaat uit het versterken van het kleinschalige en afwisselende karakter van het landschap. Dit, in samenhang met de ontwikkeling van nieuwe economische dragers, een betere recreatieve toegankelijkheid en goede verbindingen met natuurgebieden als Herperduin.

4.5 gemeentelijk beleid
4.5.1 toekomstvisie
De toekomstvisie, Oss op weg naar 2020 (2004) is richtinggevend voor de beleidsontwikkeling voor de langere termijn. Eén van de potenties van Oss ligt volgens deze visie in het gevarieerde landelijk gebied waarin zich tal van kleine kernen bevinden. Uitgangspunt is het werken aan het behoud van het platteland met zijn rust en ruimte, aantrekkelijke kleinschalige toeristische voorzieningen en aan de ontplooiing van levenskrachtige dorpen. Een andere potentie ligt in het werken aan een duurzame gemeente. Duurzame ontwikkeling van natuur, landschap en ecologie draagt bij aan de leefkwaliteit. De toekomstvisie stelt dat Oss vele 'kostbare' plekjes kent en een groots landschap, met ruimte voor landbouw en natuur. 'Het bewaren van dat kostbare voor de toekomst is een opdracht die we onszelf stellen'.

4.5.2 structuurvisie Oss 2020
De drie kernpunten van de structuurvisie Oss (2006) zijn: het versterken van de positie van de stad Oss, een leefbaar buitengebied en meer kwaliteit en differentiatie bij de ruimtelijke inrichting.

In deze structuurvisie is op strategisch niveau een samenhangend beleid geformuleerd:
Er wordt ingezet op meer natuur en recreatie in de Maasrand (uiterwaarden, dijk en oeverwallen), het openhouden van de komgebieden en de vorming van een nat natuurlint de Hertogswetering. Voor de flank (dekzandrand) wordt ingezet op de versterking van de ecologische, recreatieve en landschappelijke kwaliteiten. Er wordt naar gestreefd de kernen in het landelijk gebied levend te houden met oog voor de leefbaarheid en ontwikkelingsruimte. Tot slot wordt aandacht besteed aan de mogelijkheden om te blijven ondernemen in het buitengebied.
In de structuurvisie wordt de zogenaamde Maasband geïntroduceerd; een beoogd recreatielandschap tussen Oss-Noord en Megen.

4.5.3 natuur- en landschapsvisie Oss
De Natuur- en Landschapsvisie Oss (2005) vormt een samenvoeging en actualisatie van het Landschapsplan Ravenstein en het Natuur- en Landschapsbeleidsplan Oss. In deze visie is niet zozeer nieuw beleid geformuleerd. (De Nota Landschapsbeleid vormt hierin een duidelijke aanvulling). Ook ligt hier de nadruk sterk op natuur, en minder op landschap. De visie wordt gevormd door een uitvoeringsprogramma met concrete projecten. In deze visie wordt een vijftal speerpunten benoemd.

Deze speerpunten zijn:
1. Het realiseren van een tweetal natuur- en land schapsparken, te weten 'Maashorst Herperduin' en het 'Maaspark' (uiterwaarden).
2. Het realiseren van stevige verbindingen tussen de natuur- en landschapsparken.
3. Behoud en herstel van natuur- en landschaps waarden in het 'Land van Grutto en Pastinaak' en het 'Land van Dassen en struweel'.
4. Het realiseren van een groenblauw lint door de polder rond de Hertogswetering.
5. Het ontwikkelen van aantrekkelijke groengebie den in en rond Oss en de dorpen, te weten de 'groenblauwe Slinger door Oss', de 'Groene ge ledingszone ten zuiden van Oss', de 'Groene dorpen' en de 'Maasband'.

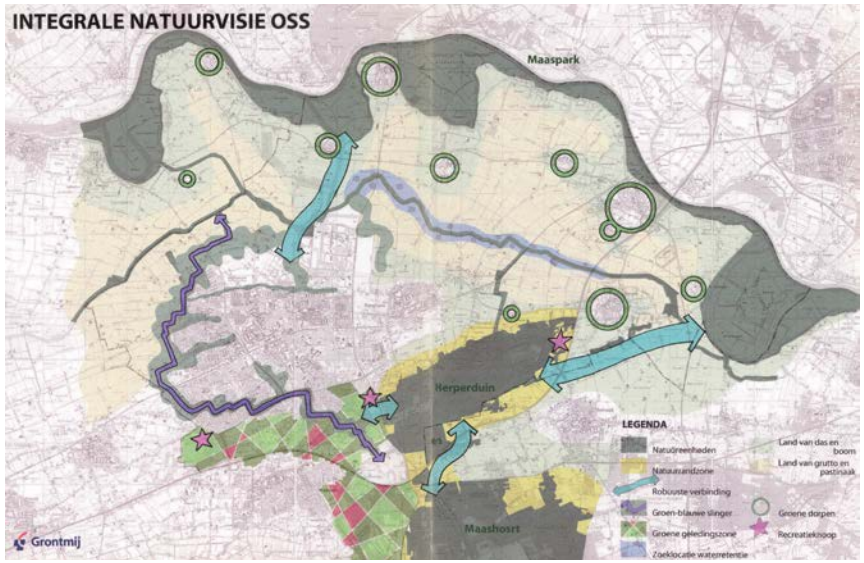

natuur- en landschapsvisie Oss

Hieruit komen 12 projecten voort die met name gericht zijn op natuurontwikkeling in deelgebieden. Daarnaast zijn er een aantal projecten op het landschappelijk vlak zoals de Maasbandvisie, Groene dorpen en Bomenplan/ Landschapsplan.
Deze natuurvisie is, samen met de Nota Landschapsbeleid 2008, in 2014 geëvalueerd. Een groot deel van de projecten is inmiddels uitgevoerd.

4.5.5 erfgoedbeleid
Op 7 juli 2005 heeft de gemeenteraad van Oss de nota 'Op Gemengde Bodem, erfgoedbeleid van de gemeente Oss 2006-2011' vastgesteld. Deze nota geldt in 2015 nog steeds.
Een onderdeel van dit beleid is de zorgvuldige omgang met archeologische en landschappelijke waarden. Dit houdt in dat monumenten, archeologische gegevens en landschap meewegen en zo mogelijk het uitgangspunt gaan vormen voor ruimtelijke ontwikkelingen.
In de ruimtelijke ordening treffen erfgoed en landschappelijke ontwikkeling elkaar. Niet alleen zijn veel soorten erfgoed voor het behoud afhankelijk van de ruimtelijke ordening, andersom kan het erfgoed een grote rol spelen in het streven van de ruimtelijke ordening tot het bewaren en realiseren van ruimtelijke kwaliteit.

In het Erfgoedplan Oss (vastgesteld in 2005) is een uitgebreide inventarisatie gemaakt van het aanwezige erfgoed, waaronder zowel archeologische, historisch-geografische en historisch- (steden)bouwkundige waarden in de gemeente. In het Erfgoedplan is ook aangegeven in welke gebieden herinrichting en verbetering van cultuurhistorische/beeldwaarde is gewenst en op welke wijze dit vormgegeven zou moeten worden. Belangrijke gebieden zijn de zone tussen Oss en Heesch, en het gebied ten zuiden van Herpen. In deze nota wordt aangesloten bij de in het Erfgoedplan beschreven kwaliteiten en waarden. Op de kaart bij het erfgoedplan worden een groot aantal oude kavelgrenzen aangegeven die deels nog aanwezig zijn, maar deels zijn verdwenen. In een aanlegvergunningenstelsel gekoppeld aan het bestemmingsplan Buitengebied zal aangegeven worden welke werkzaamheden al dan niet aanlegvergunningplichtig zijn en op basis van welke criteria vergunningen mogelijk zijn.

Het erfgoedplan van de gemeente Lith (2001) is een plan waarin cultuurhistorische waarden in de gemeente Lith worden geïnventariseerd en gebruikt worden om een beleidsverandering in te zetten. Erfgoed vormt een uitgangspunt bij de planvorming en dient als inspiratiebron voor de ruimtelijke ordening. In het erfgoedplan zijn beleidsvoornemens verwoord om de cultuurhistorie beter te verankeren in de ruimtelijke planvorming, daarnaast omvat het voorstellen om de cultuurhistorie in de gemeente beter zichtbaar te maken en de educatieve en recreatieve waarde ervan te verhogen.

4.5.6 overig beleid
Naast bovengenoemde beleidskaders zijn er nog een aantal beleidskaders voor deelgebieden van het landelijk gebied, zoals de dorpsplannen voor Herpen en Ravenstein, en visies voor Herperduin, de Erfdijk, Keent en de Hemelrijkse Waard. Deze zijn niet in dit hoofdstuk opgenomen, maar waar nodig, wordt er wel naar verwezen bij de behandeling van de deelgebieden.

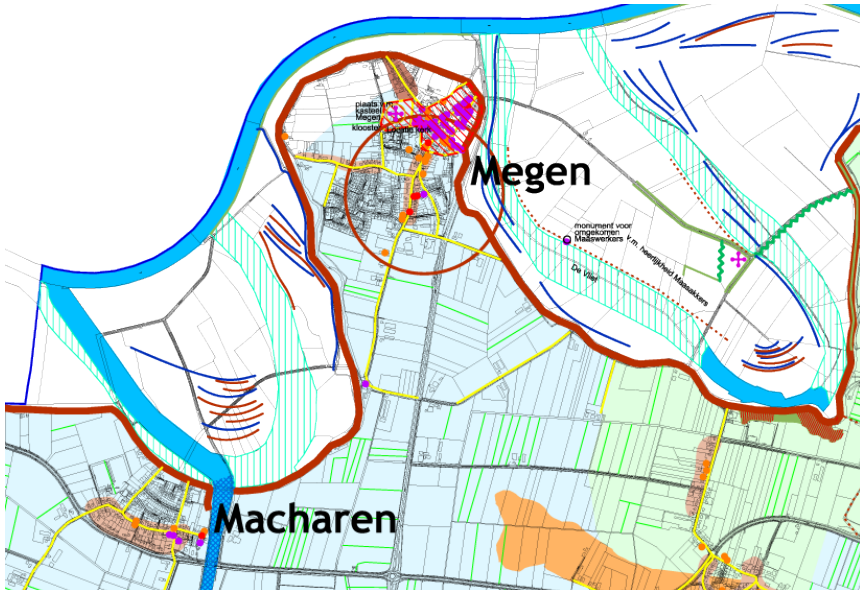

detail Erfgoedplan

5 ONTWIKKELINGEN

5.1 inleiding

Het Nederlandse platteland is in beweging. Er zijn grote veranderingen te verwachten in het beeld van het Nederlandse platteland. Op steeds meer plaatsen verdwijnt de landbouw als dominante functie, en daarmee als bepaler van het landschap.
De agrarische sector krimpt, met name het aantal bedrijven neemt af. Dit biedt kansen voor andere functies, maar is tevens bedreigend voor de economische vitaliteit van het landelijk gebied.
In de zandgebieden zal de behoefte aan wonen, recreatie en natuur sterk toenemen, gaan veel boeren hun bedrijf met andere activiteiten combineren en dreigt verrommeling van het landschap.
Ook in het rivierenlandschap zal de verandering aanzienlijk zijn. Tussen de Maasdijken zal het gebied zich op de lange termijn ontwikkelen tot een dynamisch natuurgebied, gecombineerd met waterberging. Binnen de dijken zal schaalvergroting van de landbouw optreden. Ook zal –vooral op de oeverwallen- een verdichting optreden met stedelijke functies.

5.2 landbouw

Het aantal agrarisch bedrijven blijft afnemen. Dit betekent dat agrarische bedrijfsgebouwen na beëindiging van een bedrijf geen functie meer hebben. Deze gebouwen kunnen een nieuwe functie krijgen. Het gaat vaak om niet aantrekkelijke gebouwen. Sloop van deze gebouwen draagt bij aan de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit.

Door nieuwe wetgeving op het gebied van milieu en dierenwelzijn, door het afschaffen van de melkquotering en door nieuw mestbeleid zullen veel agrariërs de bedrijfsvoering stoppen. De overblijvende bedrijven zullen grootschaliger en intensiever worden. Dit geldt zowel voor de intensieve varkenshouderij als voor de rundveehouderij. De melkveehouderij wordt steeds meer als intensieve veehouderij beschouwd.

Dit betekent grote stallen op grote bouwblokken. Ook het in agrarisch gebruik zijnde areaal zal worden beheerd door minder, maar grotere agrarische bedrijven. Deze schaalvergroting kan een bedreiging vormen voor de structuur van het landschap en de daarin aanwezige landschapselementen.
Anderzijds zullen agrarische bedrijven zich gaan richten op verbrede landbouw en nevenactiviteiten op het gebied van recreatie en toerisme en landschaps- en natuurbeheer, zoals zorgboerderijen, duurzame, diervriendelijke vormen van landbouw en groenblauwe diensten.

In het komgebied bestaan mogelijkheden voor zowel intensieve als extensieve veehouderijen. Vooral op de zandgronden ontstaat een toename van het aantal paardenhouderijen en maneges. Dit verandert het beeld van het buitengebied omdat er grotere bouwblokken nodig zijn, er forse rijhallen verschijnen en de weilanden en buitenbakken vaak omheind worden door opvallende afrasteringen, zoals witte houten afrasteringen en hoge, gazen hekwerken (zie 9.7 diverse objecten).

5.3 wonen

Het aantal agrariërs in het landelijk gebied neemt structureel af. Een groot deel van hen blijft als burger in het buitengebied wonen. Daarnaast zijn er steeds meer stedelingen die zich op voormalige boerderijen in het buitengebied vestigen. Over het algemeen koesteren zij een traditioneel, kleinschalig landschap. Burgers en burgerbebouwing kunnen agrarische bedrijven in hun mogelijkheden beperken.
Bewoning van het buitengebied speelt met name een in de kernranden, linten en clusters op de oeverwal en op de dekzandgronden.

Nieuwe vormen van wonen, zoals nieuwe landgoederen en nieuwe buurtschappen doen hun intrede. Nieuwe woningen zullen in het buitengebied worden gebouwd met toepassing van de regelingen voor kwaliteitsverbetering.

Een nieuw fenomeen dat samenhangt met steeds meer burgers in het buitengebied is de zogenaamde ‘vertuining van het landschap’. Agrarische gronden worden aan het bouwblok toegevoegd en worden als tuin ingericht.

5.4 natuur

De natuur staat onder druk door veranderend ruimtegebruik en de daaruit voortkomende milieudruk.
Door de vergroting en intensivering van agrarische bedrijven zullen agrarische gronden in beperkte mate vrijkomen voor andere functies. Er zal dus ook weinig grond beschikbaar zijn voor natuurontwikkeling.

5.5 recreatie

Recreatie en toerisme zal een steeds belangrijker rol gaan spelen. Door de vergrijzing en doordat mensen meer vrije tijd hebben zal er meer behoefte zijn aan recreatie in de woonomgeving. Om routegebonden recreatie te versterken zijn routes naar toeristisch aantrekkelijke gebieden wenselijk. Daarnaast zullen mogelijkheden moeten worden geboden voor een ‘blokje om’. Ook naar recreatief medegebruik van landbouwgronden, het zogenaamde ‘wandelen over boerenland’ zal vraag zijn.

Er zal in het buitengebied meer kleinschalige bedrijvigheid komen die gericht is op toerisme en recreatie, zoals Bed&Breakfast en dergelijke. Ook de verbrede landbouw (waaronder kamperen bij de boer) zal zich verder ontwikkelen.
Door de toename van de recreatie zal de vraag naar een aantrekkelijk landschap toenemen.

5.6 klimaatverandering
Het klimaat verandert. In de toekomst zal vaker sprake zijn van extreme neerslag en lange perioden met droogte. De gemiddelde temperatuur zal stijgen. Zomers kunnen extreem warm worden. De zeespiegel zal stijgen en de rivieren zullen meer water af moeten voeren.

Er zullen maatregelen moeten worden genomen om de gevolgen van de klimaatverandering te beperken. Dit betekent dat er meer ruimte moet komen voor waterberging om pieken in de waterafvoer op te vangen. Bomen die in de stroombaan van de rivier staan, kunnen de waterafvoer tegengaan (zie 5.7).
Anderzijds kunnen bomen ook juist zorgen voor het verminderen van de ongemakken van extreme warmte. Door schaduwwerking en verdamping van water kunnen bomen zorgen voor verkoeling. In de bebouwde omgeving zorgen (extra) bomen dus voor een meerwaarde.

5.7 water
Door klimaatsverandering zal er meer water door de Maas worden afgevoerd.
Dit betekent dat er rivierverruimende maatregelen worden getroffen. Het gaat dan om winterbedverlaging en de aanleg van nevengeulen in de uiterwaarden. Het gaat ook om het verwijderen van bomen en struiken uit het in de uiterwaarden liggende stroombaan van de rivier. Hierdoor wordt de doorstroming van het water minder belemmerd.

Daarnaast zal in de toekomst mogelijk ook (weer) verhoging en verbreding van de dijken nodig zijn.

Voor het komgebied gelden ruimteclaims voor regionale waterberging. Hoe die verder worden uitgewerkt is nog niet duidelijk.

Met name maatregelen in de uiterwaarden zullen gevolgen hebben voor het landschap.

6 KANSEN EN KNELPUNTEN

Op basis van de analyse, de beleidskaders en de ontwikkelingen worden kansen en knelpunten benoemd.

In onderstaande matrix staat wat in het algemeen de sterke en zwakke punten van het Osse landschap zijn. Daaraan zijn kansen en bedreigingen gekoppeld.

De sterke en zwakke punten en kansen en bedreigingen zijn per landschapstype beschreven.

sterkte en zwakte matrix

landschapstype	sterk	zwak	kans	bedreiging
algemeen	• Alle landschappelijke eenheden hebben een vrij duidelijke eigen identiteit en karakteristiek	• Vervaging van landschappelijk kenmerken en structuren. Dit leidt tot nivellering	• Het landschap en landschappelijke kwaliteit geniet veel aandacht • Archeologische en cultuurhistorische waarden inbedden • Natuur- en landschapsbeheer • Logische overgangen tussen dorp/ stad en omgeving • Recreatie en toerisme • Vrijkomende gronden voor natuur-ontwikkeling	• Afname verschillen tussen de verschillende landschappelijke eenheden door ontwikkelingen • Toekomst landbouw • Wateronttrekking (industrie en landbouw) leidt tot verdroging • 'Vertuining' van het landschap • Paardenhouderijen en maneges • verlichting • hekwerken
uiterwaard	• De rivier de Maas en de daarmee samenhangende dynamiek • Overgangen nat/droog, hoog/laag • Kronkelwaarden en nevengeulen • Natte natuurgebiedjes met stroomdal-vegetatie, wilgenstruweel en riet • Keent, Diedense Uiterdijk, Hemelrijkse Waard • Halfnatuurlijk landschap • open tot halfopen landschap	• Slechte toegankelijkheid • Eenzijdige grootschalige landbouw • Zeer spaarzame relicten van Maasheggen • Mengvoederbedrijf de Heus	• Uitbreiding natuur in de uiter-waarden • Vergroten toegankelijkheid in de uiterwaarden • Extra ruimte voor de rivier en waterberging • Herstel Maasheggen • Herstel strangen • natuurontwikkeling in de Lithse Ham	• Waardevolle kronkelwaarden dreigen verloren te gaan door landbouwkundig gebruik (diepploegen) en natuurontwikkeling • Bakenbomen dreigen verloren te gaan door uitsterfbeleid RWS
oeverwal	• Cultuurhistorisch gevormd landschap met onregelmatig verkavelingspatroon • Prachtige authentieke dorpen • Belvedere stadjes Megen en Ravenstein • Historisch waardevolle beplanting op de dijk en in de dorpen • Wielen en kleiputten • Afwisseling open en besloten plekken • Bos waterwingebied Macharen	• Kleinschaligheid van het landschap gaat verloren • veel houtsingels zijn verdwenen • Leefbaarheid in dorpen • Onvoldoende focus op Belvedere stadjes Megen en Ravenstein	• Terugbrengen hoogstamboomgaarden • Ontwikkeling open kleinschalig bos waterwingebied Macharen • Inzetten landbouwgronden voor nieuwe cultuurhistorische ontwikkelingen • Recreatieve uitloop kleine kernen • Ontwikkeling nieuwe landgoederen	• Mogelijke dijkverzwaring • Kleinschaligheid dreigt verder verloren te gaan

vervolg sterkte en zwaktematrix

landschapstype	sterk	zwak	kans	bedreiging
komgebied	• Cultuurlandschap: ontwikkeling duidelijk afleesbaar • Ruimte / openheid / grootschaligheid/ rationaliteit • Lucht en licht • Eendenkooien • Rivierduindorpen als compacte enclaves • Ecologische verbinding Hertogswetering • dwarsdijken/ kades • waterlopen	• Grootschalige eenzijdige landbouw • Mate en vorm van wegbeplanting • Eenzijdig gebruik, weinig mensen maken gebruik van het gebied • Industrieterreinenen woonbuurten in komgebied • deel waterwinbos ligt in kom	• Recreatieve uitloop vanuit Oss-Noord • De kom geschikt voor landschapsontwikkeling • verhaal Beerse Overlaat • contrast tussen rivierduindorpen en komgebied vergroten (hoog, beplanting <> laag, open)	• Afname van huidige kenmerkende openheid • Toekomst intensieve landbouw; schaalvergroting • waterberging in Beerse Overlaat • Mogelijke uitbreiding van de stad Oss richting het noorden • afname aantal weidevogels • hoge beplanting langs ecologische verbindingszones • verdwijnen sloten en greppels • door vergroting van percelen verdwijnen verkavelingspatronen
dekzandrand	• Cultuurlandschap • Erfdijk met wielen • Veelzijdige land- en tuinbouw en daarmee samenhangende dynamiek • Houtwallen op kavelranden, loodrecht op bosrand • Kwelgebied tussen Herpen en Berghem • Oude wegen met waardevolle bomen • veel kleine kernen en clusters	• Veel kavelrandbeplanting is verdwenen • Landschapszone Herperduin-Hertogswetering is erg smal • Toekomst land- en tuinbouw is onzeker	• Landschapszone Herperduin-Hertogswetering verbreden en verlengen • Onwikkeling nieuwe landgoederen • Uitloopgebied voor de stedeling • Natuurontwikkeling in kwelgebieden • Verbreding landbouw	• Grootschalige stadsuitbreidingen • Intensief gebruik door tuinbouw (milieuaspect, teeltondersteunende voorzieningen
dekzandrug	• Herperduin unieke, dynamische stuifduin • Scherpe overgangen tussen droog/ nat, hoog/ laag • Omvorming bosgebied tot gemengd bos • Afwisseling bos, hei, vennen en duinen • Zandpaden • Oude ontginningen: houtwallen, struweel, akkers	• Stadsrandactiviteiten; boomkwekerij, ponyweitjes, hondenclubs, motorsport, maneges etc.-> onsamenhangend rommelig geheel	• Herstel landschapselementen (hakhout, beplanting perceelsranden etc) • Versterken kleinschalig mozaieklandschap	• Stedelijke druk op dit gebied • Hoge recreatieve druk • Verdroging vennen

landschappelijke ontwikkelingsvisie

7 ALGEMENE ONTWIKKELINGSVISIE

7.1 algemeen

Uitgangspunt is het creëren van een kwalitatief hoogwaardig, mooi en vitaal Oss' landschap. Daarbij staan landschappelijke identiteit, verscheidenheid, beleving en duurzaamheid centraal. Een landschap met een eigen karakter, een bruikbaar landschap waar mensen zich thuis voelen. Essentieel hierbij is dat ruimtelijke ontwikkelingen in het landelijk gebied bijdragen aan behoud en versterking van de ruimtelijke kwaliteit van het landschap.

Het Osse landschap is over het algemeen interessant, aantrekkelijk, leesbaar en herkenbaar, met grote variaties in beleving. De landschappelijke kwaliteiten van het Osse landschap liggen vooral in de identiteit van de verschillende landschappelijke eenheden en de grote contrasten tussen deze eenheden.
Deze landschappelijke kwaliteiten zijn het waard om behouden en versterkt te worden.

7.2 identiteit landschapstypen

Deze visie zet in op de versterking en ontwikkeling van het eigen karakter van de vijf Oss landschaptypen; de uiterwaarden, de oeverwal, het komgebied, de dekzandrand en de dekzandrug. Deze hebben allen hun eigen identiteit. Het Oss landschap is dan ook nog steeds zeer divers.
Het proces van vervagen van landschappelijke kenmerken en structuren leidt tot nivellering van het landschap. Dit betekent dat landschapstypen op elkaar gaan lijken. Dit gaat ten koste van de herkenbaarheid van verschillende gebieden.
Het versterken van de karakteristiek van elk landschapstype maakt het landschap leesbaar, herkenbaar en begrijpbaar. Het verder ontwikkelen van de ruimtelijke karakteristiek van de verschillende landschapstypen is belangrijk. De kwaliteit van het landschap wordt hierdoor verhoogd.

7.3 dynamisch landschap

Het landschap is door de eeuwen heen altijd veranderd. Al eeuwenlang bepalen menselijke activiteiten het landschap. De mens ontwikkelt zich, zo ook het landschap. In een landschap wordt gewoond, gewerkt, geleefd. Een landschap moet dan ook voldoen aan de eisen van de tijd. Een landschap stilzetten in de tijd is niet mogelijk, en ook niet wenselijk.
Behoud en versterking van het voorkomende landschapstype staan centraal. Hierdoor blijven de karakteristieke verschillen tussen de landschapstypen in stand. Het gebied blijft leesbaar.
Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zijn zeker niet uitgesloten, maar moeten wel aansluiten bij en bijdragen aan de (gewenste) karakteristiek.

In gebieden waar niet of nauwelijks sprake is van landschappelijke kwaliteit, is er meer ruimte voor nieuwe ontwikkelingen. In deze gebieden kunnen nieuwe ontwikkelingen immers tot nieuwe kwaliteit leiden. Er zal dan een extra investering nodig zijn.

In deze nota wordt vanuit landschappelijk perspectief een visie gegeven op de omgang met nieuwe ontwikkelingen.
Er moet rekening gehouden worden met de transformatie van de landbouw, natuurontwikkeling, recreatiebehoeften, woningbouw, waterbeleid en de ontwikkeling van nieuwe landschappelijke structuren en elementen.

7.4 archeologische en cultuurhistorische waarden

Niet alleen op de dekzandrand en de oeverwallen, maar ook in het komgebied, de dekzandrug en de uiterwaarden liggen gebieden met hoge archeologische verwachtingswaarde. Er is reeds een groot aantal archeologische vindplaatsen bekend. Deze vertellen samen het verhaal van een rijke bewoningsgeschiedenis. Bij nieuwe ontwikkelingen dient nader onderzoek naar deze waarden plaats te vinden.
Ook het versterken van aardkundige waarden draagt bij aan een herkenbare identiteit van het landschap.

Cultuurhistorische patronen en elementen dragen ook bij aan de identiteit van de landschapstypen. Deze patronen en elementen moeten behouden blijven en waar mogelijk versterkt. Belangrijke historische elementen zijn bijvoorbeeld dijken, dwarsdijken, weteringen, wielen en verkavelingspatronen.
Bij nieuwe ontwikkelingen is het interessant, maar ook wenselijk, om oude elementen en patronen op te nemen in het ruimtelijk ontwerp. Op deze wijze dragen nieuwe ontwikkelingen bij aan de herkenbaarheid van het landschap en haar geschiedenis.
De gemeentelijke Erfgoedplannen vormen een goede inspiratiebron voor dit onderwerp.
Cultuurhistorische waarden zullen in het bestemmingsplan beschermd moeten worden.

7.5 natuur- en landschapsbeheer

Het grootste deel van het Osse buitengebied is en blijft agrarisch gebied.
Agrariërs kunnen (nog meer) bijdragen aan landschapsontwikkeling en -beheer. De laatste jaren is dit reeds een tendens. Daar waar dat vanuit de natuurdoelen noodzakelijk is, blijft het beheer een taak van de grote

terreinbeherende organisaties. Maar voor een aantal typen natuur is het niet nodig om de bestaande agrarische functie van de grond op te heffen. Deze natuur kan goed samengaan met landbouwkundig gebruik. De agrariër wordt naast boer gesubsidieerd beheerder van de natuur. Een groeiend aantal boeren doet hieraan mee. Ook andere particuliere grondeigenaren kunnen meedoen en doen dat steeds vaker. Groen blauwe diensten en randenbeheer zijn hier voorbeelden van. Verschillende diersoorten, zoals weidevogels, struweelvogels en dassen, zijn afhankelijk van het cultuurlandschap.
Afhankelijk van de locatie en de beoogde natuurdoelstellingen kunnen er bijvoorbeeld in de uiterwaard ooibos en grienden ontstaan, runderen en paarden natuurgebieden begrazen, op de oeverwal stinzenpark (parkachtig bos met kruidlaag) en houtwallen, in delen van de kom bloemrijk hooiland, op de dekzandrand houtwallen en in de kampontginningen eikenbeukenbos aangelegd worden.

8 ONTWIKKELINGSVISIE PER DEELGEBIED

8.1 uiterwaarden

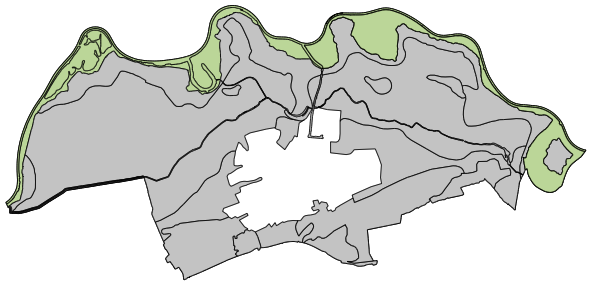

Het gewenste ruimtelijk beeld voor de uiterwaarden is dat van een halfopen tot open reliëfrijk gebied. Het contrast tussen buiten- en binnendijks zal worden vergroot. Het zicht op en de binding met de rivier de Maas moet behouden blijven. Ook het bestaande micro- en mesoreliëf moet behouden blijven.

De bakenbomen vormen een fraaie begeleiding van de Maas en zijn vanuit landschappelijk en cultuurhistorisch oogpunt waardevol en behoudenswaardig. Bij uitval zouden nieuwe bomen moeten worden geplant. Waar mogelijk kan het Maasheggenlandschap hersteld worden.

De Osse uiterwaarden maken onderdeel uit van de Ecologische Hoofdstructuur van Nederland (EHS). Natuurontwikkeling is dan ook dé gewenste ontwikkelingsrichting voor dit gebied. Het streven is om in de uiterwaarden grotere aaneengeregen natte natuurgebieden te ontwikkelen die onder invloed staan van de dynamiek van de Maas. Hierbij zal het bestaande reliëf benut moeten worden.
Op de lage delen van de uiterwaarden kan zich een

karakteristiek nat matig voedselrijk grasland vormen waar weidevogels zich kunnen vestigen. Op de meest natte delen kan moeras, riet en wilgenstruweel ontwikkeld worden. Er kunnen ooibossen ontstaan. Er kunnen grote of kleinere wateren aangelegd worden die worden gekoppeld aan de rivier en zo onder invloed staan van de rivierdynamiek. Het plan Oude Maasarm Keent is hier een voorbeeld van.
Dieren en planten die horen bij een dergelijk dynamisch landschap zijn o.a. de bever, water- en moerasvogels en stroomdalflora.
Naast natuurontwikkeling vormt ook waterberging een belangrijk thema in de uitwaarden. In het kader van Ruimte voor de Rivier en het Deltaprogramma wordt er op rijksniveau ruimte gezocht om rivierwater op piekmomenten te kunnen bergen. De uiterwaarden zijn hiervoor uitermate geschikt. Hier liggen mogelijkheden voor het maken van nevengeulen door oude rivierarmen uit te graven.
Rijkswaterstaat weert niet alleen opgaande beplanting maar ook traditionele vormen van bebouwing in de uiterwaard, vanwege de waterbergende functie worden geweerd. Bebouwing in de uiterwaard tast ook het

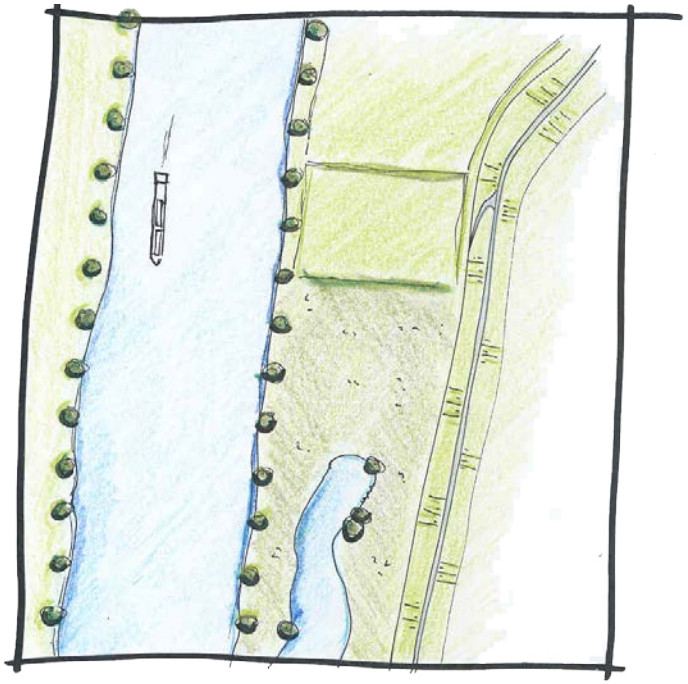

buitendijkse karakter aan.
Door de besluiten op rijksniveau zal een deel van de huidige landbouwgronden een natuurfunctie krijgen. Op een ander deel van de landbouwgronden zal het agrarisch gebruik gehandhaafd blijven. Hier worden op vrijwillige basis beheersovereenkomsten gesloten, gericht op behoud en ontwikkeling van natuur, landschap en cultuurhistorie. Landbouwgronden zullen vaak extensief beheerd worden, waarbij de voorkeur uitgaat naar grasland boven maïsvelden.

De uiterwaarden lenen zich door hun uitgestrekte na-

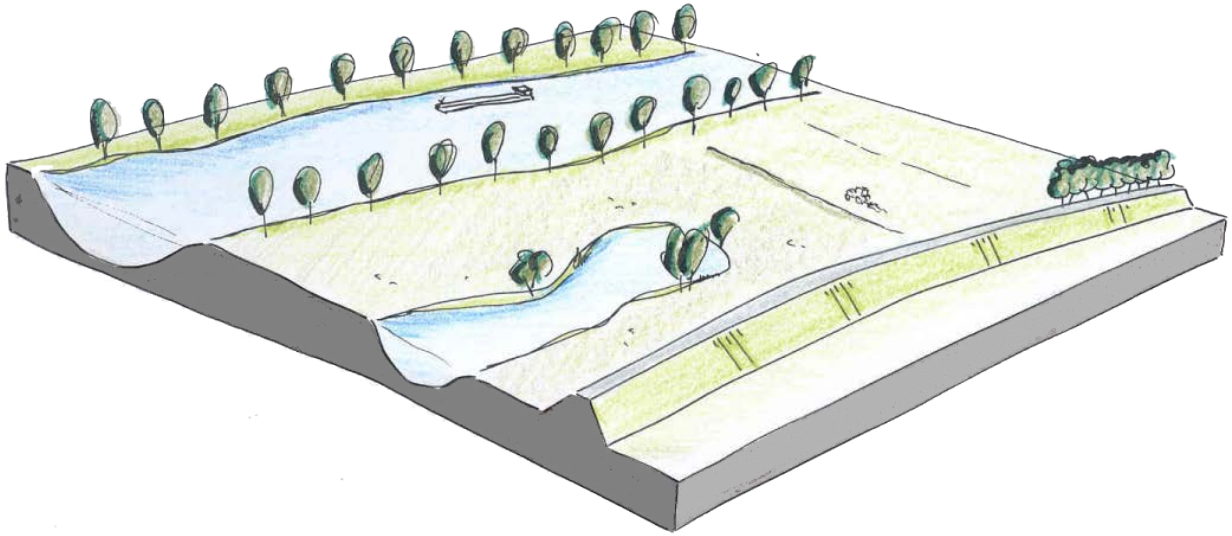

schetsbeeld uiterwaard

tuurlijke en dynamische karakter voor een eigen vorm van recreatief medegebruik, gericht op de beleving van de weidsheid en ongereptheid van het landschap. Voor de aanleg van onverharde paden of struinpaden kan gebruik gemaakt worden van het landschap. Bijvoorbeeld door gebruik te maken van bestaande stroomruggen en oude kades.
Eventuele nieuwe jachthavens moeten bij de schaal van het landschap passen. Het is daarom wenselijk dat een jachthaven een kleinschalige opzet heeft. Een combinatie met natuurontwikkeling draagt bij aan een goede landschappelijke inpassing.

Toe te passen beplantingssoorten staan op de beplantingslijst in bijlage 2, beplanting per landschapstype.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering
toetsen

- beschermen van reliëf (in bestemmingsplannen)
- handhaving van fossiele rivierarmen, geulen en rillen en kronkelwaarden
- behoud van karakteristieke dijkenpatroon en kades
- bebouwing in principe niet toestaan in bestemmingsplan
- vanuit landschappelijke overwegingen insteken op handhaving bestaande/ aanplant nieuwe bakenbomen stimuleren
- bij de realisatie van wateropgaven streven naar functiecombinaties met (natuur- en) landschapsontwikkeling
- bij realisatie van natuuropgaven streven naar functiecombinaties met landschapsontwikkeling
- reliëf bij functieverandering (naar natuur of water) behouden
- waar mogelijk Maasheggenlandschap herstellen. Hierbij toepassing van meidoorns bij fruitboom gaarden op de oeverwal mijden, in verband met overdragen van ziekten
- natuurontwikkeling en waterberging is vooral een zaak van Rijkswaterstaat en Natuurmonumenten, die hier eigendommen hebben
- oude strangen waar mogelijk terugbrengen
- eventuele nieuwe jachthavens hebben een kleinschalige opzet.

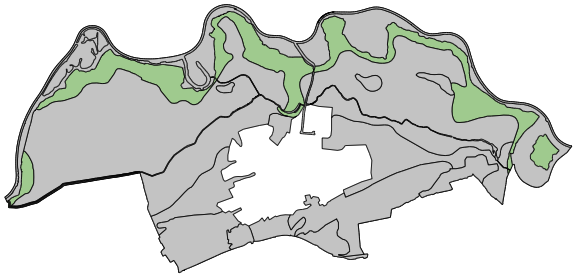

8.2 oeverwal

de dijk

Het behoud van de huidige Maasdijk is uiteraard uitgangspunt. Het fraaie uitzicht vanaf de dijk op de uiterwaarden dient behouden te blijven. Ook moeten tussen de kernen zichtlijnen op het komgebied behouden blijven.
Om het omringende landschap goed te ervaren is een langzaamverkeersroute op de dijk aantrekkelijk. Het autoluw maken van de dijk- op delen waar geen vrijliggend fiets/ wandelpad gerealiseerd kan worden- is vanuit landschappelijk oogpunt wenselijk.
Op de dijk kan natuurontwikkeling tot stand komen met specifieke dijkvegetaties die houden van droge omstandigheden.

oeverwal

Ruimtelijk gezien is het wenselijk om de hoogteligging van de oeverwal in het landschap duidelijker te laten zien.
Daarnaast is het wenselijk om de kleinschaligheid en het groene karakter van de oeverwal te versterken. Met name in en rond de kernen wordt gestreefd naar een verdichting met beplanting. In de kernen worden de kleinschalige groenelementen als hagen, boomgaarden en grote tuinen gehandhaafd en versterkt.
Op grotere afstand van de kernen verschuift het beeld geleidelijk van besloten naar halfopen. Verder van de kernen af zal het zicht op het open komgebied gehandhaafd blijven. Bomenrijen staan vooral loodrecht op de dijk.

Streven naar kleinschaligheid en een groen karakter kan op verschillende manieren: door het weren van grootschalige bebouwing en grote percelen, maar ook door de schaal te verkleinen, door de aanleg van houtwallen, houtsingels, bosjes, laanbeplanting en (hoogstam)boomgaardjes en door de behoud (en versterking) van bestaande landschapselementen (zoals grienden, wielen, houtwallen en hakhoutbosjes). Hierdoor ontstaat een afwisseling tussen open en besloten gebieden.

Het onregelmatige, kleinschalige verkavelingspatroon moet versterkt te worden. Door de aanleg van kavelgrens- en erfbeplantingen wordt het kleinschalige verkavelingspatroon benadrukt en kunnen droge ecologische verbindingszones ontstaan. Door het versterken van verkavelingspatronen wordt het oorspronkelijke karakter van het landschap op de oeverwal verduidelijkt.
Het aanleggen van hoogstamboomgaarden zal bijdragen aan een afwisselend beeld op de oeverwal.
Herstel van oude padenstructuren (bijvoorbeeld kerkpaden) draagt daar ook aan bij. Dit laatste heeft tevens recreatieve waarde.

Uit historisch -, maar ook vanuit ecologisch en esthetisch oogpunt, willen we de grienden behouden. Ze vormen een groene oase.
Ook de wielen, vroegere dijkdoorbraken, zijn historisch, ecologisch en esthetisch waardevolle gebieden.

De oeverwallen zijn door hun groene en kleinschalige

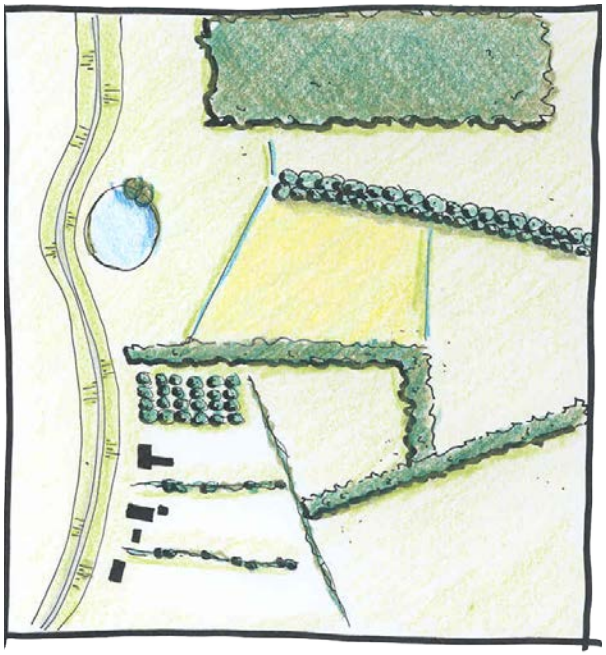

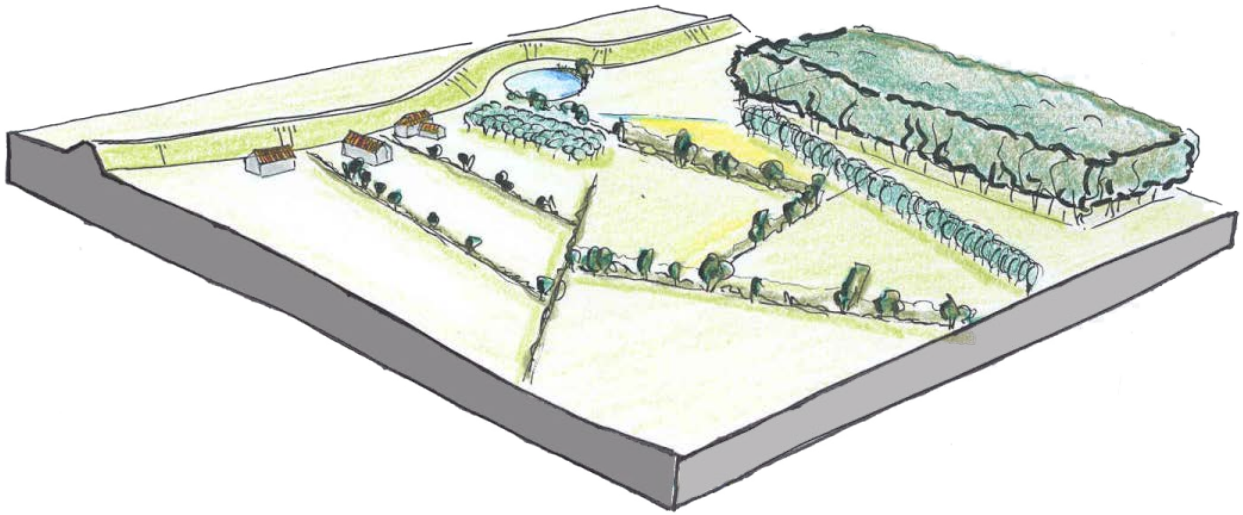

schetsbeeld oeverwal

karakter aantrekkelijk voor de recreant. Verbrede landbouw kan in samenwerking met natuur- en landschapsontwikkeling plaatsvinden. Grootschalige landbouw tast de kleinschaligheid van het gebied aan.

In de kernen, clusters en bebouwingsconcentraties wordt gestreefd naar het ontwikkelen van een streekeigen bouwstijl, aansluitend op de huidige bebouwing zoals langgevel-, kortgevel- en T-boerderijen.

De ontwikkeling van nieuwe landgoederen past bij het beeld van een veelzijdig en halfopen landschap. (Zie 9.2 thema nieuwe landgoederen.) Onderdeel van mogelijke toekomstige landgoederen kan de ontwikkeling van een open parkachtig bos zijn.

Op de zonnige, lichte gronden (oeverwal en zuidkant dijk) kan zich natuur in de vorm van bloemrijk stroomdal grasland ontwikkelen. Rondom oude wielen kan zich moeras, natte strooiselruigte en wilgenstruweel vormen. Houtwallen vormen ecologische verbindingen. Hier passen open parkachtige bossen/ bosjes met voornamelijk essen, iepen en eiken met een kruidlaag van bijvoorbeeld boshyacinten en sneeuwklokjes (Stinzenparkbos). Natuurontwikkeling is verder op de gradiënten tussen droog (oeverwal) en nat (kom en uiterwaard) mogelijk.

In de Structuurvisie Oss is bepaald dat het zogenaamde Maasbandgebied tussen Macharen en Oss, waarin zich ook het waterwingebied bevindt, recreatief en ruimtelijk ontwikkeld zal worden. Verdichting door beplanting zal hier in oostwest richting moeten plaatsvinden, om de zones van de komgronden met elkaar in verbinding te houden. Om de aantrekkelijkheid en natuurwaarde van het waterwinbos te bevorderen zal dit bos omgevormd moeten worden. Hierdoor ontstaat van een open, natuurlijk bos met inheemse soorten.

Toe te passen beplantingssoorten staan op de beplantingslijst in bijlage 2, beplanting per landschapstype.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering

algemeen

- herstel landschapselementen als voorwaarde bij ontwikkelingen in bestemmingsplan opnemen
- nieuwe ontwikkelingen landschappelijk inpassen
- bij ruimtelijke ontwikkelingen landschappelijke eisen stellen

toetsen

- behoud van karakteristieke dijkenpatroon
- bestaande landschapselementen beschermen in het bestemmingsplan

stimuleren

- in dit gebied is ruimte voor vernieuwing, bijvoorbeeld voor nieuwe landgoederen
- rekening houden met reliëf bij functieverandering
- toevoegen nieuwe landschapselementen, zoals houtwallen, grienden en bosjes, stimuleren
- aanleg hoogstamboomgaarden stimuleren
- onregelmatige blokstructuur versterken
- herstel oude padenstructuur (kerkepaden)
- in het Maasband-project rekening houden met de landschappelijke eenheden.

8.3 komgebied

In dit gebied wordt gestreefd naar het versterken van de rechtlijnige opbouw van de kommen met het duidelijke ritme van sloten, wegen en erven. Het contrast met de lossere vormen van de oeverwal en dekzandrand wordt versterkt door de karakteristieken van dit landschapstype zoals openheid, rationaliteit en grootschaligheid te benadrukken.

Openheid is de belangrijkste kwaliteit van het komgebied. Het behoud en versterken van een open karakter is dan ook uitgangspunt, evenals het behoud van zichtrelaties.

Wegbeplanting doet over het algemeen afbreuk aan de openheid; wegbeplanting zal dan ook –op termijn- grotendeels moeten verdwijnen. Dit geldt zeker voor oostwest lopende laanbeplantingen. Dit betekent niet dat een groot aantal laanbomen gekapt moet worden. Er kan worden ingestoken op een uitstervingsbeleid; kwalitatief slechte beplanting wordt verwijderd zonder deze te vervangen door nieuwe bomen. Eventueel kunnen daarbij fraaie exemplaren als solitair worden gehandhaafd, liefst als knotboom.

Vooral in en aan de rand van weidevogelgebieden is het verwijderen van opgaande beplanting van belang. Omdat dit naast een visueel-ruimtelijk ook een belangrijk is voor de instandhouding van de weidevogels. Weidevogels zijn namelijk erg gebaat bij openheid. Zelfs struweel en riet zijn niet wenselijk, omdat hier predators als vossen kunnen schuilen. Het grondwaterpeil verhogen heeft een gunstig effect op de weidevogelstand.

In het open gebied is het ruimtelijk gezien wenselijk landbouwkundige teelten boven ooghoogte, zoals maïs, te beperken. Onderzoek moet aantonen of er alternatieven zijn voor deze teelten.

De eendenkooien zorgen voor geleding in het gebied. Ze zijn cultuurhistorisch en ecologisch van belang.

Het deel van het waterwin-bos dat in het komgebied ligt voegt niets toe aan de kwaliteit van het landschap. Bos past niet in het open landschap. Het gedeelte van het bos dat in het komgebied ligt kan worden gekapt.

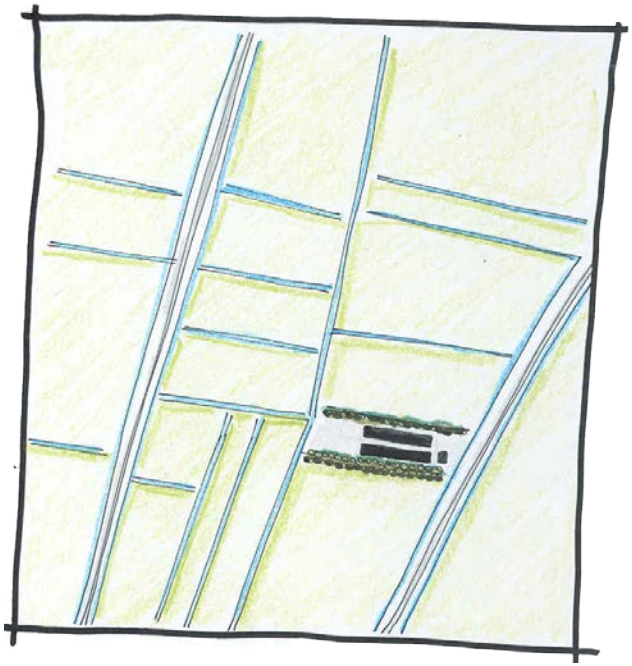

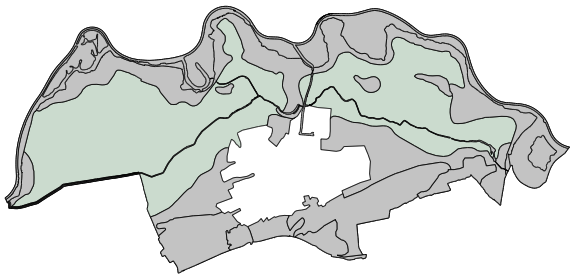

Langs de Hertogswetering wordt een ecologische verbindingszone ontwikkeld. De Hertogswetering wordt hierbij door het Waterschap Aa en Maas tot een natuurlint gemaakt met flauwe oevers en deels struweel. Visueel-ruimtelijk is het niet wenselijk om veel hoge beplanting toe te passen. Hiermee wordt de openheid, juist in het midden van de kom, aangetast. Er zal bij de planvorming en het beheer van een gebied steeds een afgewogen keuze gemaakt moeten worden of natuurlijke processen of het visueel landschappelijke het primaat krijgen.

In het komgebied zullen landbouwbedrijven de beheerders van dit landschap blijven.
Door schaalvergroting is de kans op samenvoeging van percelen groot. Sloten worden gedempt, perceelsafscheidingen met puntdraad verdwijnen. Dit is landschappelijk onwenselijk omdat deze lijnen in het landschap juist richting aan een gebied geven. Hier moet dan ook zorgvuldig mee worden omgegaan.
Verbreding van de bedrijfsvoering door middel van bijvoorbeeld groene en blauwe diensten en extensieve vormen van recreatie is mogelijk.

Aan ontwikkelingen op het erf, zoals de bouw van stallen en loodsen, worden randvoorwaarden gesteld die passen bij het landschapstype. Erven in het komgebied vormen momenteel veelal een eiland van bebouwing -en soms groen- in een open, grootschalig, modern landbouwlandschap.
Een ondernemer kan kiezen voor bebouwing die qua vorm, architectuur, materiaal- en kleurkeuze hoogwaardig is. Deze agrarische bebouwing mag gezien worden. Er kan dan worden uitgegaan van een erf omzoomd met transparante bomenrij(en), gecombineerd met een watergang. Hierdoor komen nieuw te bouwen stallen en loodsen (gedeeltelijk) in het zicht komen te liggen. De bebouwing op de erven met een rommelig karakter, kan wel voorzien worden van een afschermde, dichte groene rand. De bebouwing hoeft hierbij niet geheel 'ingepakt' te worden.
In weidevogelgebied is toepassing van erfbeplanting over het algemeen ongewenst.
(Zie 9.4 erfinrichting)

Landgoedontwikkeling past niet binnen het komgebied, dat gekarakteriseerd wordt door openheid, grootschaligheid en agrarische bedrijvigheid. Voldoen aan de provinciale randvoorwaarde om aan te sluiten op grotere natuurgebieden is hier moeilijk realiseerbaar. Ook de situering in de directe nabijheid van kernen ligt in het komgebied niet voor de hand. Landgoedontwikkeling wordt hier niet uitgesloten, maar er zitten veel haken en ogen aan het realiseerbaar maken van deze ontwikkeling. (Zie 9.2 nieuwe landgoederen)

Het komgebied is vooral een gebied om per fiets te verkennen. Hiermee zal rekening moeten worden gehouden bij recreatieve planontwikkeling. Bijzondere aandacht verdient de recreatieve uitloop vanuit het noordelijk deel van de stad Oss zoals de wijken Mettegeupel en Ooyense Zij.
Het realiseren van 'rondjes-om' in aansluiting op de 'groene lobben' en de 'vingers' is wenselijk.
Ten zuiden van Lith bevinden zich in het komgebied een aantal oostwest lopende onverharde paden. Deze kunnen benut worden in een wandelnetwerk.
Recreatieve voorzieningen moeten landschappelijk ingepast worden.
Grote en/of intensieve recreatieterreinen verstoren de openheid en relatieve rust in het komgebied.

De natuurwaarden in het komgebied worden verhoogd door grootschalige en robuuste dooradering van het gebied met vooral natte ecologische verbindingszones. Als drager voor deze dooradering fungeren bestaande doorgaande structuren zoals de Hertogswetering, Teeffelense Wetering en de Groene Dijk.
Verder wordt ingestoken op agrarisch natuurbeheer, omvorming van wegbermen tot bloemrijke bermen en ontwikkeling van vochtige vegetaties langs slootkanten.
De ontwikkeling van natuur in het open komgebied is

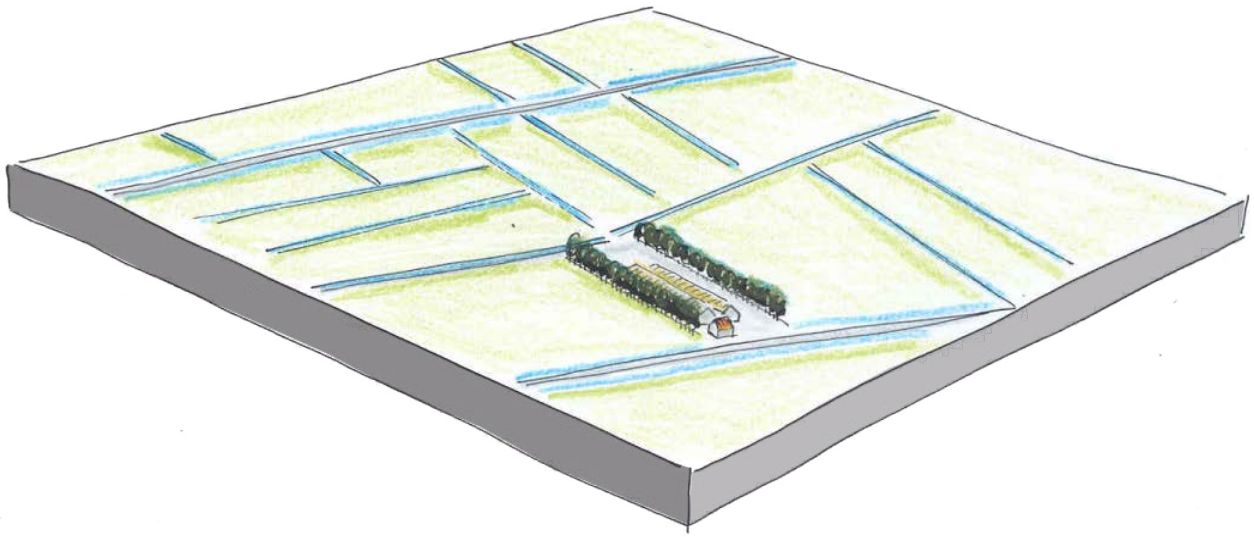

schetsbeeld komgebied

mogelijk in de vorm van 'lage', bij de karakteristiek van het landschap passende natuur, zoals vochtige tot natte graslanden, bloemrijk hooiland, grienden en eventueel een eendenkooi.

Rivierduinen: Teeffelen, Haren en Deursen-Dennenburg
De hogergelegen rivierduinen liggen als markante eilanden in het lege komgebied. De 'bolling' van het rivierduin is in het komgebied nog steeds zichtbaar. Het contrast tussen het rivierduin en de kom kan worden verbeterd door de grenzen heel scherp en abrupt te houden. Dit betekent dat vanuit landschappelijk oogpunt dorpse activiteiten beperkt moeten blijven tot het rivierduin. Het is niet wenselijk dat (bouw)activiteiten buiten de duinen plaatsvinden.
Binnen de grenzen van het duin kunnen de kernen 'opgevuld' worden met opgaand groen in de vorm van bosjes met bijvoorbeeld eik en beuk. Vooral het zicht op Haren vanuit westelijke zijde zou hierdoor verzacht kunnen worden.
Bij Teeffelen is vooral de kap van laanbomen rondom het duin wenselijk.
Bij Deursen-Dennenburg kan het gebied rondom de Rijt en klooster Soeterbeeck verder verdicht worden met opgaand groen.
Toe te passen beplantingssoorten staan op de beplantingslijst (bijlage 2, beplanting per landschapstype).

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering
algemeen
- de openheid is de belangrijkste kwaliteit van het komgebied
- nieuwe ontwikkelingen landschappelijk inpassen
- bij ruimtelijke ontwikkelingen landschappelijke eisen stellen

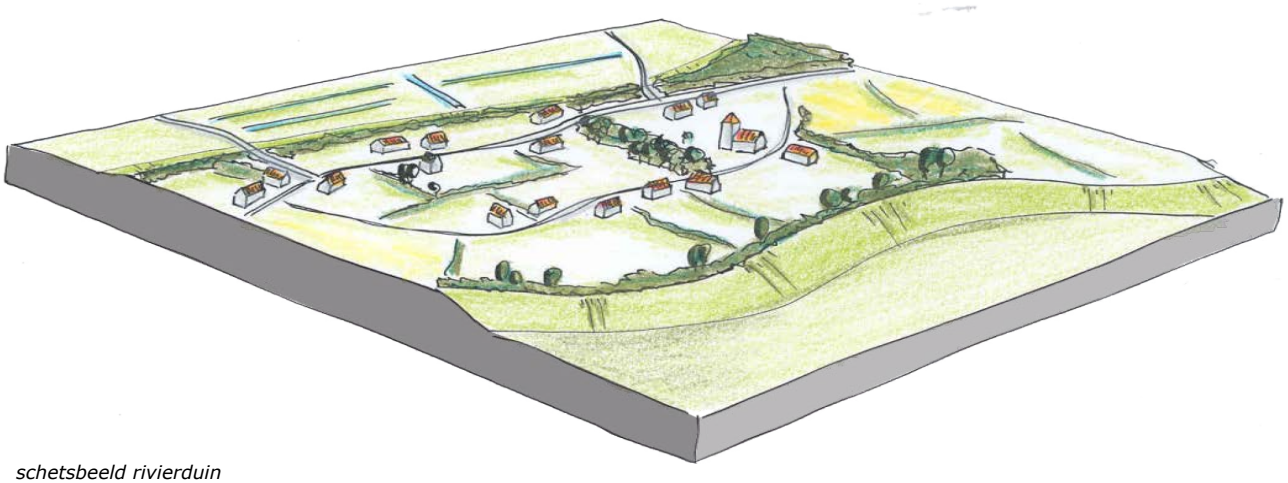

schetsbeeld rivierduin

toetsen
- in bestemmingsplan mogelijkheden voor ophoging/ verandering van het maaiveld beperken
- in aanlegvergunningenstelsel aandacht voor schaalvergroting door samenvoegen van per celen (met als gevolg bijvoorbeeld het dempen van sloten)

stimuleren
- in het bomenstructuurplan (Structuurplan Bomen en Groen) aangeven dat (en welke) laan structuren in het komgebied kunnen verdwijnen
- kappen van het deel van het Waterwin-bos dat op komgrond ligt
- haalbaarheid onderzoeken van alternatieven voor landbouwkundige teelten boven ooghoogte, zoals maïs.

8.4 dekzandrand

De gebieden op de dekzandrand kunnen een transformatie aan. Verandering van het landschap is hier mogelijk.

Op de dekzandrand kan een afwisselend en groen beeld worden gerealiseerd. Zo kan het kleinschalige en halfopen (tot besloten) karakter weer worden teruggebracht. Het terugbrengen van de kleinschaligheid kan plaatsvinden door de aanplant van opgaand groen.
Voor het verkavelingspatroon in deze overgangszone geldt dat gestreefd moet worden om bij de kernen en clusters de onregelmatige blokverkaveling te behouden en versterken. In het overige gebied is het doel de regelmatige slagenverkaveling loodrecht op de dekzandrug -met zeer smalle percelen- te behouden en verbeteren. Deze structuren kunnen benadrukt worden door herstel en uitbreiding van kavelrandbeplanting in de vorm van houtwallen en singels. Nieuwe aanplant en herstel van houtwallen draagt bij aan de verhoging van de natuurwaarden in dit gebied.
Ook kunnen meer robuuste groene 'vingers' in de vorm van bosjes haaks op het bos van Herperduin als nieuwe landschappelijke structuur aangelegd worden. Deze smalle bosjes in het kwelgebied kunnen bestaan uit bomen die houden van natte omstandigheden: bijvoorbeeld elzen-essen hakhoutbosjes. Daar waar de grond minder vochtig is, kunnen eikenbosjes aangeplant worden.
Dit afwisselend landschap zal een scala aan zoogdieren (waaronder de das), vogels en insecten aantrekken.
De kalkrijke kwel op de dekzandrand draagt bij aan de ecologische potenties van het gebied. Er wordt dan ook gestreefd naar behoud en ontwikkeling van waardevolle (kwel-)vegetaties in sloten en aan slootkanten.

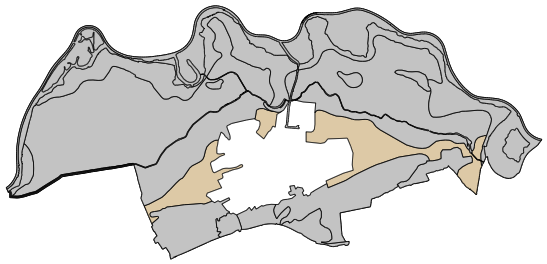

Er bestaan goede mogelijkheden voor de ontwikkeling van natte hooilanden met bloemrijke kruidenvegetaties en amfibieënpoelen.

Vanuit ecologisch oogpunt is het leggen van een relatie tussen zand- en kleigebied wenselijk, zoals met de smalle 'landschapszone' van Herperduin naar de Hertogswetering is gebeurd. Deze zone kan verder ontwikkeld worden door deze breder te maken. De gemeente Oss kan deze ontwikkeling in gang zetten, omdat zij gronden in eigendom heeft aansluitend op deze zone.

Nieuwe functies kunnen bijdragen aan de gewenste landschappelijke verbeteringen. De slagenverkaveling met kavelrandbeplanting kan hierbij prima dienen als casco.
Dit gebied is uitermate geschikt voor de situering van nieuwe landgoederen. Zie 9.2 nieuwe landgoederen. Rond landgoederen zouden kavelrandbeplanting en smalle bosjes kunnen worden aangelegd.

Als hier een afwisselend, kleinschalig landschap ontstaat, dan kan dit gebied zeer aantrekkelijk worden voor de recreant. De dekzandrand is een aantrekkelijk uitloopgebied voor de bewoners van de kernen.

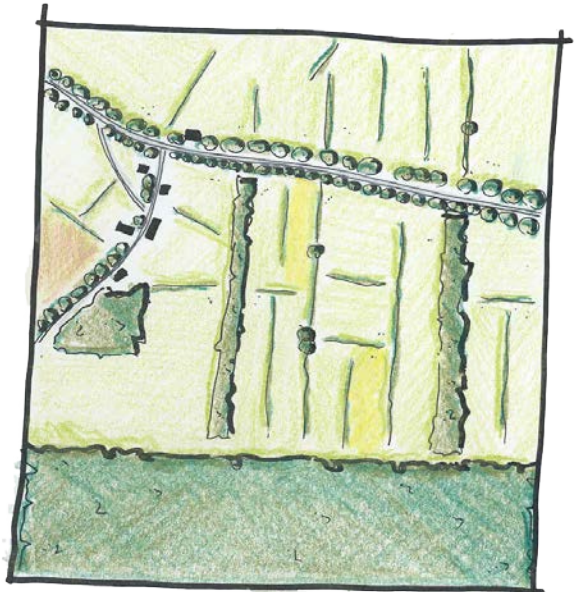

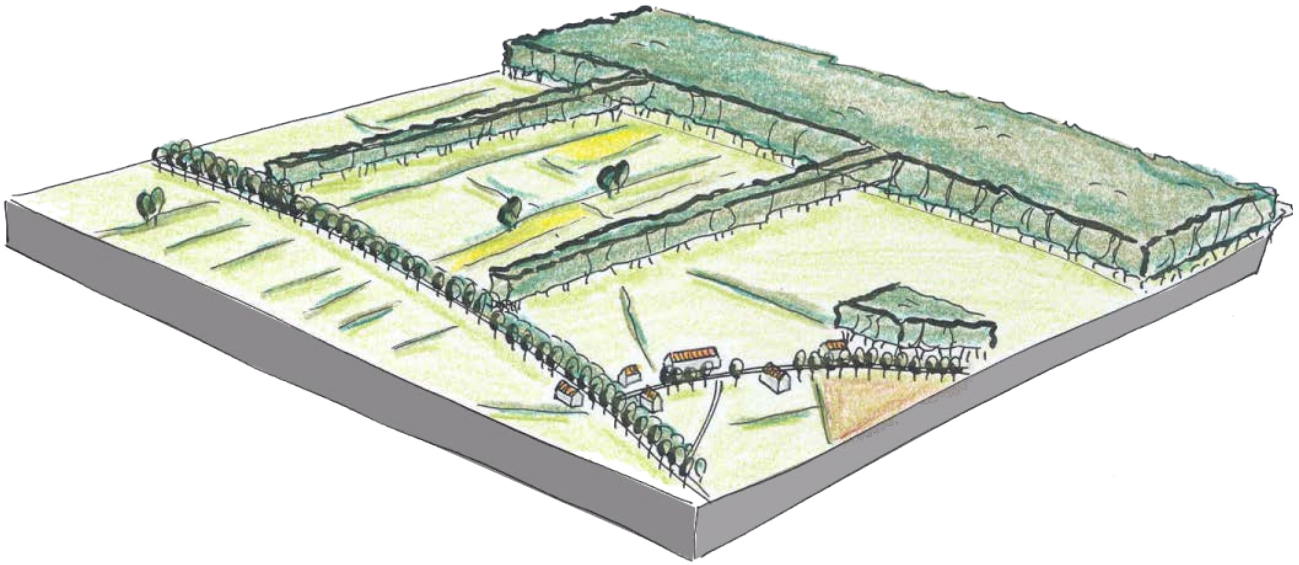

schetsbeeld dekzandrand

Toe te passen beplantingssoorten staan op de beplantingslijst in bijlage 2; beplanting per landschapstype.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering
algemeen
- herstel kavelrandbeplanting als voorwaarde bij ontwikkelingen in bestemmingsplan opnemen
- onderzoeken hoe uitbreiding van kavelrandbeplanting kan worden bewerkstelligd op gronden van particulieren (subsidievormen stimuleren randen/ landschapspakketten bijvoor beeld)
- nieuwe ontwikkelingen en/of functies landschappelijk inpassen en laten bijdragen aan de gewenste landschappelijke verbeteringen
- onregelmatige blokverkaveling nabij kernen versterken
- in het overige gebied regelmatige slagenverkaveling loodrecht op de dekzandrug versterken

toetsen
- bestaande kavelrandbeplanting in bestemmingsplan opnemen stimuleren
- in de dekzandrand inzetten op transformatie; het toelaten van nieuwe functies onderzoeken
- als gemeente actief inzetten op verbreding van de landschapszone Herperduin-Hertogswetering
- de ecologische potenties op de dekzandrand vergroten door de aanwezigheid kalkrijke kwel uit te buiten
- de realisatie van enkele nieuwe landgoederen op de dekzandrand

stimuleren
- ontwikkelen streekeigen bouwstijl (kortgevel boerderij/ landhuis).

8.5 dekzandrug

Voor de dekzandrug geldt dat er gestreefd wordt naar het verduidelijken van de hoge ligging in het landschap. Dit kan door toepassing van opgaand groen, passend bij dit landschapstype (eik/beuk). Verder is het behoud van reliëfverschillen van belang.

visie Oss- Heesch

Voor het gebied tussen Oss en Heesch (ook wel de zuidelijke geledingzone genoemd) is een visie ontwikkeld. Insteek is herstel van het oude kampenlandschap met bosjes, houtwallen en –singels en andere landschappelijke elementen. Het maken van ecologische verbindingen tussen de Geffense Bosjes, Herperduin en de Maashorst is belangrijk. Daarnaast is het dynamische karakter van de ligging tegen de stadsrand een belangrijk uitgangspunt voor ontwikkelingen.
In het gebied zijn wellicht kansen voor de ontwikkeling van een enkel nieuw landgoed. Dit kan mogelijk in combinatie met verwijdering van grootschalige (agrarische) bedrijvigheid.
Recreatieve uitloop vanuit Oss speelt ook hier een belangrijke rol. Er zijn een aantal recreatieve knopen benoemd; (vakantiepark) Herperduin, de Witte Ruisheuvel e.o. en de Geffense Plas e.o.

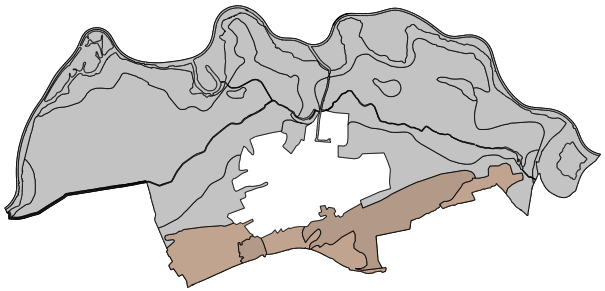

visie Geffen- Oss

Door de voormalige gemeente Maasdonk is een plan ontwikkeld voor woningbouw in combinatie met versterking van het groene karakter.

stuifduinen- en boscomplex

Voor Herperduin en de Geffense Bosjes geldt dat er gestreefd wordt naar behoud en ontwikkeling van de landschappelijke en ecologische kwaliteit. De beslotenheid van de bosgebieden blijft aanwezig. Binnen die beslotenheid bestaat de mogelijkheid tot het maken van open plekken in de vorm van vennen, heideveldjes en stuifduintjes. Hierdoor ontstaat er een aantrekkelijk en afwisselend gebied.
Ook de omvorming van naald- naar loofbos draagt bij aan de verbetering van de kwaliteit van dit gebied.
Er wordt ingezet op behoud en versterking van stuifduinen en reliëf. De bosranden worden versterkt door de ontwikkeling van zoomvegetaties.

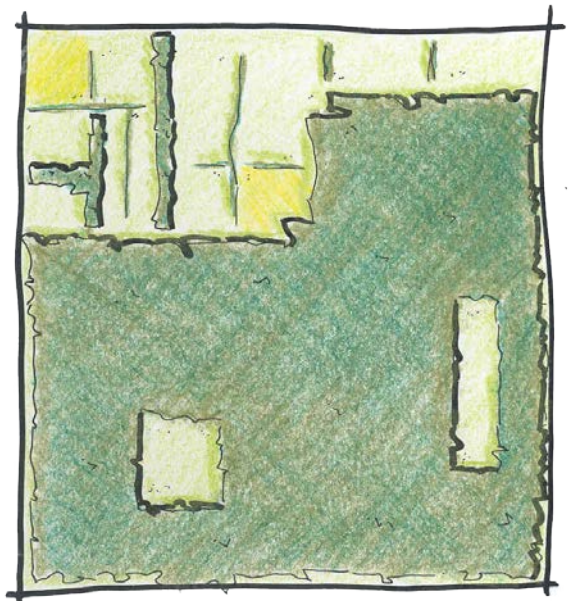

Herperduin

In het stuifduinen en- boscomplex van Herperduin speelt bosomvorming een belangrijke rol. Kernpunten zijn natuurontwikkeling en extensieve recreatie in de kern van het natuurgebied en intensieve recreatie langs de randen. De Rijsvennen worden ontwikkeld tot een open, kalkrijk kwelgebied.

Geffense Bosjes

Natuurwaarden kunnen vooral aan de zuidzijde van de Geffense Plas verder ontwikkeld worden.

kamp- en heideontginningen

De gebieden ten oosten en zuiden van Geffen, het westelijk deel van de zone tussen Oss en Heesch (de Stelt) en het gebied ten zuiden van Herpen vormen de zogenaamde ‘kamp- en heideontginningen’. Er worden hier bosjes (bij voorkeur eikenbeukenbos) en brede houtsingels toegevoegd om het gebied een beslotener karakter te geven. In aansluiting op de karakteristieke opbouw van het landschap en ter versterking van de

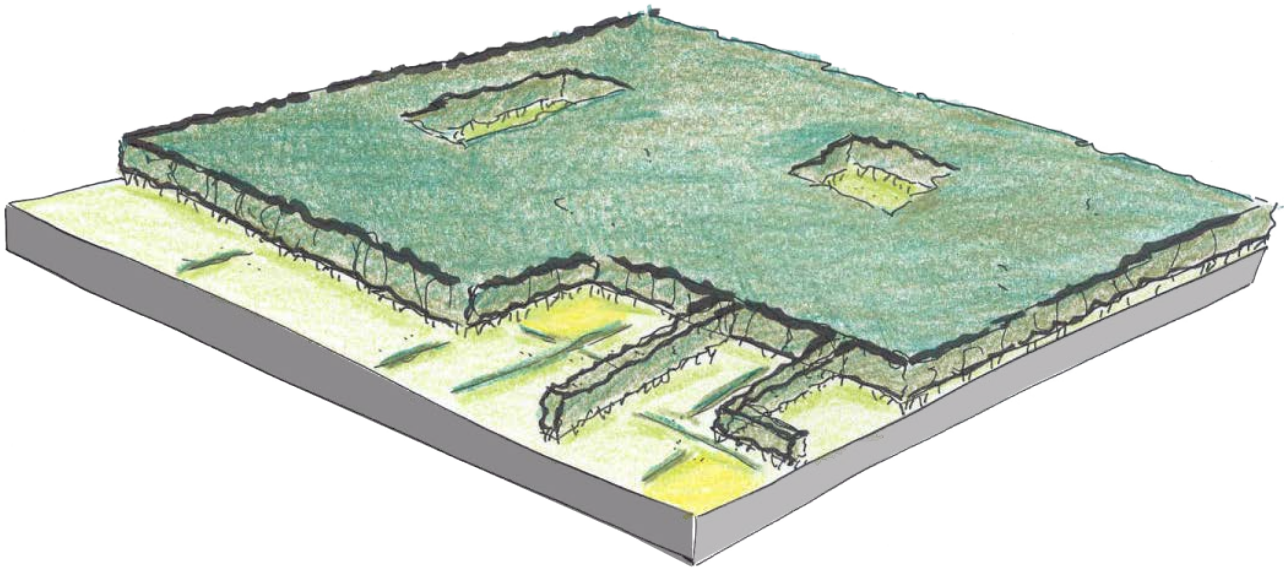

schetsbeeld dekzandrug

karakteristieke ontginningspatronen worden kavelgrens- en laanbeplantingen aangelegd. Hierdoor ontstaat een kleinschalig mozaïeklandschap.
De opgaande beplantingslijnen dienen als droge ecologische verbindingszones en verhogen de natuurwaarden van het gebied.

De Erfdijk wordt verder ontwikkeld tot een stevige ecologische verbindingszone met recreatieve mogelijkheden, als wandelen en fietsen.

Toe te passen beplantingssoorten staan in de beplantingslijst in bijlage 2; beplanting per landschapstype.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering
algemeen
- herstel kavelrandbeplanting als voorwaarde bij ontwikkelingen in bestemmingsplan opnemen
- onderzoeken hoe uitbreiding van kavelrandbeplanting kan worden bewerkstelligd op gronden van particulieren (subsidievormen stimuleren randen/ landschapspakketten bijvoorbeeld)
- behoud zandpaden
- nieuwe ontwikkelingen landschappelijk inpassen

toetsen
- bescherming van aardkundige waarden (onder andere in bestemmingsplan)
- bestaande kavelrandbeplanting in bestemmingsplan opnemen

stimuleren
- open plekken creëren in besloten bosgebied
- bosjes en brede houtsingels toevoegen in de 'kamp- en heideontginningen'
- behoud van reliëf bij functieverandering
- ontwikkelen streekeigen bouwstijl in kamp- en heideontginningen
- de situering van een enkel nieuwe landgoed in kamp- en heideontginningen stimuleren.

9 ONTWIKKELINGSVISIE PER THEMA

9.1 inleiding

Er spelen in het landelijk gebied van Oss een aantal thema's die invloed hebben op het landschap. Vanuit het landschappelijk perspectief kunnen handreikingen worden geboden bij nieuwe ontwikkelingen. Om te voorkomen dat ontwikkelingen teveel ad hoc worden beoordeeld, biedt deze Nota Landschapsbeleid randvoorwaarden en richtlijnen. Hierdoor kan beoordeling van plannen sneller en consequenter plaatsvinden.
De hieronder genoemde thema's zijn niet uitputtend. Nieuwe ontwikkelingen zullen zich blijven voordoen. De methode van aanpak per landschapstype kan ook in deze nieuwe gevallen toegepast worden. Deze nota is dan ook aan te vullen met nieuwe thema's, en is op dat vlak te zien als een groeidocument.

9.2 nieuwe landgoederen

inleiding

Een nieuw landgoed bestaat uit woonbebouwing van allure en een groot terrein dat (grotendeels) openbaar toegankelijk is. Via de ontwikkeling van nieuwe landgoederen worden particulieren gestimuleerd tot natuur- en landschapsontwikkeling in het buitengebied. Als 'tegenprestatie' mag de particulier onder voorwaarden nieuwe bebouwing oprichten.
Nieuwe landgoederen kunnen de kwaliteit van het landschap verbeteren. Een nieuw landgoed moet een meerwaarde hebben voor het landschap, voor natuur/ecologie en voor recreatie. Verder moet een nieuw landgoed een beeldkwalitatieve meerwaarde hebben.

provinciaal beleid

In de Verordening ruimte zijn regels gesteld voor de ontwikkeling van nieuwe landgoederen. In gebieden die zijn aangemerkt als 'groen-blauwe mantel' en 'gemengd landelijk gebied' kunnen landgoederen worden opgericht. De provincie verstaat onder een landgoed: "een ruimtelijke eenheid bestaande uit bos en overige natuur al dan niet in combinatie met agrarische bedrijfsgronden en met een overwegende woonfunctie". Een landgoed moet minimaal 10 hectare groot zijn. Binnen dit gebied kunnen één of meer woongebouwen worden opgericht. Deze gebouwen moeten bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Volgens de verordening geldt dat per 1500 m3 nieuw woongebouw tenminste 5 hectare landgoed wordt aangewezen. Hiervan moet ten minste 2,5 hectare worden aangewezen voor het realiseren van nieuwe natuur, inclusief een gebied waar een daadwerkelijke bijdrage aan de realisering van de ecologische hoofdstructuur wordt voorzien.

gemeentelijk beleid

Voor het toestaan van de situering van landgoederen kan de gemeente het provinciaal beleid aanscherpen. In deze beleidsnota geeft de gemeente Oss inzicht in voorkeurslocaties voor nieuwe landgoederen op basis van de verschillende landschapstypen.

landschapstypen

Nieuwe landgoederen dienen aan te sluiten bij de karakteristiek van het landschap. Ze dienen het landschap te versterken. Halfopen of gesloten landschappen hebben opgaand groen in de vorm van bossen, bossages, houtwallen of bomenlanen. Landgoederen passen in gebieden met deze karakteristiek, omdat zowel in een halfopen als een besloten landschap natuur- en/of landschapsontwikkeling door opgaande beplanting mogelijk is. Dit betekent dat de oeverwallen, dekzandrand en dekzandrug geschikt zijn voor situering van nieuwe landgoederen.
De beste kansen liggen op de oeverwallen en de dekzandrand. In deze twee landschapstypen is immers een verdere landschapsontwikkeling door schaalverkleining en verdichting met opgaande begroeiing wenselijk. Hieraan kunnen nieuwe landgoederen een belangrijke bijdrage leveren, waardoor een win-win situatie ontstaat. Ook op de dekzandrug rond Geffen is landgoedontwikkeling voorstelbaar.

bebouwing

Ook de vormgeving en beeldkwaliteit van de bebouwing dienen aan te sluiten op het landschapstype. Het is van belang dat de nieuwe bebouwing in harmonie is met de omgeving, met het landschap. Het gaat dan met name om de massa, uitstraling, materiaal- en kleurgebruik.

Met name de massa en uitstraling bepaalt het aantal wooneenheden. Er kan daarom niet op voorhand een maximum of minimum aan het aantal wooneenheden worden gesteld. Wel kan gesteld worden dat toepassing van één of enkele woongebouwen (waarin zich meerdere wooneenheden kunnen bevinden) over het algemeen de voorkeur geniet boven toepassing van meerdere vrijstaande woningen, elk op een ruime kavel. Dit laatste om te voorkomen dat er een woonbuurtje ontstaat in het buitengebied.

Qua vormgeving van de bebouwing van het landgoed kan aangesloten worden bij de bestaande bebouwing, met respect voor de cultuurhistorie. Het versterken en/of ontwikkelen van een streekeigen bouwstijl is wenselijk.
De nieuwe bebouwing hoeft niet historiserend te zijn.

nieuwe landgoederen per landschapstype

uiterwaarden

Landgoedontwikkeling in de uiterwaarden is uitgesloten. Toevoegen van woningen is ongewenst, door de rivierdynamiek en de ligging in de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

oeverwal

De ontwikkeling van nieuwe landgoederen past bij het beeld van een veelzijdig, kleinschalig en halfopen landschap, met de aanleg van fruitboomgaarden, kleine landschapselementen (als houtwallen, singels) een open parkachtig bos. Er moet hier rekening gehouden worden met de wenselijkheid om vanaf de dijk af en toe zicht op het komgebied te hebben.
In het Maasbandgebied, tussen Oss en Macharen, is op de oeverwal tussen het waterwinbos en Macharen mogelijk ruimte voor een nieuw landgoed.

Qua vormgeving van de bebouwing van het landgoed kan aangesloten worden bij de reeds aanwezige bebouwing op de oeverwal en met respect voor de cultuurhistorie. Hier kan aansluiting gezocht worden bij de T- en langgevelboerderij.

komgebied

In het komgebied kunnen in principe geen landgoederen worden opgericht. Landgoedontwikkeling past niet bij de openheid en grootschaligheid van het gebied. Daarnaast kan in dat gebied moeilijk worden voldaan aan de provinciale randvoorwaarden.

Aansluiting bij grotere natuurgebieden is in het komgebied moeilijk realiseerbaar. Hooguit daar waar de oeverwal heel smal is kan een relatie gezocht worden met de uiterwaardennatuur.

rivierduin van Deursen-Dennenburg

De hogergelegen rivierduin van Deursen-Dennenburg ligt als markant eiland in het lege komgebied. Het gebied op het duin ten zuiden van de Dorpenweg nabij de bebouwingsconcentratie aan de Rijt en rondom klooster Soeterbeeck zou verder verdicht kunnen worden met opgaand groen, in de vorm van bosjes met bijvoorbeeld eik en beuk. Deze landschapsontwikkeling kan eventueel gepaard gaan met de vorming van een nieuw landgoed. Eventueel kan een deel van het –onbebouwde deel van het- landgoed zich in de kom bevinden, waar zogenaamde 'lage natuur' (zoals moerasjes of poelen) kan worden ontwikkeld. Een aansluiting op een groot natuurgebied is hier vooralsnog niet mogelijk.

dekzandrand

Deze zone, die toe is aan een transformatie, is uitermate geschikt voor de situering van nieuwe landgoederen. Met name het gebied tussen Berghem en Herpen, ten zuiden van de Berghemseweg en aansluitend op het natuurgebied Herperduin komt hiervoor in aanmerking. Hier kan een win-win situatie ontstaan gezien de wens om hier meer aan landschapsontwikkeling in de vorm van kavelrandbeplanting en smalle bosjes te doen.

Het gebied ten noorden van Berghemseweg vormt de overgang naar open komgebied. Hier is geen aansluiting bij grotere natuurgebieden te maken en ligt ontwikkeling van landgoederen niet voor de hand.

Qua vormgeving van de bebouwing van het landgoed kan aangesloten worden bij de aanwezige bebouwing op de dekzandrand en met respect voor de cultuurhistorie. Hier past de ontwikkeling van bebouwing in landhuisstijl.

dekzandrug
In het gebied tussen Oss en Heesch zijn wellicht kansen voor de ontwikkeling van een enkel nieuw landgoed, in combinatie met verwijdering van grootschalige (agrarische) bedrijvigheid. Insteek is herstel van het oude kampenlandschap met bosjes, houtwallen en –singels en andere landschappelijke elementen. In meer gesloten landschappen als de dekzandrug kan het landgoed lanen en percelen bos bevatten.
Ten zuiden van Herpen zijn er wellicht mogelijkheden voor landgoedontwikkeling. Ook het gebied rond Geffen leent zich voor landgoedontwikkeling.
Er moet echter voor worden gewaakt dat hiermee andere gewenste toekomstige functies uitgesloten worden.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering
- in de uiterwaarden zijn geen mogelijkheden voor landgoedontwikkeling
- de situering van nieuwe landgoederen op de oeverwal stimuleren
- in het project Maasband de mogelijkheid tot ontwikkeling van een nieuw landgoed onderzoeken en verder uitwerken
- landgoedontwikkeling in het komgebied wordt niet uitgesloten, maar de realiseerbaarheid is gering
- mogelijkheden voor landgoedontwikkeling op de rivierduin ten zuiden van Deursen-Dennenburg stimuleren
- de situering van nieuwe landgoederen in de dekzandrand stimuleren
- de situering van een enkel nieuwe landgoed in kamp- en heideontginningen stimuleren, in combinatie met verwijdering van grootschalige (agrarische) bedrijvigheid
- bij concrete planvorming nadere ontwerprichtlijnen ten aanzien van de beeldkwaliteit van de bebouwing opstellen.

9.3 opwekken van schone energie

Wat betreft initiatieven voor het opwekken van schone energie voert de gemeente Oss een ‘ja, tenzij’ beleid waarbij het rijks- en provinciaal beleid als uitgangspunt worden genomen. De gemeente Oss biedt maatwerk bij concrete aanvragen.

windturbines
inleiding
Windturbines dragen bij aan een schoner milieu en hebben een moderne, hightech uitstraling. Windturbines hebben invloed op hun omgeving. Door hun hoogte en omvang beïnvloeden ze het landschap. Met de locatiekeuze en de plaatsing moet dan ook zeer zorgvuldig worden omgegaan. Na plaatsing vormen windmolens immers zelf een landschappelijk element.
Ze creëren zelf een nieuw landschap en voegen zich nauwelijks meer naar de omgeving. Bij onzorgvuldige locatiekeuze kan een storend beeld ontstaan. Daar staat tegenover dat een goed doordachte opstelling de herkenbaarheid en ruimtelijke structuur van het landschap kan versterken en herkenningspunten kan toevoegen.
De landschappelijke invloed van een windturbineproject overschrijdt vaak de gemeentegrens.

Over het algemeen kan gesteld worden dat windturbines in de zogenaamde ‘windprovincies‘ als Friesland, Flevoland en Zeeland het meest passend zijn.
Toepassing van windturbines in de gemeente Oss is minder voor de hand liggend. Wij sluiten dit echter niet uit, mits zorgvuldig ingepast.

rijksbeleid
Het rijksbeleid is erop gericht windturbines zoveel mogelijk te bundelen tot lijnen of parken. Plaatsing van windturbines moet qua opstelling en vormgeving zodanig worden ingepast, dat ze aansluiten bij de karakteristiek van het landschap en de aanwezige cultuurhistorische landschapswaarden. Door windturbines in een lijnopstelling langs een dijk of vaart te plaatsen wordt rekening gehouden met de lijnen in het landschap. Daarnaast kan door een weloverwogen kleurstelling de eenheid en het karakter van de opstelling worden geaccentueerd.

provinciaal beleid
De provinciale structuurvisie geeft aan dat de provincie de ontwikkeling van windenergie onder voorwaarden steunt. De provincie kiest hierbij voor geclusterde opstelling van windturbines. Dat kan bij grootschalige bedrijventerreinen in het stedelijk concentratiegebied en in landschappen die qua schaal en maat geschikt zijn. Dit zijn bijvoorbeeld de open zeekleigebieden (West-Brabant).

In de Verordening ruimte 2014 worden de mogelijkheden voor windturbines nader bepaald. Omdat Oss niet gelegen is in het zoekgebied voor windturbines

zijn de mogelijkheden beperkt. Volgens de Verordening ruimte mogen windturbines met een bouwhoogte van ten minste 25 meter worden gebouwd in bestaand stedelijk gebied. Windturbines mogen specifiek worden gebouwd in stedelijk concentratiegebied, waaraan een bestemming voor een middelzwaar en zwaar bedrijventerrein met een bruto omvang van ten minste 20 hectare is toegekend. De turbines moeten worden gesitueerd in een cluster of een lijnopstelling van ten minste 3 windturbines.
Windturbines mogen niet in de ecologische hoofdstructuur staan.

gemeentelijk beleid
De gemeente Oss wijst locaties aan die geschikt worden bevonden voor plaatsing van windturbines. Daarbij wordt het rijks- en provinciaal beleid als uitgangspunt genomen.

zonneweides
Naast windturbines leveren ook zonnepanelen een bijdrage aan de oplossing van klimaatvraagstukken en duurzame energieopwekking. In het buitenland komen grote velden met 'grondgebonden zonnevelden' , zogenaamde zonneweides of -akkers veel voor. Ook in Nederland worden deze zonneweides aangelegd. Het gaat hierbij om vele hectares grond. Als de zonneweides niet goed zijn ingepast, hebben ze een grote invloed op hun omgeving. Met de locatiekeuze en plaatsing moet zorgvuldig worden omgegaan.

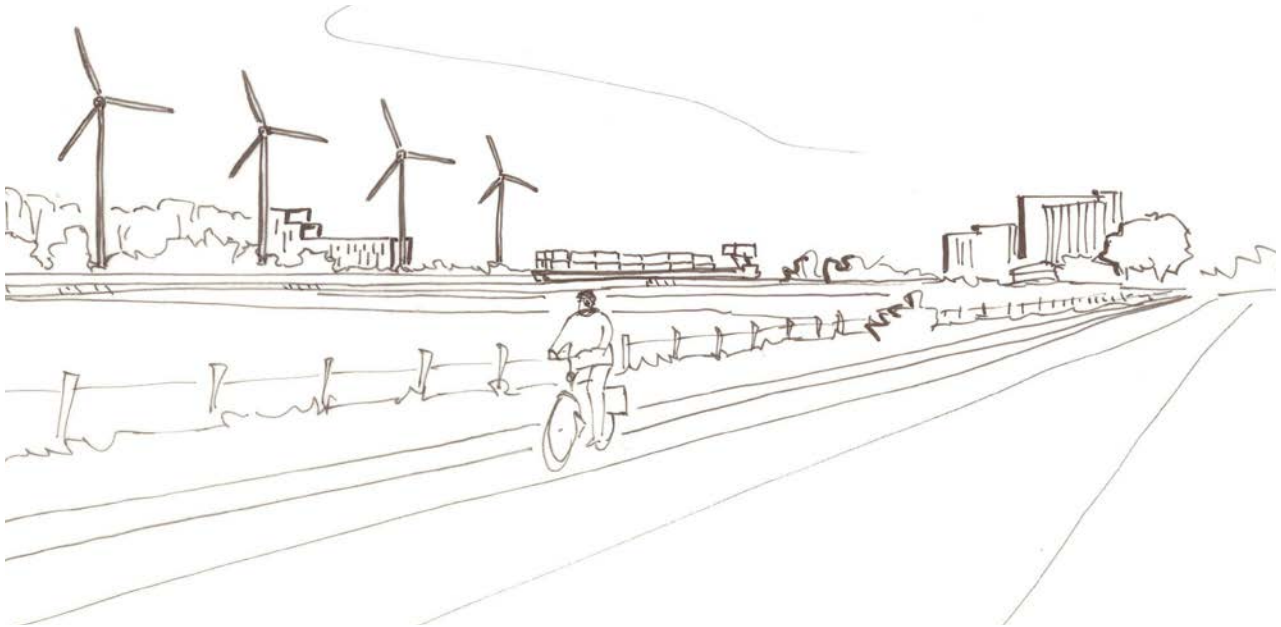

9.4 erfinrichting

inleiding

De inrichting van een (agrarisch) bouwperceel bestaat veelal uit een bedrijfswoning, een aantal bedrijfsgebouwen en een erf.
Bij uitbreiding van agrarische bedrijven zal er zowel aandacht voor de bebouwing als voor het erf moeten zijn. Er moet worden gezocht naar manieren waarop deze zoveel mogelijk harmoniëren met de omgeving. Door vorm, materiaal en kleur zorgvuldig te kiezen kan hier nieuwe landschappelijke kwaliteit ontstaan.

Landschappelijke inpassing van (agrarische) bedrijven is erg belangrijk omdat hiermee een samenhang tussen de bebouwing en het landschap kan ontstaan. Een goede landschappelijke inpassing is gebaseerd op een goede locatiekeuze, het volgen van het verkavelingspatroon en versterking van bestaande landschappelijke elementen in de omgeving. Toepassing van erfbeplanting kan de inpassing van bebouwing in veel gevallen ten goede komen.

Ook bij functieverandering van vrijgekomen agrarische bebouwing zal gestreefd moeten worden naar een verbetering van de landschappelijke kwaliteit.

(agrarische) bebouwing

De bedrijfsgebouwen staan bij voorkeur achter de achttergevelrooilijn van de woning. Bedrijfsgebouwen zijn over het algemeen grote, eenvoudige, rechthoekige constructies met een zadeldak. Gebouwen zijn meestal haaks op de weg gesitueerd. De meeste gebouwen zijn gemetseld in roodbruine baksteen, soms afgewisseld met profielplaten en zijn soms gedeeltelijk open.
In deze Nota Landschapsbeleid zijn criteria opgenomen. Deze criteria zijn veelal ook van toepassing op niet-agrarische bedrijven.
Bij het bestemmingsplan Buitengebied Lith (2013) is een 'Stimuleringskader beeldkwaliteit' vastgesteld. Dit Stimuleringskader wordt als uitgangspunt voor het hele buitengebied genomen.
Bij uitbreiding van een agrarische bedrijf moet het bouwblok en de bebouwing passen in de karakteristiek van het landschapstype waarin het zich bevindt. Er wordt inspiratie geput uit de streekeigen opbouw van erven.

In de welstandsnota 'Welstandsbeleid Oss - 2013' wordt voor een klein gedeelte van het buitengebied een hoger welstandsniveau geëist: voor de hoofdverkeerswegen, enkele bebouwingsconcentraties, de Maasdijk, de Erfdijk en Keent.

erfbeplanting

Erfbeplanting kan in hoge mate het karakter van een landschap bepalen.
Afhankelijk van het landschapstype waarin het erf zich bevindt, moet verschillend worden omgegaan met erfbeplanting. Centraal staat het versterken van de landschappelijke verschillen. Ieder landschapstype vraagt om een eigen benadering.

Gebruik van inheemse beplanting is uitgangspunt. Op deze manier ontstaat een natuurlijke overgang naar het omliggende landschap. In bijlage 2 (beplanting per landschapstype) staat welke beplantingssoorten in een erfbeplanting toegepast kunnen worden.
Het toepassen van soorten die typerend zijn voor het betreffende landschapstype is uitgangspunt.

erfinrichting per landschapstype

uiterwaard

agrarische bebouwing en erfbeplanting

In de uiterwaarden is geen agrarische bebouwing aanwezig. Nieuwe bebouwing, en dus ook agrarische bebouwing, is hier uitgesloten. Het uitwerken van erfinrichting in dit landschapstype is dan ook overbodig en wordt hier niet behandeld.

oeverwal

(agrarische) bebouwing

Traditioneel komen er hier veel langgevel-, kortgevel en T-boerderijen voor. Een deel van de oude boerderijen heeft zijn oorspronkelijke functie verloren en doet nu dienst als woonboerderij. Vaak zijn hier de moestuinen en fruitbomen verdwenen. Sierelementen als verharding, verlichting en hekwerken zijn toegevoegd. Hierdoor vermindert het landelijk karakter.

nieuwe ontwikkelingen

Vaak zijn achter deze boerderijen nieuwe stallen gebouwd. De bebouwing en de nokrichting van de nieuwe

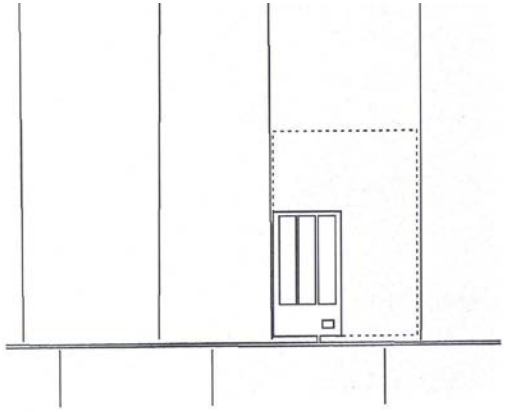

schets uit beeldkwaliteitplan Maas & Meierij

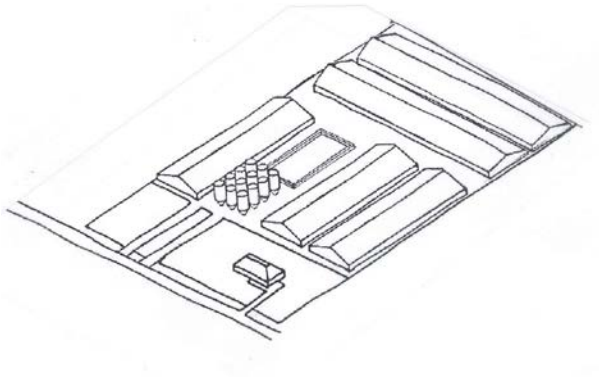

samenspel van richtingen stallen

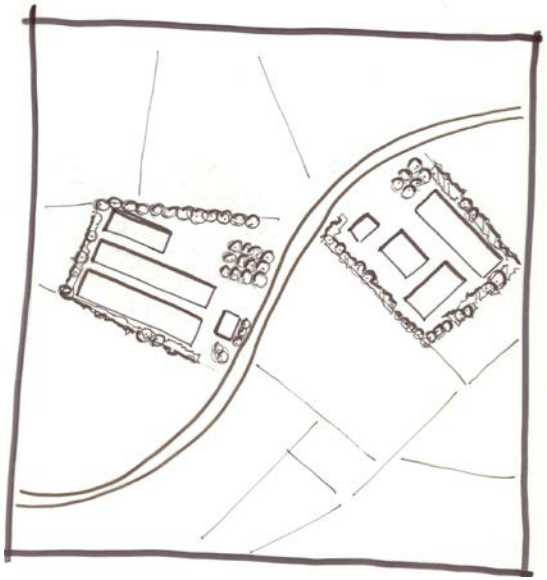

toepassing van erfbeplanting op oeverwal

stal is gesitueerd in de verkavelingsrichting van het landschap of loodrecht daarop. Voor bedrijven op de oeverwal mag een samenspel van verschillende richtingen plaatsvinden. Bebouwing kan in een informele setting in verschillende richtingen geplaatst worden. Nieuwe stallen en schuren worden achter het woonhuis geplaatst.
Ook de schaal van de bebouwing past zich aan aan het landschapstype; in dit kleinschalige landschapstype zal ook de schaal van de bebouwing klein moeten zijn. Grote stallen en loodsen passen hier in principe niet. Middelgrote stallen en loodsen dienen geleed te worden.

Er dient zoveel mogelijk gebruik gemaakt te worden van natuurlijke materialen (steen, riet, hout) en van warme kleuren (donkergroen, donkerbruin). Zie stimuleringskader.

erfbeplanting
De oeverwallen hebben een kleinschalig, halfopen karakter. Beplanting in het algemeen, en erfbeplanting in het bijzonder, kan dit karakter versterken door toepassing van dichte opgaande beplanting. Ook hoogstamfruitbomen voor of naast de bebouwing zijn elementen die fraai passen bij de kenmerken van de oeverwal.

De bodem van de oeverwal bestaat vaak uit zavelachtig zand (relatief voedselrijk en vochtig) en is geschikt voor een groot assortiment bomen en struiken. Geschikte bomen als overstaanders in houtwallen of -singels zijn bijvoorbeeld inlandse eik, veldesdoorn en esdoorn. Voor afschermend groen kunnen bijvoorbeeld meidoorn, hazelaar en sleedoorn worden gebruikt. Meidoorn of veldesdoorn kunnen als haag worden toegepast. Daar waar fruitbomen staan geen meidoorn toepassen, vanwege het overdragen van ziekten.

komgebied
(agrarische) bebouwing
De erven in het komgebied zijn van een veel recenter datum dan die van de oeverwallen en dekzandgronden: de bebouwing stamt veelal pas uit de 2e helft van de 20ste eeuw. De erven hebben een veel rationeler en moderner karakter.
Vaak is er sprake van een rechthoekig bouwblok met voor op het erf een woonhuis met een siertuin en daarachter de grote stallen en schuren. Ook zijn er op de erven vaak grote silo’s en kuilplaten aanwezig.

nieuwe ontwikkelingen
Er moet voldoende afstand tussen de (bedrijfs)kavels blijven, om de beleving van de openheid te waarborgen.
De bebouwing en de nokrichting zijn in de verkavelingsrichting van het landschap gesitueerd. Voor bedrijven in het komgebied zal de bebouwing parallel aan elkaar moeten worden gesitueerd, parallel aan de verkavelingsstructuur/ perceelsrichting en vaak loodrecht op de weg. Hierdoor krijgt het geheel ritmiek.
Ook de schaal van de bebouwing mag in het grootschalige komgebied groter zijn dan op de zandgronden. Grote stallen en loodsen dienen geleed te worden. Nieuwe stallen en schuren bij bestaande bedrijven worden achter het woonhuis geplaatst.
Toepassing van modernere materialen is hier mogelijk. Er moeten koele kleuren (grijstinten) gebruikt worden. Zie Stimuleringskader Beeldkwaliteit

erfbeplanting
Erven vormen in het komgebied veelal een eiland van bebouwing in een open, grootschalig, modern landschap.
Indien de bebouwing qua vorm, architectuur, materiaal- en kleurkeuze als hoogwaardig kan worden be-

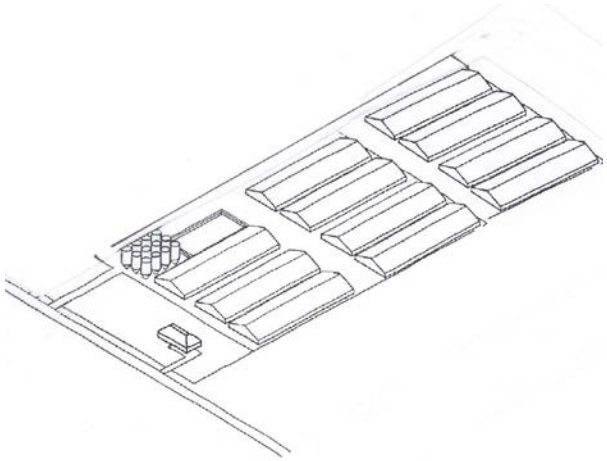

bedrijfsbebouwing parallel aan elkaar

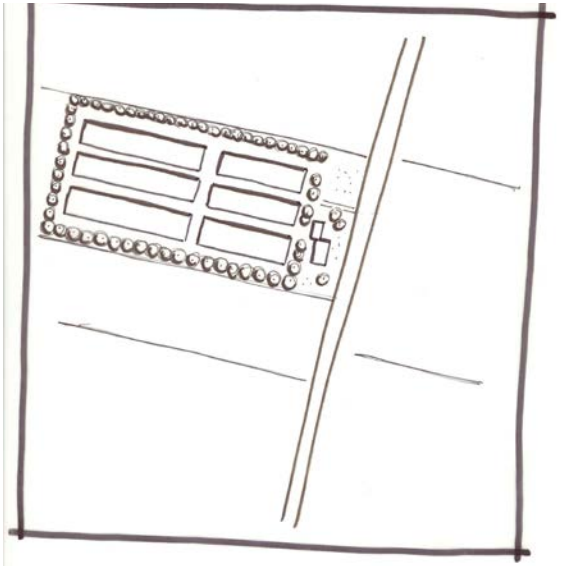

toepassing van opgaande beplanting in komgebied

stempeld, kan een erf omzoomd worden met transparante bomenrij(en) van bijvoorbeeld (knot)wilg, grauwe abeel, zwarte els of es. De beplanting (bestaande uit (knot)bomenrij(en)) wordt gecombineerd met water, in de vorm van sloten, moeras en poelen.
Nieuw te bouwen stallen en loodsen komen (gedeeltelijk) in het zicht te liggen; agrarisch gebruik mag gezien worden.
Indien erven een rommelig karakter hebben en de bebouwing niet hoogwaardig is, kan het geheel voorzien worden van een afschermde groene rand van gebiedseigen beplanting. De bebouwing hoeft hierbij niet geheel 'ingepakt' te worden.

Het weidevogelgebied neemt en eigen plek in in het komgebied. Voor de biotoop van weidevogels zijn rust, grasland, een hoge waterstand en met name openheid noodzakelijk. Beplanting is nadelig, met name door de kans op predatie. Roofvogels, maar ook vossen, hermelijnen, kraaien en roeken eten eieren en kuikens van weidevogels. Deze predatoren kunnen schuilen in opgaande beplanting, struweel en ook riet. Daarom moet in het weidevogelgebied terughoudend om worden gegaan met de toepassing van erfbeplanting. Hier wordt veel meer ingezet op toepassing van sloten of greppels en een hoge grondwaterstand.

dekzandrand

(agrarische) bebouwing

Op de dekzandrand komt niet veel agrarische bebouwing voor. In de kleine gehuchten als Gement, Duurenseind en Koolwijk staat oude, (van oorsprong) agrarische bebouwing. Er is een enkele boerderij te vinden van een recenter datum.
Traditioneel komen hier kortgevelboerderijen voor. Een groot deel van de boerderijen heeft zijn oorspronkelijke functie verloren en is nu woonboerderij. Ten westen van Oss, aan de Amsteleindstraat en Brandstraat, bevinden zich nog een aantal agrarische bedrijven. Dit zijn vooral rundveehouderijen. Ten zuiden van Herpen bevinden zich enkele (intensieve) veehouderijen.

nieuwe ontwikkelingen

De bebouwing en de nokrichting ligt in de verkavelingsrichting van het landschap of eventueel loodrecht daarop. Voor bedrijven in de oude kernen betekent dit vaak dat er een samenspel van verschillende (stal- en nok)richtingen zal plaatsvinden. In gebieden waar een lange, smalle verkavelingsstructuur voorkomt, loodrecht op de dekzandrug, zal de bebouwing parallel aan deze verkavelingsstructuur, vaak loodrecht op de weg en parallel aan elkaar moeten worden gesitueerd. Ook de schaal van de bebouwing moet zich aanpassen aan het landschapstype; in dit kleinschalige gebied zal ook de bebouwing klein van schaal moeten zijn. Nieuwe stallen en schuren worden achter het woonhuis geplaatst. Grote stallen en loodsen passen hier in principe niet. Middelgrote stallen en loodsen dienen geleed te worden.
Er moet zoveel mogelijk gebruik gemaakt worden van natuurlijke materialen (hout en steen) en van neutrale, terughoudende en gedekte kleuren.

erfbeplanting

De vaak langgerekte verkaveling die hier door de nattere omstandigheden tot stand is gekomen vraagt om een zorgvuldige plaatsing van toekomstige bebouwing en de situering van beplanting. Beplanting moet geplaatst worden in de lengterichting, met de richting van de verkaveling mee (zie schets).
Te gebruiken bomen in houtwallen en –singels zijn els, es, esdoorn en eik. Nabij het bos op de dekzandrug wordt veel eik toegepast. De toepassing van elzensingels is op de nattere gronden voor de hand liggend.

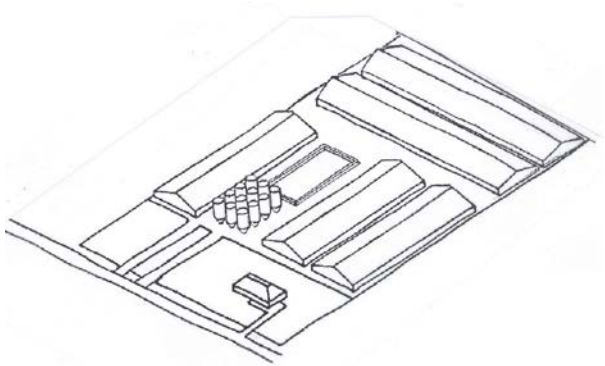

samenspel van richtingen stallen

stallen volgen de perceelsrichting

dekzandrug

(agrarische) bebouwing

Op deze weinig vruchtbare gronden woonden vooral 'keuterboeren'. Deze hadden een kleine langgevelboerderij (of een kortgevelboerderij) met een klein lapje grond. In veel gevallen hebben deze boerderijen hun oorspronkelijke functie al een tijd verloren en zijn verdwenen of omgevormd tot woonboerderij.
Tegenwoordig zijn op de Osse dekzandrug slechts enkele agrarisch bedrijven gevestigd; in de buurt van Vorstengrafdonk en rond Geffen bevinden zich nog een aantal veehouderijen.

nieuwe ontwikkelingen

De veehouderijen hebben hier over het algemeen weinig uitbreidingsmogelijkheden. De bebouwing en de nokrichting is in de verkavelingsrichting van het landschap of eventueel loodrecht daarop. Op zandgronden mag een samenspel van verschillende richtingen plaatsvinden.
Ook de schaal van de bebouwing past zich aan aan het landschapstype; In dit kleinschalige gebied zal ook de bebouwing klein van schaal moeten zijn. Nieuwe stallen en schuren worden achter het woonhuis geplaatst. Grote stallen en loodsen passen hier in principe niet. Middelgrote stallen en loodsen moeten worden geleed. Er moet zoveel mogelijk gebruik gemaakt worden van natuurlijke materialen (hout en steen) en van neutrale, terughoudende en gedekte kleuren.

erfbeplanting

Passende erfbeplanting zijn bosjes en dichte afschermde beplantingsstroken. Toe te passen bomen zijn voornamelijk zomereik, maar ook beuk en berk. Dit gebied leent zich tevens goed voor het terugbrengen van eikenhakhoutheggen.

In gevallen waar het erf bijvoorbeeld tegen een bosrand is gelegen kan erfbeplanting overbodig zijn.

VAB's

Hergebruik en verbouwing van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB's) is één van de mogelijkheden die de Verordening Ruimte biedt. Er moet dan wel een verbetering van de landschappelijke kwaliteit plaatsvinden. Dit kan door bijvoorbeeld sloop van overbodige stallen en schuren, verwijdering van overbodige verharding en aanleg van nieuwe landschapselementen.
De functieverandering vindt plaats naar onder andere wonen en kleinschalige bedrijvigheid. Voorwaarde is dat er geen verkeersaantrekkende werking uitgaat van de nieuwe functie. Nieuwe woon- en/of werkeenheden worden in een bestaand volume gesitueerd, bijvoorbeeld in een langgevelboerderij(-type) of Vlaamse schuur.
In het najaar van 2015 wordt beleid opgesteld hoe om te gaan met vrijkomende agrarische bebouwing.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering erfinrichting

- bij uitbreiding van agrarische bedrijven die nen het bouwblok en de bebouwing te passen bij de karakteristiek van het landschapstype waarbinnen het zich bevindt
- voor erfbeplantingen wordt inheemse beplanting toegepast
- bij toepassing van erfbeplanting wordt beplan ting gekozen die past bij het landschapstype, zie bijlage 2 beplanting per landschapstype.

9.5 (de randen van) de kernen

inleiding

De voortgaande toename van de verstedelijking eist dat de ontwikkeling van het landelijk en het stedelijk gebied meer in samenhang wordt bekeken.
Kleine kernen zijn over het algemeen fraai vervlochten met het landschap. Grotere kernen hebben vaak hardere grenzen naar en harde overgangen met het buitengebied. De overgang naar de uiterwaarden is voor de oeverwalkernen overal hard door de ligging aan de Maasdijk.
Een goede groene afronding van kernen is gewenst. Mensen hebben op loopafstand groen, rust, ruimte en lucht nodig om prettig te kunnen leven.

Algemene uitgangspunten voor de vormgeving van de overgang tussen bebouwde kom en buitengebied zijn:

- overgangen van de bebouwde kom naar het buitengebied helder en zorgvuldig vormgeven
- bij kleine dorpskernen streven naar een infor mele overgang
- voor de inrichting van de randen aansluiten bij en gebruik maken van karakteristieke land schapselementen, zoals verkavelingspatronen, bomenrijen, bosschages en waterlopen
- voor de inrichting van de randen aansluiten bij de bestaande bebouwingstypologieën
- bij eventuele uitbreiding van dorpskernen grote re kavels aan de randen (dit voorkomt plaatsing van schuttingen)
- kwaliteiten voor natuur/ ecologie zo mogelijk versterken
- recreatieve uitloop in de vorm van 'rondje om de kern' mogelijk maken
- essen en andere waardevolle open plekken in de kernen in stand houden

oeverwal

Op de hoger gelegen oeverwallen langs de Maas ligt een reeks van grotere en kleinere kernen. Bij onderhavige thematiek is een onderverdeling tussen de grotere kernen (Lith, Megen en Ravenstein) en de kleinere kernen (Het Wild, Maren-Kessel, Lithoijen, Oijen, Macharen, Dieden, Demen, Neerloon, Overlangel en ook Huisseling) wenselijk. De grotere kernen kunnen aangemerkt worden als zelfstandige elementen in het landschap. Bij de kleinere kernen vormen kern en landschap veel meer een twee-eenheid.

de kleine kernen

De provinciale plannen bieden de kleine kernen Het Wild, Maren-Kessel, Lithoijen, Oijen, Macharen, Demen, Dieden, Huisseling, Neerloon en Overlangel weinig mogelijkheid tot verdere uitbreiding, wel is incidentele verdichting van bestaande bebouwingslinten mogelijk. Doorzichten tussen bebouwing moeten hierbij voldoende gehandhaafd blijven. Kleinschaligheid is uitgangspunt.
Hier blijven de huidige bebouwingsranden van de kern gehandhaafd. Deze randen kunnen een groene aankleding krijgen.

Met beplanting kan worden ingespeeld op het luchtige, open karakter van deze kernen; toepassing van hagen, solitairen, bomenrijen en boomgaarden is wenselijk. Beplanting moet passen binnen de schaal van het dorp en het buitengebied. Het is hier niet wenselijk om rondom de gehele kern een dichte zone randgroen aan te planten. Eerder is hier groen op perceelsniveau wenselijk.
Op deze manier wordt het groene karakter van de oeverwallen voortgezet en de verbinding met het landschap gelegd.

In de kernen wordt gestreefd naar het ontwikkelen van een streekeigen bouwstijl, aansluitend op de huidige bebouwing zoals lang- en kortgevel en T-boerderijen.

Door middel van verschillende beplantingen van houtsingels, solitairen, fruitbomen, lanen en eventueel kleine bosjes wordt het groene karakter van de oeverwallen voortgezet en de verbinding met het landschap gelegd.

Het Wild

Het Wild stamt grotendeels uit de wederopbouwtijd. Hierin speelt het driehoekige dorpshart 'de brink' een belangrijke rol. Uitbreiding is hier niet aan de orde.
De overgang naar het buitengebied kan verbeterd worden door de laanbeplanting langs de doorgaande wegen op de oeverwal door te trekken.

Maren-Kessel

De belangrijkste structuren in Maren-Kessel zijn de Maasdijk, de Provincialeweg en de zware boomstructuur met de brede watergang Lithse Aanvoersloot, aan de zuidzijde van de kern.
De opgaande beplanting benadrukt de hoogteligging van de oeverwal. Het creëert aan de zuidzijde van de kern beslotenheid, maar ook een harde, strakke rand. Dit is niet passend bij kleine kernen, maar wel bij Maren-Kessel. Het beeld kan verzacht worden door de ontsluitingswegen naar het zuiden op de oeverwal te voorzien van laanbeplanting.

Lithoijen

Lithoijen bestaat uit een hogergelegen es, met aan de rand van de es een aantal wegen, waarlangs de bebouwing is gesitueerd. Verder is de min of meer driehoekig gevormde open ruimte aan de zuidzijde opvallend. Hier lag een oude Maasgeul. Veel oude boerderij-

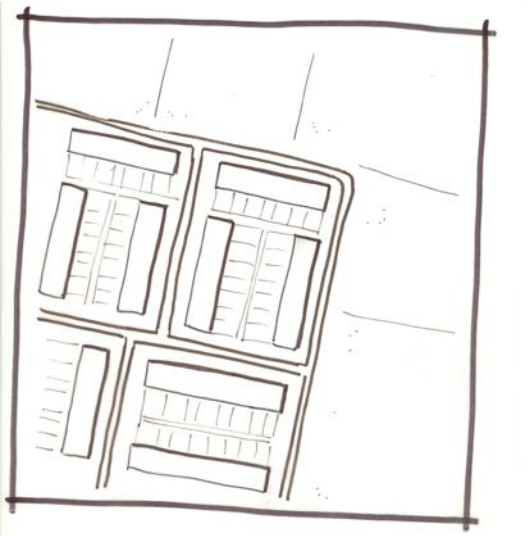

voorzijden woningen gericht op buitengebied; een harde, 'stadse' overgang

achtertuinen grenzen aan het buitengebied; een zachte, informele, 'dorpse' overgang

en aan de zuidzijde staan op terpen.
De es wordt zoveel mogelijk vrijgehouden van bebouwing en beplanting. De overgang naar het buitengebied is hier al heel geleidelijk en fraai.

Oijen
De structuur van Oijen wordt voornamelijk gevormd door de dijk. Daarnaast is er een grotere es met randwegen. Ook is er nog een kleinere es aan de oostzijde. Deze lusvormige structuur is nu nauwelijks herkenbaar. Een eenduidige laanstructuur zou het beeld kunnen versterken. Ook hier is het wenselijk de essen zo open mogelijk te houden.
De overgang naar het buitengebied is geleidelijk.

Macharen
Macharen is van oorsprong een agrarische nederzetting. De oorspronkelijke bebouwing bevond zich in het zuidoostelijk deel van het dorp rond de kerk. Ook in de huidige situatie bevinden zich hier nog enkele oorspronkelijke gebouwen. Het huidige stratenpatroon komt overeen met de oorspronkelijke basisstructuur van het dorp, overeenkomstig met die van een esdorp. Veel van de oorspronkelijke kenmerken zijn verdwenen. De karakteristieke, kleinschalige akkers hebben nagenoeg volledig plaatsgemaakt voor woonbebouwing. Door de aanleg van het kanaal en van de provinciale weg is de oorspronkelijke samenhang van het dorp met het landschap verdwenen. Deze ontwikkelingen hebben de oorspronkelijke structuur van Macharen wezenlijk aangetast waardoor niet meer gesproken kan worden van een grote cultuurhistorisch waardevolle karakteristiek.
Het meer vervlechten van het dorp met het landschap is hier moeilijk te realiseren. Wellicht kan in het dorp zelf en aan de westkant beplanting toegevoegd worden.

Dieden
Dieden is een typisch dijkdorp. Het wordt gestructureerd door drie wegen: de Maasdijk, de Voorstraat en de Achterstraat, die parallel aan elkaar liggen. De Voorstraat wordt gekarakteriseerd door een fraaie laan van platanen. De Achterstraat diende vroeger als ontsluiting van de agrarische bedrijven en percelen aan de Voorstraat. Met uitzondering van een aantal 'verstoringen' is de noordzijde van de Achterstraat nog onbebouwd. Dit is een waardevolle karakteristiek van het dorp. Kenmerkend zijn verder de kerk met open groene voorruimte aan de ene kant van het dorp en de molen Stella Polaris aan de andere kant (beide aan de Maasdijk), de griend ten noorden van de Poelstraat en het natuurgebiedje bij de kruising Achterstraat – Voorstraat. Dieden heeft relatief veel woningen en opvallend weinig agrarische gebouwen. De griend en het natuurgebiedje vormen een sterke groene overgang tussen Dieden en Demen. De groene overgangen met het buitengebied zijn fraai.

Demen
Ook Demen is een typisch dijkdorp aan de Maas, met enkele parallel aan de Maasdijk gelegen wegen. De bebouwing heeft grotendeels een agrarische oorsprong en daardoor ook een agrarisch karakter. Haaks op de Maasdijk heeft in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw langs bestaande wegen een uitbreiding van het dorp plaatsgevonden. Het planmatige en rechtlijnige karakter van deze uitbreiding wijkt sterk af (en past daardoor minder goed) bij het karakter van de rest van het dorp.

Huisseling
Huisseling heeft een opmerkelijke opbouw. De kern ligt grotendeels op een oude oeverwal aan een oude

nevengeul, op een kruispunt van wegen rondom de kerk. De 'hoofdstraat' Grotestraat is dwars op de nevengeul gesitueerd, met dwars daarop enkele dwarsstraten. Halverwege deze straat is een woonuitbreiding gerealiseerd in de oude nevengeul. De relatie tussen bebouwing en landschappelijke ondergrond is hiermee ter plaatse verstoord. Door de rechtlijnige en planmatige opzet van deze woonuitbreiding wijkt deze straat bovendien sterk af van de rest van het dorp. Het is landschappelijk van groot belang dat de rest van de nevengeul open blijft. Bij voorkeur als laag, nat natuurgebied met veel water.
Huisseling ligt ingeklemd tussen de Dorpenweg, de snelweg en aan de noordkant de meest recente uitbreidingen van Ravenstein. Huisseling wordt gescheiden van Ravenstein door een bufferzone. Deze bufferzone heeft een rommelig en landelijk karakter. In deze bufferzone is de vervochtenheid met het landschap groot. Deze bufferzone moet open en groen blijven. Aan de zuidwestkant van de kern ligt het open komgebied. Ook hier is de kern sterk verweven met het landschap.

Neerloon
Ook Neerloon is ontstaan op de oeverwal. Langs de dijk, die in de dertiende eeuw tot stand kwam, werden op ruime onderlinge afstand boerderijen gevestigd. Vanuit de nederzetting werd het achterliggend gebied van de oeverwal en de komgronden ontgonnen. De toren van de kerk stamt uit de veertiende eeuw.
De oorspronkelijke structuur van Neerloon is onveranderd gebleven. De bebouwing bestaat uit verspreid liggende boerderijen omgeven door beplanting. Karakteristiek zijn de Maasdijk, met de ligging van de kerk, en de grote open ruimte binnen de Loonsestraat, Graftstraat en Maasdijk. De combinatie van open ruimte en historisch waardevolle bebouwing geven de kern een geheel eigen karakter.

Overlangel
Het aan een afgesneden Maasarm gelegen Overlangel heeft een bijzondere bebouwingsstructuur. In tegenstelling tot een 'prototypisch' dijkdorp ligt de kern Overlangel achter de dijk in plaats van aan de dijk. Dit is deels te verklaren door de zandige ondergrond ten westen van de Maasdijk (rand van een dekzandrug). Het dorp heeft zich ontwikkeld langs een aantal, loodrecht op de Maasdijk gelegen, lange wegen en de parallel aan de Maasdijk gelegen Kerkstraat. De historische bebouwing bestaat hoofdzakelijk uit boerderijen, veelal kortgevelboerderijen. Centraal in het dorp aan de Kerkstraat ligt de kerk met pastorie en de school. Na de Tweede Wereldoorlog is het dorp aanmerkelijk verdicht.
De ligging 'achter' de dijk moet gehandhaafd blijven; de weilanden tussen de kern en de dijk mogen niet volgebouwd, of volgeplant worden.

de grotere kernen Lith, Megen en Ravenstein
De grotere kernen op de oeverwal hebben uitbreidingsmogelijkheden. Dit, in tegenstelling tot de kleinere kernen. Eventuele uitbreiding moet gezocht worden op de oeverwal, en niet in aanliggende landschapstypen zoals de uiterwaard en het komgebied. Deze kernen danken hun ontstaan aan de ligging op de oeverwal. Buiten de hoger gelegen zandige oeverwal bouwen maakt het landschap onherkenbaar en onleesbaar. Bouwen in lagergelegen, nattere gronden heeft ook nadelen voor de waterhuishouding in het nieuwe gebied.
Deze kernen dienen hun compactheid te behouden en zouden niet té groot moeten worden.
Voor uitbreiding in de vorm van nieuwe buurten op de oeverwal is kleinschaligheid een belangrijk uitgangspunt. Het organisch gegroeide wegenpatroon vormt aanleiding voor de opzet en vormgeving van nieuwe woongebieden. Er dient aangesloten te worden bij de verschillende kavelrichtingen en –vormen.

Lith
Lith is een langgerekte dorp aan de rivier. Er zijn een aantal historisch belangrijke straten zoals de Lithsedijk met haar historische karakteristieke dijkbebouwing, de Mr. Van Coothstraat en de Kerkstraat.
De voor Lith zeer kenmerkende kerkepaden zoals het Kerkpad, Brugpad, Putwijkpad en Engwijkpad, zijn belangrijk voor de stedenbouwkundige opbouw.
Het Marktplein is het historische dorpshart van Lith met haar bijzonder waardevolle monumentale bomen in leivorm. Het streven is om in Lith meer structuur aan te brengen door de zeer versnipperde groenstructuur in de kern aan te passen. De (historisch) belangrijke wegen en straten kunnen herkenbaar gemaakt worden. Door laanbeplanting aan te brengen creëer je een structuur die past bij de historie, haar verkeersgeleidende functie en de beslotenheid die past bij kernen op de oeverval.

Megen
Ook Megen heeft uitbreidingsmogelijkheden. Megen wordt aan drie zijden omringd door de dijk en de uiterwaarden, waardoor vooral ruimte gezocht wordt voor inbreiding. Uitbreiding is met name in zuidelijke richting mogelijk. Hier zou een groenstructuur gebaseerd op het oorspronkelijk verkavelingspatroon in de randzone van de kern kunnen zorgen voor een minder harde overgang van buitengebied naar bebouwde kom. Door de opgaande beplanting wordt het zicht op Megen vanuit het buitengebied gefilterd.
Er moet echter wel ruimte vrijgehouden worden voor

Ravenstein
Deze kern mag verder groeien. De uitbreidingsrichting

van Ravenstein is beperkt; aan de noordzijde liggen de uiterwaarden, aan de oostzijde de A50, die een barrière vormt. Aan de zuidzijde ligt Huisseling, een fraaie kern die haar karakter moet behouden en niet 'opgeslokt' mag worden. Aan de westzijde ligt de spoorlijn die evenals de A50 als een barrière werkt. Het situeren van een nieuwe woonwijk over het spoor zou betekenen dat deze deels op de oeverwal, deels in het komgebied komt te liggen. Zoals hierboven beschreven is, heeft bouwen in het komgebied vanuit landschappelijk perspectief geen voorkeur.
Er wordt eerder gezocht naar inbreidings- en herstructureringslocaties, zoals op de Kolk.

komgebied
In het komgebied zijn drie kernen gelegen, Teeffelen, Haren en Deursen-Denneburg. Deze liggen allen op een rivierduin

Teeffelen, Haren en Deursen-Dennenburg
Het herkenbaar maken van de hoger gelegen rivierduinen (hoge, droge zandgronden) als bijzondere landschappelijke elementen binnen het komgebied (lage, natte kleigronden) is hier uitgangspunt. De 'bolling' van de rivierduinen is in het komgebied nog steeds zichtbaar. Het contrast tussen het rivierduin en de kom kan worden versterkt door de begrenzing tussen deze twee heel scherp en abrupt te houden. Dit betekent dat dorpse activiteiten zich dienen te beperken tot het rivierduin en er geen (bouw)activiteiten buiten de duinen plaats mogen vinden. Binnen de grenzen van de duin kunnen de beide kernen 'opgevuld' worden met opgaand groen; met bosjes (óp de duin) van bijvoorbeeld eik en beuk. Met name aan de randen is dit van belang, zodat een duidelijke overgang (contrast) ontstaat tussen het rivierduin en het open komgebied. Het reliëfverschil tussen beide landschapstypen kan op deze manier zichtbaarder gemaakt worden.

Vanuit het westen is momenteel het zicht op Haren erg rood en hard. Dit kan worden verzacht door de toepassing van opgaand groen.

Bij Deursen-Dennenburg kan het gebied op het duin ten zuiden van de Dorpenweg nabij de bebouwingsconcentratie aan de Rijt en rondom klooster Soeterbeeck verder verdicht worden met opgaand groen.

Kenmerkend zijn de zogenaamde 'essen' binnen deze kernen, gezamelijke landbouwgronden waar eeuwenlang mest op is aangebracht. Hierdoor hebben de essen een hogere ligging. De grote es van Haren is het meest zichtbaar, omdat deze niet of nauwelijk bebouwd is.

Oss-Noord
Een verdere uitbreiding van Oss in noordelijke richting zou betekenen dat er in het komgebied gebouwd moet worden. Dit is een zware aantasting voor het open karakter van het gebied. Het komgebied is bij Oss al vrij smal; de bebouwde kom van Oss komt al vrij dicht bij de Hertogswetering.

dekzandrand
Op de dekzandrand liggen de kernen Oss, Berghem en Herpen. Deze zijn oorspronkelijk op de overgang van hoog naar laag cq van droog naar nat ontstaan. Uitbreiding van deze kernen moet gezocht worden op de dekzandrand, en niet in aanliggende landschapstypen zoals het komgebied en de dekzandrug. Deze kernen danken hun ontstaan aan de ligging op dit overgangsgebied. Buiten de dekzandrand bouwen maakt

het landschap onherkenbaar en onleesbaar.
De dekzandrand wordt gekenmerkt door kleinschaligheid en veelal smalle strokenverkaveling met beplanting op de kavelgrenzen.

Oss, Berghem en westzijde van Herpen
Oss-west
Met name aan de westzijde van de stad Oss bevinden zich groene vingers die de stad inprikken; op deze manier komt het buitengebied dichtbij. Het biedt de bewoners van de stad ademruimte. Bij een eventuele verdere uitbreiding van de stad in westelijke richting dient dit principe doorgezet te worden. Deze groene ruimte moet voldoende robuust zijn en optimaal toegankelijk zijn vanuit de woongebieden.
Aansluiten op het landschap kan middels strokenverkaveling en noordzuid gerichte beplantingsstructuren.

Oss- noord
De wijken Mikkeldonk, Mettegeupel, Ooyense Zij en Horzak-Noord zijn nog net op de dekzandrand gelegen. Het overgrote deel van de bestaande bebouwing heeft een gezicht naar de kom. Zicht op het komgebied is wenselijk, zicht op de bebouwingsrand vanuit het komgebied ook. Een vrij harde, lage en groene rand is streefbeeld.

Berghem
Rondom Berghem zijn weinig uitbreidingmogelijkheden, met uitzondering van Piekenhoef. Aan de zuidzijde sluit deze nieuwe wijk fraai aan op de verkavelingsstructuur vanuit het landschap. Een park verbindt het buitengebied met de wijk.
Beplantingsstructuren loodrecht op Herperduin maakt de overgang tussen het stedelijk gebied en het buitengebied van Berghem zachter.
Aan de noordzijde van Berghem (Burgemeester van Erpstraat) kunnen beplantingsstroken (die het verkavelingspatroon loodrecht op de weg volgen) het beeld vanuit het open komgebied geleidelijker maken.

Herpen; westzijde
De kern Herpen is eveneens gelegen op de dekzandrand. De dekzandrand is vrijwel geheel volgebouwd.
De uitbreiding Wilgendaal ligt voor een deel op de dekzandrand en voor een deel in het komgebied. Vanuit landschappelijk oogpunt is deze locatie niet het meest geschikt als woningbouwlocatie. Door de ligging nabij het centrum, de ingeklemde ligging tussen de A50 en de bestaande dorpsbebouwing én het ontbreken van gebiedspecifieke kenmerken, is het echter wel voorstelbaar om hier te bouwen. Middels ‘groene vingers’ wordt de gewenste relatie met het landschap gewaarborgd.

dekzandrug
Herpen; zuid en -oostzijde
Het overgrote deel van de grond langs de uitwaaierende wegen vanuit de kern Herpen naar het zuiden is momenteel niet verkaveld voor woningen. Dit is een grote kwaliteit die past bij de kleinschaligheid van het gebied waar bebouwing en landschap met elkaar zijn verweven.
De linten blijven behouden als dragers van de hoofdstructuur. Er kan hier wellicht op kleine schaal wat verdicht worden. Grootschalige ontwikkelingen zijn niet aan de orde.

Geffen
Geffen ligt op het dekzand. De hoofdstructuur wordt gevormd door de Papendijk, de Dorpsstraat en de Kerkstraat. De kronkelige weg de Elst te noorden van het spoor vervolgt een oude tracé, in het verlengde van de Kerkstraat. Vanaf het noorden is de entree van Geffen met haar grote kerk fraai.
Door de wegen die vanuit het buitengebied de kern in lopen te voorzien van een aaneengesloten laanbeplanting, wordt de overgang verzacht.
De dorpsrand aan de zuidzijde kan door groen verzacht worden.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering kernen
- per kern een plan opstellen uitgaande van de hierboven genoemde uitgangspunten en ontwerprichtlijnen (project ‘groene dorpen’)

9.6 diverse objecten

9.6.1 hekwerken en afrasteringen
algemeen
Vroeger werden in veel gebieden dichte beplantingsstroken -al dan niet met doornstruiken- gebruikt als afscherming van weides en akkers. Dit kost ruimte en onderhoud, maar levert landschappelijk veel op. Na de komst van het puntdraad verving dit steeds vaker de groene afscheiding.
Tegenwoordig worden er steeds meer vormen van afscherming gebruikt. Daar waar tot voor kort alleen prikkeldraad werd gebruikt, worden nu steeds meer metalen spijlenhekwerken, gazen hekwerken (veelal Heras-hekwerken), houten afrasteringen en linten toegepast. Dit heeft onder andere te maken met de toename van het aantal paarden in het buitengebied.
In het Osse buitengebied is steeds meer sprake van het plaatsen van niet gewenste, hoge hekwerken rond percelen en erven.

Hekwerken en afrasteringen worden gebruikt om zowel (agrarische) percelen als erven af te scheiden.
Het onderscheiden van erf- en perceelafscheiding ligt

met name in het doel en gebruik: Erfafscheidingen worden toegepast om het erf of bouwblok af te bakenen van een buurerf, een weg of openbaar groen, terwijl rondom percelen hekwerken en afrasteringen in de eerste plaats dienen om dieren in de wei te houden.

Metalen spijlenhekwerken, gazen hekwerken
Visueel- ruimtelijk is een metalen spijlenhekwerk of een gazen hekwerk in het buitengebied in z'n algemeenheid ongewenst. Deze hekwerken hebben vaak een hoogte van meer dan anderhalve meter. Een metalen spijlenhekwerk heeft een industriële uitstraling en is toepasbaar op bedrijfsterreinen. Het mist een landelijke, natuurlijke uitstraling.
Een gazen hekwerk komt dicht over –zeker als het vanuit een hoek wordt ervaren- en heeft hierdoor een ruimtelijk afsluitende werking. Felle, contrasterende kleuren passen niet in het buitengebied.
Ecologisch gezien is een spijlenhekwerk of gazen hekwerk onwenselijk omdat dit voor groter wild (zoals reeen en dassen) een obstakel vormt. Hierdoor wordt het leef- en foerageergebied van deze soorten verkleind. Daarnaast is het aanbrengen van een hekwerk als perceelafscheiding vaak niet noodzakelijk voor de agrarische bedrijfsvoering.

Door de plaatsing van metalen spijlenhekwerken en gazen hekwerken rondom percelen worden de landschappelijke en ecologische waarden onevenredig aangetast. In landschapstypen waar een groene verdichting wenselijk is, kan een hekwerk in een robuuste beplantingsstrook worden opgenomen.

De vraag naar beveiligingsmaatregelen bij (agrarische) bedrijven in het buitengebied komt steeds vaker voor. Dit, om de toegang tot het erf door 'ongenode gasten' te bemoeilijken. Vaak wordt de oplossing gezocht in hekwerken en poorten aan de toegangsweg. Zeker aan de voorzijde van bedrijven, waarbij de toegangspoort vaak aan de straat staat, levert dit geen fraai beeld op. Naast het toepassen van hekwerken als beveiligingsmiddel kan de oplossing ook in andere middelen worden gezocht. Eventuele hekwerken en poorten zouden zo ver mogelijk van de weg geplaatst moeten worden, zo mogelijk ter hoogte van het bedrijfsgebouw. Daarnaast zouden ze niet hoog moeten zijn en bijvoorbeeld in een groene haag moeten worden 'ingepakt'.

houten afrasteringen
Ook met houten afrasteringen is voorzichtigheid geboden. Met name de breedte van de balken zorgt er voor dat het hekwerk nadrukkelijk aanwezig is. Zeker als het hekwerk een witte kleur heeft, is de aanwezigheid van de afrastering opvallend.
Bij toepassing op kleine percelen is een afrastering als deze te nadrukkelijk: er ontstaan 'hokjes' met een erg strak en onnatuurlijk karakter.
Witte, houten afrasteringen zijn in het buitengebied niet wenselijk.

overige afrasteringen
Overige niet wenselijke afrasteringen zijn bijvoorbeeld vangrails, muurtjes, linten en schuttingen.

In het buitengebied -waar vaak meer ruimte is dan in bebouwd gebied-, zijn harde en hoge erfafscheidingen vaak onnodig en niet gewenst.
Erfafscheidingen rond agrarische bouwblokken moeten passen bij het karakter van de directe omgeving. Hier zijn de mogelijkheden voor toepassing van harde en hogere erfafscheidingen veelal groter.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering
- voor de afscherming van percelen uitgaan van

vangrails als afrastering; niet wenselijk

ongewenste hekwerken

puntdraad als afscherming

natuurlijk materiaalgebruik, toepassing van kleuren passend in de omgeving en een open, natuurlijke, vriendelijke uitstraling
- hoge hekwerken in de vorm van metalen spijlenhekwerken, gazen (heras-)hekwerken en houten afrasteringen zijn in het gehele Osse buitengebied niet wenselijk
- erfafscheidingen rond bouwblokken moeten passen bij het karakter van de omgeving en ingepast worden.

9.6.2 schuilhutten

In delen van het buitengebied is behoefte aan schuilgelegenheden voor met name paarden en pony's. Ook bomen en struiken leveren schuilgelegenheid voor dieren tegen regen, wind en zon. Het is lang niet altijd noodzakelijk om hiervoor een bouwwerk op te richten. Omdat deze gebouwde schuilgelegenheden tot verrommeling van het landschap kunnen leiden, moeten duidelijke randvoorwaarden voor de toepassing van deze kleine bouwwerken worden geformuleerd.
Schuilhutten mogen worden toegepast in gebieden waar enerzijds een duidelijk herkenbare behoefte aan schuilhutten is en waar anderzijds geen overwegende bezwaren van agrarische of landschappelijke aard tegen de realisatie van deze schuilhutten bestaan.

Landschappelijk gezien is situering in halfopen tot gesloten gebieden, zoals de oeverwal, de dekzandrand en de dekzandrug, mogelijk. Hier is landschappelijke inpassing vrij makkelijk te realiseren. In de randzone van de kernen is de behoefte groot. Percelen, die in één van de drie bovengenoemde landschapstypen liggen, zijn in principe geschikt voor plaatsing van schuilhutten.
De aanwezige landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische waarden mogen niet worden aangetast. Er moet voorkomen worden dat er te veel schuilhutten in een klein gebied komen te staan. Ook moeten de bouwwerken zo compact mogelijk zijn. De exacte maatvoering van schuilhutten wordt in bestemmingsplannen uitgewerkt.

De schuilhutten mogen niet midden op het perceel, verloren in de ruimte, worden gesitueerd. Situering van het bouwwerk is alleen acceptabel in de nabijheid van -bestaande- massa-elementen (zoals gebouwen of opgaande beplanting).
De beeldkwaliteit van de op te richten schuilgelegenheden is zeer belangrijk. Belangrijk voor de verschijningsvorm van het bouwwerk is het materiaalgebruik. Het gebruik van duurzaam, in de landelijke omgeving passend materiaal (bij voorkeur hout) is noodzakelijk. In alle gevallen moet worden aangetoond dat een goede landschappelijke inpassing plaatsvindt.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering
- schuilhutten alleen toestaan op oeverwal, dekzandrand en dekzandrug
- schuilhutten landschappelijk inpassen
- situering nabij -bestaande- massa-elementen
- de beeldkwaliteit veiligstellen bij het toestaan van een schuilhut.

9.6.3 lichtmasten

In (en aan de rand van) het Osse buitengebied bevinden zich een aantal sportvelden, die voorzien zijn van lichtmasten. Daarnaast komt het steeds vaker voor dat ook buitenbakken en tennisvelden op particuliere terreinen voorzien zijn van lichtmasten. Ook komt er in het buitengebied vrij veel straatverlichting voor. Deze lichtmasten kunnen lichthinder veroorzaken.

verrommeling door schuilhutten; niet wenselijk

grote stal in plaats van schuilhut; niet wenselijk

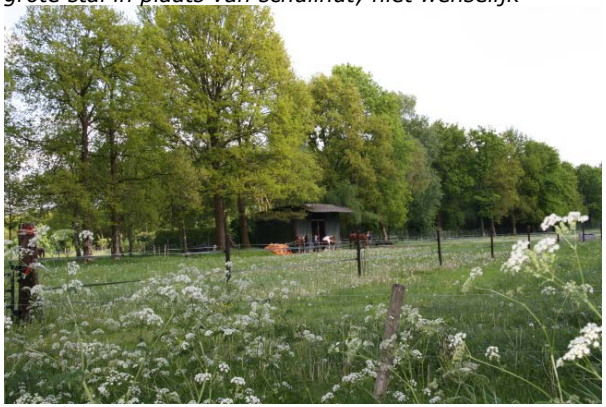
ingepaste schuilhut van beperkte omvang

‘Donkerte’ is belangrijk voor de beleving van het landschap. Het behoort tot de kernkwaliteiten van landschappen. Ook voor fauna is dit belangrijk, omdat kunstlicht het dag-nacht-ritme van dieren verstoort. Donkerte vormt (evenals stilte) een serieus criterium bij ontwerp, aanleg, beheer en onderhoud van wegen. Het moet dus ook een serieus criterium zijn bij de inrichting van bouwblokken.

Om verspillend en hinderlijk gebruik van kunstlicht tegen te gaan moeten er maatregelen getroffen worden. Kritisch kijken of een weg echt verlichting nodig heeft bijvoorbeeld. Dit kan ook door toepassing van lichtbronnen en armaturen die minder of geen lichthinder veroorzaken. Door de plaatsing en afstelling van de lichtinstallatie kan de mate van verstrooiing van licht en de uitstraling worden verminderd. Ook door landschappelijke inpassing kan lichthinder verminderd worden.
In het Besluit horeca- sport en recreatieinrichtingen worden voorwaarden gesteld, onder andere aan de gebruiksduur en grenswaarden. Bij een eventuele vergunningverlening moeten deze voorwaarden worden opgenomen.
Men moet erg terughoudend zijn bij situering van lichtmasten in of nabij natuurgebieden, zoals de uiterwaarden en de bossen van Herperduin. Ook in het open komgebied, waar het licht erg ver ‘draagt’ moet spaarzaam worden omgegaan met het gebruik van kunstlicht.

aandachtspunten voor uitwerking en uitvoering

- terughoudend zijn met toepassing van lichtmasten
- letten op verstrooiing van licht; aanvullende eisen stellen.

10 UITVOERING

10.1 inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is een visie op het Osse landschap gegeven. In dit hoofdstuk wordt verder uitgewerkt hoe dit wensbeeld gerealiseerd kan worden. De gemeente Oss kan bij de realisatie van het landschapsbeleid naast een toetsende ook een meer actieve, stimulerende rol aannemen.

De gemeente heeft vanouds een toetsende rol in het landelijk gebied. Door het stellen van voorwaarden aan medewerking van plannen en projecten wordt sturing gegeven aan de inrichting van het landelijk gebied. Als het initiatief bij anderen ligt, bijvoorbeeld een particulier, zal de gemeente voorwaarden aan het plan stellen. Daarnaast onderneemt de gemeente Oss activiteiten voor de inrichting van het landelijk gebied. Dit geldt tot nu toe met name voor projecten op het gebied van natuur en recreatie. Maar ook op het terrein van landschap en landschappelijke kwaliteit neemt de gemeente een actieve houding aan.
Deze nota moet als inspiratiebron en een kader dienen voor ontwikkelingen op het gebied van landschap.

10.2 toetsen

De gemeente Oss stelt (rand)voorwaarden aan nieuwe ontwikkelingen waardoor de landschappelijke kwaliteit ter plekke verbetert wordt.
Bij het realiseren van beleid op het gebied van landschap en landschappelijke kwaliteit, heeft de gemeente vaak een reactieve houding. De gemeente reageert op initiatieven van derden.

Ook hierin heeft de gemeente een aantal mogelijkheden:

- toetsing van initiatieven aan het landschapsbeleid
- handhaving
- bestemmingsplan met een 'aanlegvergunnin genstelsel' (tegenwoordig omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk)

In een bestemmingsplan kan een gemeente landschapsbeleid vastleggen.

Daarnaast eist de provincie via de verordening Ruimte van burgers en bedrijven landschappelijke en /of ruimtelijke compensatie voor ontwikkelingen in het buitengebied. Plannen moeten aan deze provinciale eisen voldoen.

bestemmingsplan buitengebied
Zoals in de inleiding reeds is vermeld vormt deze nota een belangrijke bouwsteen voor de Structuurvisie Buitengebied en het Bestemmingsplan Buitengebied.
Naast deze bouwsteen –vanuit een landschappelijk oogpunt- zullen er ook andere bouwstenen ontwikkeld worden. Daar waar deze bouwstenen niet op elkaar aansluiten of elkaar tegenspreken zal in het bestemmingsplan een afweging gemaakt worden.
In het Structuurvisie Buitengebied en het Bestemmingsplan Buitengebied wordt verwezen worden naar de eisen uit deze nota. Delen ervan zullen ook worden overgenomen in de toelichting op het plan, om bepaalde inzichten te motiveren.

Het Bestemmingsplan Buitengebied moet invulling geven aan het beleid zoals omschreven in deze nota. Initiatieven en functieveranderingen die bijdragen aan het verhogen van de kwaliteit van het landschap zouden via het bestemmingsplan mogelijk gemaakt kunnen worden. Dit vergt een ontwikkelingsgericht bestemmingsplan.

Omgevingsvergunning/ aanlegvergunningenstelsel
Aan het Bestemmingsplan Buitengebied wordt een 'omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk of van werkzaamheden' gekoppeld. Voorheen heette dit een ' aanlegvergunningenstelsel'. In dit vergunningenstelsel worden waardevolle gebiedseigenschappen beschermd. Dat betekent dat voor bepaalde werkzaamheden een vergunning moet worden afgegeven door Burgemeester en Wethouders. Bij de toetsing van de vergunningaanvraag wordt bepaald of aan de specifieke waarden geen afbreuk wordt gedaan door werkzaamheden en kunnen voorwaarden worden gesteld.
Deze vergunning kan worden geëist voor de volgende zaken:

- landschapselementen en -structuren
- visuele landschapswaarden
- archeologische/ cultuurhistorische/ aardkundige landschapswaarden
- natuurwaarden

Deze waarden worden hieronder nader toegelicht.

landschapselementen en -structuren
Landschappelijk waardevolle elementen en structuren als bijvoorbeeld houtwallen, singels, (micro)reliëf, steilkanten, kronkelwaarden, (restanten van) dwarsdijken, rabatten, hakhoutbosjes, maasheggen en zandpaden moeten beschermd worden.
Ook percelering (verkavelingsstructuur) kan een waardevolle landschapsstructuur vormen, zeker als deze al eeuwenlang aanwezig is. Lijnen in het landschap (zoals sloten, perceelsafscheidingen met puntdraad etc.) geven richting en structuur aan een gebied.

visuele landschapswaarden
Visuele landschapswaarden die aan een aanlegvergunningsstelsel zijn gekoppeld hebben te maken met de

openheid van het komgebied, en de zichtlijnen op het komgebied (met name vanaf de Maasdijk en de oeverwal).
Als de openheid wezenlijk wordt aangetast zal geen aanlegvergunning worden afgegeven, bijvoorbeeld als men hoog opgaande beplanting (met uitzondering van erfbeplanting) aan wil planten.

archeologische, cultuurhistorische en aardkundige landschapswaarden
Het buitengebied van Oss kent een vrij groot aantal archeologische en cultuurhistorische waarden. Deze zijn opgenomen in de erfgoedplannen van Oss en Lith (zie 4.5.6). Het gaat hier bijvoorbeeld om archeologische vindplaatsen, grafheuvels, oude bewoningsplaatsen en oude, karakteristieke verkavelingsstructuren.
Aardkundige waarden zijn te vinden op de aardkundige waardenkaart van de Provincie Noord-Brabant. Keent en Herperduin zijn aardkundig zeer waardevol.

natuurwaarden
De natuurwaarden in het buitengebied zijn beschermd door de ligging in de Ecologische Hoofdstructuur. In bos- en natuurgebieden moet worden opgenomen dat verharden, egaliseren, ophogen, afgraven etc. niet is toegestaan zonder vergunning. Deze zal niet worden afgegeven indien duidelijk is dat door de ingreep natuurwaarden onevenredig geschaad worden.
Ook het verwijderen van boom- en/of struiklagen –anders dan voor regulier onderhoud- is (aanleg)vergunningplichtig.
Omzetten van grasland naar bijvoorbeeld maïs moet in weidevogelgebieden worden tegengegaan. Dit geldt ook voor het verlagen van grondwaterstanden in deze gebieden.

10.3 stimuleren
Op het terrein van landschap en landschapsontwikkeling wil de gemeente Oss zich actief inzetten. De gemeente treedt ook zelf stimulerend op, door plannen op te starten en ontwikkelingen faciliteren.

Actief sturen kan op veel manieren. Soms zijn hier financiële middelen voor nodig. Dit hoeft lang niet altijd. Ook het verder uitwerken en concretiseren van beleid zoals bijvoorbeeld het opstellen van ontwerprichtlijnen en beeldkwaliteitsplannen voor bebouwing behoort tot actieve sturing.
Voorbeelden van actieve sturing zijn:
- visies ontwikkelen en planvoorbereiding voor landschapsprojecten
- meer beleidsruimte bieden aan initiatieven die de landschappelijke kwaliteit ten goede komen
- het opstarten van pilotprojecten
- convenanten sluiten met bijvoorbeeld agrariërs
- opstarten van een communicatie traject
- via het beheer van de openbare ruimte bijdragen aan landschappelijke kwaliteit

Daarnaast zijn er verschillende mogelijkheden om actief te sturen door als gemeente een financiële bijdrage te leveren:
- subsidieverstrekking, bijvoorbeeld uit het Fonds reserve Landelijk Gebied en Groen Blauwe Dien sten Horst en Raam
- grondaankoop
- zelf regelingen opstellen, zoals via het VAB-beleid

Per situatie zal bekeken moeten worden van welke sturingsmogelijkheid het beste gebruik gemaakt kan worden.

Verder zal de gemeente bij de uitvoering van (groen) projecten in het buitengebied uitgaan van het landschapsbeleid. Ook bij het groenbeheer in het buitengebied zal het landschapsbeleid het uitgangspunt vormen.

10.4 financiering
Financiering van diverse acties/ projecten is mogelijk via subsidiëring en lokale financieringsbronnen.

subsidiemogelijkheden
Er zijn diverse mogelijkheden om een bijdrage te krijgen voor de uitvoering van landschapsprojecten.
Zo zijn er bijvoorbeeld de Regeling Agrarisch Natuur- en landschapsbeheer en de provinciale regeling Groene en Blauwe diensten. Brabants Landschap voert de subsidieregeling in Brabant uit.

regionale financieringsmogelijkheden
Speciale aandacht wordt hier besteed aan de al eerder genoemde Groen Blauwe Diensten omdat hier voor het uitvoeren van het Osse landschapsbeleid veel mogelijkheden liggen.
De subsidieregeling ‘Groen Blauwe Diensten, groen blauw stimuleringskader Noord-Brabant (STIKA), in het gebied van Horst en Raam’ biedt veel kansen om het gewenste beeld te kunnen realiseren.

Stimuleringskader Groen-Blauwe Diensten (STIKA)
De provinciale regeling STIKA is bedoeld voor landschap, natuur en buiten de EHS. Daar heeft Oss vanaf 2006 in geparticipeerd (kostendeling 50% gemeente, 50% provincie). Vooral boeren en burgers maken hiervan gebruik.

Onder andere de aanleg en het onderhoud van nieuwe landschapselementen en randen wordt gestimuleerd.

Vooral binnen het komgebied zijn verschillende landschapspakketten samengesteld. Binnen deze pakketten zijn er landschapsstructuren en -elementen beschreven die, tegen vergoeding, aangelegd kunnen worden. Voorbeelden zijn de aanleg van poelen. Ook zijn er (grasland- en akker) randenpakketten.

lokale financieringsmogelijkheden
De gemeente Oss vindt het belangrijk dat er op het gebied van natuur en landschap projecten uitgevoerd worden in het landelijk gebied. Daarom investeert de gemeente Oss hier ook in.

Fonds reserve Landelijk Gebied
Het gemeentelijk Fonds reserve Landelijk Gebied (voorheen Reconstructiefonds en Groenfonds) heeft als doel projecten in het landelijk gebied uit te voeren. Dit zijn vooral projecten op het gebied van natuur, landschap en recreatie.

Ruimte voor ruimte
In Oss bestaat de mogelijkheid om in delen van het buitengebied, die zijn aangewezen als 'bebouwingsconcentratie', woningen te bouwen.
Beperkte woningbouw kan bijdragen aan de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, omdat een landschappelijke tegenprestatie ter waarde van €140.000,- moet worden verricht. Bij de vaststelling van het bestemmingsplan 'Buitengebied Oss - 2010' is hiervoor de 'BIO-regeling' ingevoerd.
Door een wijziging van het provinciale beleid mag deze BIO-regeling alleen nog in zogenaamde 'zoekgebied voor verstedelijking' worden toegepast.

In de overige bebouwingsconcentraties kunnen alleen woningen worden gebouwd via de Ruimte-voor-Ruimte regeling. De provincie ontvangt hiermee een bedrag voor iedere woning die met deze regeling wordt gebouwd.
De gemeente Oss heeft in 2014 een overeenkomst met de provincie Noord-Brabant gesloten over afdracht van opbrengsten van ruimte-voor-ruimteontwikkelingen. De gemeente krijgt € 125.000,- per verkocht particulier Ruimte-voor-Ruimtekavel. Dit geld moet worden ingezet voor een kwaliteitsimpuls voor het landelijk gebied.

uitvoeringsprogramma
De landschappelijke kwaliteit in het buitengebied van Oss kan altijd worden verbeterd. Dit kan op verschillende manieren gebeuren. Gemeentelijke projecten en plannen die bijdragen aan de verbetering van de landschappelijke kwaliteit worden in een uitvoeringsprogramma natuur en landschap opgenomen. Voor alle acties/ projecten geldt dat zij passen binnen het beleid zoals dat in deze Nota Landschapsbeleid is opgesteld en dat zij de identiteit en herkenbaarheid van gebieden vergroot.

Deze plannen kunnen niet allemaal tegelijk worden uitgevoerd. Daarom is het wenselijk om hierbij een prioritering aan te geven.
Dit uitvoeringsprogramma zal periodiek worden geëvalueerd en herzien.

Het uitvoeringsprogramma heeft een relatie met de gemeentelijke structuurvisie landelijk gebied. De structuurvisie vormt de basis voor compensatiemaatregelen bij ruimtelijke ingrepen in het landelijk gebied. In de uitvoeringsparagraaf van deze structuurvisie worden concrete projecten beschreven die bijdragen aan de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied.

Bijlagen

BIJLAGE 1
DE VORMING VAN HET OSSE LANDSCHAP

1. inleiding

Het landschap zoals dat waarneembaar is, vormt de resultante van de wisselwerking tussen natuurlijke factoren en menselijk handelen. Een landschap wordt in de eerste plaats bepaald door de ondergrond. Verschillen in reliëf, bodem en waterhuishouding bepalen deze onderste abiotische laag. Deze verschillen leiden in onderlinge samenhang tot variaties in flora en fauna, de biotische laag. Tot slot is er de antropogene laag: de wijze waarop de mens de ondergrond en biodiversiteit in gebruik heeft genomen. Dit komt tot uiting in het huidig grondgebruik, de verkavelingsvorm, infrastructuur en het bebouwingspatroon. Deze drie lagen (abiotische, biotische en antropogene) samen vormen het landschap (zie figuur 1, pagina 8).

2 de ontwikkeling van het Osse landschap

2.1 abiotische laag

geomorfologie (vereenvoudigde geomorfologische kaart, pagina 8)

Diep onder het aardoppervlakte van het Osse *zandlandschap* is onder invloed van geologische activiteit de aardkorst uitgerekt. Door deze tektoniek ontstonden in Noord-Oost Brabant breuken in de aardkorst. Op sommige plaatsen daalde de aarde en ontstonden zogenaamde slenken. Op andere plaatsen steeg de aarde en ontstonden er horsten (zoals de Peelhorst). De meest bekende breuklijn in dit gebied is de Peelrandbreuk, die tot in het zuiden van de gemeente Oss doorloopt.

De oorsprong van het Osse *rivierenlandschap* ligt in het geologische tijdperk dat wordt aangeduid met de term Pleistoceen. In de voorlaatste ijstijd schoven grote gletsjers landijs vanuit het noorden gedeeltelijk over Nederland. De oorspronkelijke noordwaartse loop van de Oermaas werd geblokkeerd en de rivier zocht zich een weg naar het westen. De rivier was veel onstuimiger dan tegenwoordig en onder invloed van enorme smeltwatermassa's werden grote hoeveelheden sediment door de rivier verplaatst. Rivierbeddingen raakte hierdoor snel opgevuld waardoor een vlechtend rivierenstelstel ontstond (figuur). Deze eerste rivierafzettingen vormen de ondergrond van het huidige landschap.

Tijdens de laatste ijstijd kwam het landijs niet tot in Nederland. Wel heerste er hier toen een koud en toendra-achtig klimaat. Er was vrijwel geen plantengroei. Weer en wind hadden vrij spel. Stof en zand dat door de Oermaas was afgezet verstoof gemakkelijk en zand dat dichtbij de rivier was afgezet vormden rivierduinen. Deze hogere plekken in het landschap worden ook wel donken genoemd.
De rest van het zand werd door de wind over grote delen van Noord-Brabant verspreid

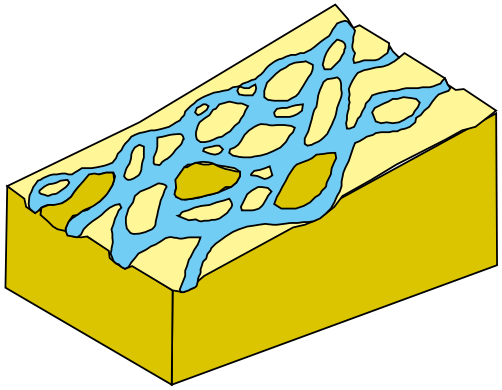

vlechtende rivier

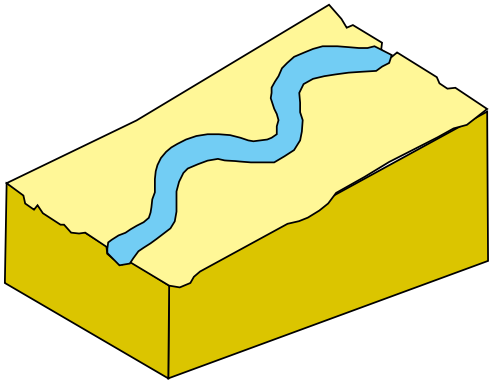

meanderende rivier

en na verloop van tijd waren de oudere rivierafzettingen onder een dikke laag zand verdwenen. Deze uitgestrekte -zo goed als vlakke- zandlaag wordt het oude dekzand genoemd.

Toen in het Holocene tijdperk het klimaat zich matigde werd ook de rivier rustiger en veranderende van een vlechtende snelstomende smeltwaterrivier naar een rustig breeduit meanderende (kronkelende) regenwaterrivier (figuur)**.** Ook kwam er geleidelijk aan steeds meer plantengroei totdat het hele oude dekzandgebied van Noord-Brabant – en dus ook op Oss' grondgebied- met bossen was overdekt.

Regelmatig verplaatste de Maas zich tot in haar huidige bedding. Restanten van deze oude rivierlopen zijn op diverse plaatsen zichtbaar in het landschap.

De rivier stroomde snel genoeg om tijdens jaarlijkse overstromingen, zand en klei af te zetten. De grote zwaardere zand- en kleideeltjes werden dicht bij de oever afgezet. De kleine lichte kleideeltjes werden tijdens de overstroming op grotere afstand van de rivierbedding, waar de stroomsnelheid veel lager was, gedeponeerd. Zo ontstonden de hoger gelegen oeverwallen en de lager gelegen komgronden, met respectievelijke lichte en zware kleibodems.

bodem (figuur)

Op hoofdlijnen worden twee bodemkundige eenheden onderscheiden:
Het dekzandgebied dat bestaat uit Pleistocene dekzanden en het rivierengebied dat bestaat uit meest Holocene afzettingen van rivierkleigronden.

Meer in detail is de volgende bodemkundige classificatie te maken:
De *oeverwallen* bestaan uit afzettingen van lichte en zware zavel. Dit zijn mengingen van zand en kleideeltjes. De *uiterwaarden en komgronden* worden bedekt met dikke kleilagen. In het hart van de kom zijn de kleideeltjes het fijnst en dicht opeengepakt.

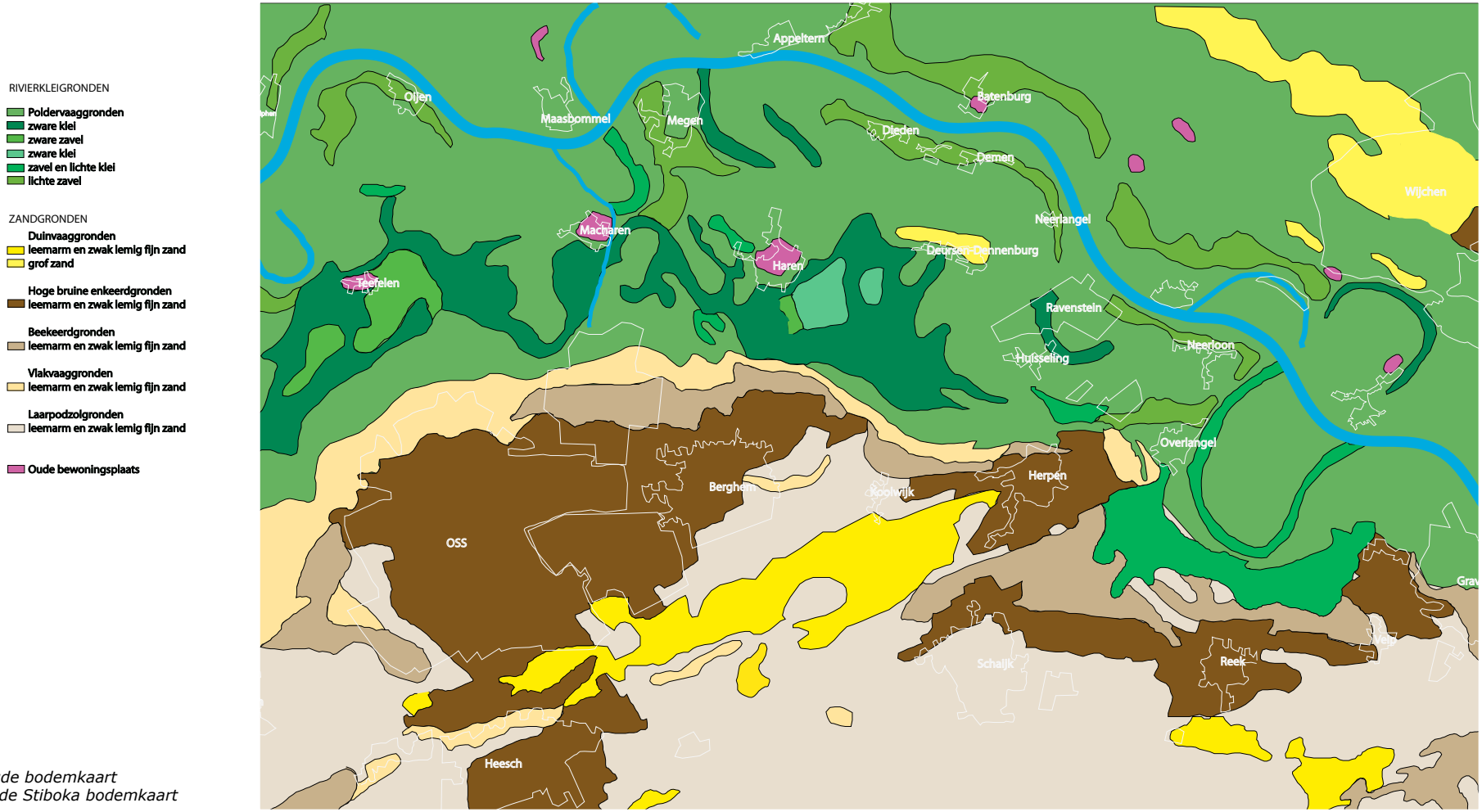

vereenvoudigde bodemkaart
op basis van de Stiboka bodemkaart

Hier komen dan ook de zwaarste kleigronden voor.
De Pleistocene *rivierduinen* bestaan uit rivierafzettingen van grof zand.
De overgangszone van zand naar klei (in geomorfologische termen de dekzandvlakte genoemd, in deze nota landschapstype '*dekzandrand*') en het *stuifduinengebied* van Herperduin bestaan uit respectievelijk vlakvaaggronden en duinvaaggronden. Dit zijn gronden waarin na de sedimentatie (nog) geen bodemvormende processen hebben plaatsgevonden. De gronden hebben een samenstelling van leemarm en zwak lemig fijn zand.
Eeen groot gedeelte van het zandgebied bestaat uit een dik landbouwdek ontstaan door een eeuwenlange vermenging van mest uit de potstal met de leemarme of zwak lemige zandlaag; enkeerdgronden.
water (figuur)
Een watersysteem bestaat uit een samenhangend systeem van grond- en oppervlakte water. Het water in de omgeving van Oss stroomt vanaf het hoogste deel van het grondgebied in het zuid- zuidoosten naar het laagste deel; het noordwesten.
In de gemeente Oss zijn infiltratiegebieden, kwelgebieden en intermediaire gebieden te onderscheiden. Op Herperduin en de dekzandrand zijgt overtollig regenwater door dikke zandpakketten door naar het grondwater. Aan de randen van de dekzandrand komt dit grondwater als locale kwel weer aan de oppervlakte. Het komgebied is grotendeels intermediair gebied. Hier komt het neerslagoverschot via een

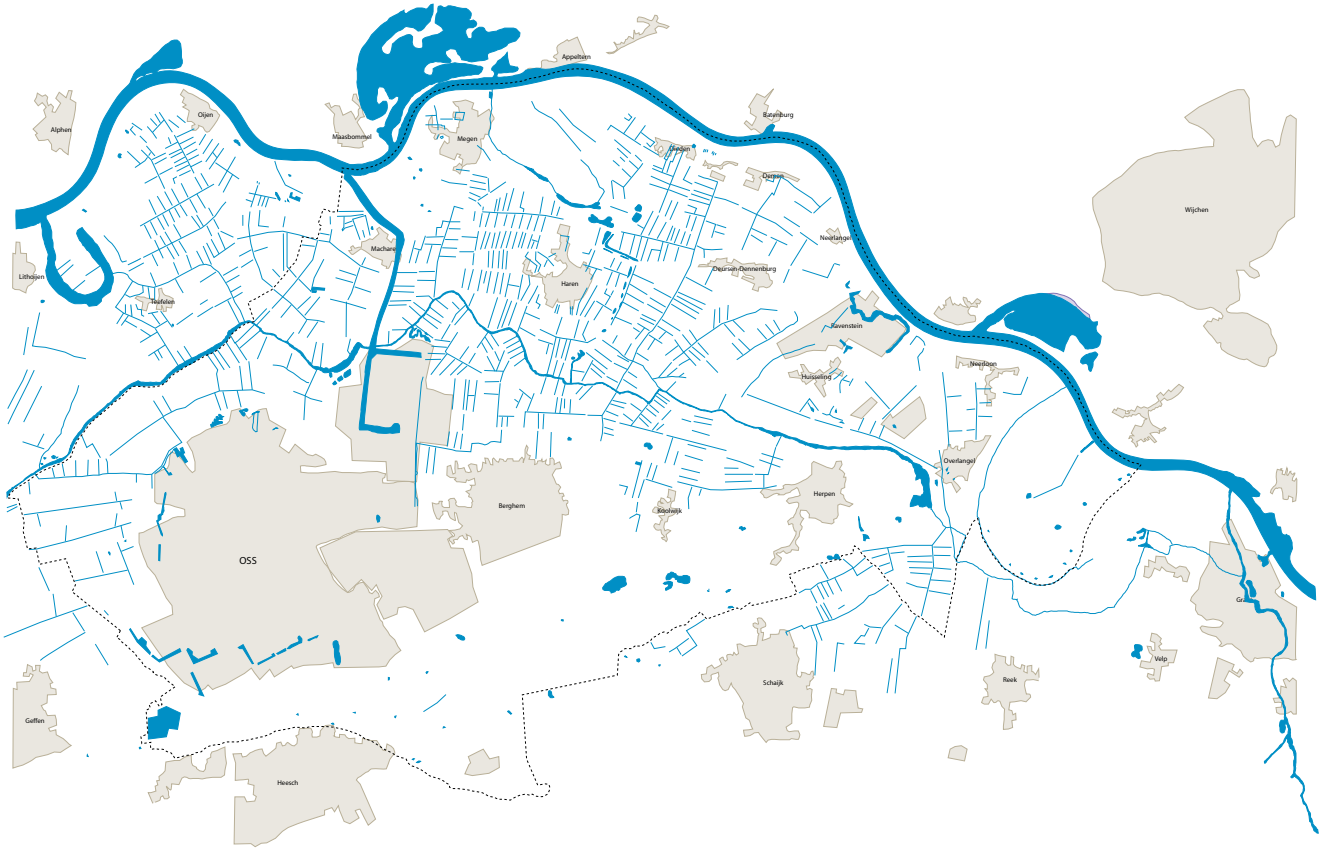

oppervlaktewater

slotensysteem in de Hertogswetering.

De Maas is een regenwaterrivier. Een dergelijke rivier kenmerkt zich door grote fluctuaties in de waterstand. Door deze fluctuaties vonden er in het verleden al regelmatig grote overstromingen plaats.

2.2 biotische laag

Door de verschillen in abiotische omstandigheden op het Osse grondgebied is een ruime variatie aan gradiënten en ecosystemen ontstaan met elk eigen natuurwaarden en eigen specifieke uiterlijke verschijningsvormen. Deze grote diversiteit in natuurtypen draagt bij aan de landschappelijke verscheidenheid en herkenbaarheid van het Osse landschap.

Er bestaat een groot verschil in dynamiek tussen de uiterwaarden, die onder invloed staan van de rivier, en het binnendijkse gebied: de oeverwal, komgronden en het zandgebied. Per gebied zijn er verschillen in bodem en hydrologie waardoor er variaties optreden in de aanwezige flora en fauna.
De natuurgebieden op de oeverwal, in de kom en op het dekzand zijn veelal klein en hebben een geïsoleerde ligging. Uitzondering hierop vormt het bosgebied Herperduin dat onderdeel uitmaakt van de ecologische hoofdstructuur.

2.3 antropogene laag

bewoning

De vele archeologische vondsten tonen aan dat het rivierengebied van oudsher een populaire vestigingsplaats is. Permanente bewoning van dit gebied vindt al plaats vanaf ver voor onze jaartelling. Alhoewel het gevaar van overstromingen altijd aanwezig was brachten de rivieren voedsel en de vruchtbare lichte bodems van de oeverwal waren uitermate geschikt als landbouwgronden. De meest geschikte plaatsen voor bewoning waren de oeverwallen en de hoger gelegen rivierduinen (donken) in het komgebied. Haren en Deursen-Dennenburg liggen op een dergelijke donk in de kom. De rest van het komgebied is gevrijwaard van grootschalige bebouwing.
Een van de belangrijkste archeologische vondsten in het Osse zandgebied is het Vorstengraf. Deze grafheuvel uit de bronstijd is een van de grootste die in Nederland is aangetroffen.
De eerste bewoning op de oeverwal heeft zich in de loop der tijd ontwikkeld tot de huidige keten van stadjes en dorpjes langs de Maas. Van bijzonder cultuurhistorisch belang zijn de vestingstadjes Megen en Ravenstein die in respectievelijke de 12e en 14e eeuw zijn ontstaan.

In het zandgebied kwam menselijke bewoning voor op de hogere droge delen, waarbij een belangrijke bestaansvoorwaarde de aanwezigheid van water in de omgeving was. Daarnaast ontstonden er op de overgang tussen de hogere zandgronden en de lagere natte komgronden een aantal kernen; Oss, Berghem, Koolwijk en Herpen liggen allen op de zogenaamde dekzandrand.
De stedelijke ontwikkeling van Oss is begonnen op het kruispunt van diverse handelsroutes. Oss kreeg al in de Middeleeuwen stadsrechten. Rond 1850 start de industriële ontwikkeling. Deze is bepalend voor de ontwikkeling van Oss. Als gevolg van de aanleg van de spoorbaan vindt er een sterk geconcentreerde industriële ontwikkeling direct ten noorden en ten zuiden van het spoor plaats, in rond de oude kern. Het wonen ontwikkeld zich meer oost en westwaarts, langs het spoor. Ook vindt er een zuidelijke ontwikkeling plaats. Na de oorlog worden de eerste delen van de haven aangelegd. Daaromheen ontstaat een uitdijend werkgebied, dat voornamelijk noord-zuid gericht was aan de oostzijde van de kern Oss. In de periode van 1960 – 1970 is sprake van functionele en planmatige stedenbouw (waaronder de wijk Ruwaard). In de periode daarna wordt bij de uitbreidingen van de woongebieden sterk gezocht naar de relatie tussen de stad en het landschap. Dat is zichtbaar in de nieuwere westelijke en noordelijke wijken waar groene wiggen de verbinding leggen met de omgeving.

dorpspatronen

De dorpen in de gemeente Oss zijn min of meer organisch gegroeid en de ontwikkelingspatronen hebben een duidelijke relatie met het landschap.
Macharen, Demen, Dieden, Neerlangel en Neerloon zijn typische dijkdorpen; lange lintvormige nederzettingen parallel, maar ook vaak loodrecht op de Maasdijk met een informele open structuur.
Deursen-Dennenburg en Haren en in mindere mate Huisseling hebben de rommelige, netwerkachtige opbouw van een donkdorp. Overlangel is een bijzondere combinatie van een donkdorp en een dijkdorp.
Berghem en Koolwijk bestaan uit een kruising van lintbebouwing op de rand van hoge en lage gronden en zijn daarmee zogenaamde randdorpen. Herpen heeft met de uitwaaierende wegen, evenals Oss een karakteristieke opbouw.
Ravenstein en Megen zijn historische vestingstadjes met een compacte stadskern binnen verdedigingswerken.

dijken

Om zich te kunnen beschermen tegen het hoge water legde elk dorp langs de rivier zijn eigen dijken aan. Deze eerste kaden lagen, anders dan de huidige dijk, dwars op de rivier aan de oostkant van het dorp. Deze kaden werden zijdwenden of dwarsdijken genoemd. In de gemeente Oss zijn nog enkele (relicten) van dergelijke dwarsdijken

zichtbaar. Ten oosten van Herpen ligt de Erfdijk (circa 1600-1700) en ten zuidoosten van Haren zijn restanten van de Groene dijk gevonden. Het stationspaadje in Ravenstein is ook nog een restant van een dwarsdijk (1650-1700). Deze dijken zijn aangemerkt als cultuurhistorisch waardevolle objecten.
Door het toenemende aantal dwarsdijken en achterdijken benedenstrooms werd het rivierwater stroomopwaarts in steeds toenemende mate opgestuwd en werd bedijking langs de rivier noodzakelijk. Zo ontstond er naast de oeverwallen en de komgronden een derde landschapstype, de uiterwaarden.

De dijken braken bij hoog water regelmatig door. De rivier zocht zich kolkend een weg door de gaten in de dijk en sloeg diepe kraters, de zogenaamde wielen. In de gemeente Oss zijn er 13 wielen zoals de Hamerspoel en het Lindenwiel bij de Erfdijk.

De banddijk sloot bij het plaatsje Beers, ten zuiden van Cuijk, niet aan op de hogere gronden daar. Het gevolg was dat bij hoge waterstanden het water hier het komgebied instroomde, om bij Den Bosch weer in de Maas af te vloeien. In de loop van de 18e eeuw vormde zich zo achter de oeverwal in de kom een tweede Maasloop die gedurende enkele dagen tot enkele maanden per jaar watervoerend was: de Beerse Maas. De laagte waar deze Beerse Maas liep heet Beerse Overlaet. De Beerse overlaat heeft tot 1942 gefunctioneerd. Na de afsluiting van de Beerse Overlaet werd het gebied intensiever in gebruik genomen door de landbouw en werden er boerderijen in het gebied opgericht. De opzet van het gebied is heel rationeel en grootschalig. Vanaf die tijd is het typische grootschalige open karakter van het komgebied langzaam maar zeker aan het verdwijnen.

infrastructuur
De weg op de dijk op de oeverwal slingert met het verloop van de oeverwal mee.
Ze verbindt de dorpen op de oeverwal. Haaks op deze oost-west verbinding lopen wegen naar de hoger gelegen plaatsen op het dekzand in het zuiden. De doorgaande verbindingswegen op het dekzand volgen het reliëf en parallelle structuur van de dekzandrug.
De snelwegen A50 en A59 vormen nieuwe infrastructurele lijnen in het landschap. Het knooppunt Paalgraven is van recente datum.
De Dorpenweg is een belangrijke nieuw aangelegde verbinding tussen de rivierdorpen op de oeverwal en dient ter vervanging van de smalle dijkweg. De spoorlijn Nijmegen-Den Bosch doorkruist het gebied.

landbouwkundig gebruik en verkaveling
uiterwaarden
Een deel van de uiterwaarden is in gebruik als bouwland en weiland. De verkaveling kenmerkt zich door grootschalige percelen en een haaks of licht met de rivier meebuigend verkavelingspatroon. Vanaf de Romeinse tijd zijn de kavels langs de Maas omzoomd door Maasheggen. Deze hagen dienden als kavelscheiding, vee-kering en verdedigingswerk. Deze meidoornhagen zijn nu grotendeels verdwenen, maar nabij Keent en in de Diedense uiterdijk zijn nog enkele voorbeelden zichtbaar.

oeverwal
Vanaf de Vroege Middeleeuwen zijn de hogere delen van de oeverwallen in gebruik als akkerbouwgrond, de lager gelegen delen van de oeverwal als weiland en de allerlaagste natte delen werden als hooiland gebruikt. Het komgebied was nog woeste grond en werd alleen zomers voor beweiding gebruikt.
Het verkavelingspatroon op de oeverwal stamt uit de middeleeuwen en de kavelrichting kan in verband worden gebracht met het aanwezige reliëf. Door de percelen strookvormig dwars op de hoogtelijnen te leggen verkreeg men een goede afwatering. Bij vererving vielen deze strookvormige kavels in blokken en smalle percelen uiteen en kreeg de verkaveling een mozaïekpatroon.

komgronden
Met de toename van de bevolking in de Middeleeuwen nam ook de behoefte aan landbouwgrond toe. Naarmate de bedijking vorderde en de komgronden niet meer zo vaak onderstroomden werden ook deze ontgonnen. Om een goede ontwatering van de kom te garanderen werd in 1303 in een regionaal project de aanleg van de Hertogswetering ter hand genomen. Deze bedijkte wetering werd aangelegd op het laagste punt van de kom en volgde op diverse plaatsen een oude maasloop. Haaks op de wetering werden afwateringssloten gegraven. Door de verbeterde afwatering kon de bodem nu gebruikt worden voor de teelt van gewassen en beweiding. De weilanden waren gemeenschappelijk in gebruik en deze samenwerkingsverbanden werden gemeinten genoemd. De naam van het buurtschap Gement ten noorden van Berghem herinnert nog aan deze vorm van samenwerking.
Nu zijn de komgronden grotendeels in gebruik als landbouwgronden, waar weilanden en percelen met maïs elkaar afwisselen. De verkaveling is rationeel en grootschalig en staat veelal haaks op de ontsluitingswegen.

zandgebied
De zandige grond bevatte weinig voedsel waardoor bemesting noodzakelijk werd. Deze mest werd geleverd door koeien en schapen, wat leidde tot een gemengde bedrijfsvoering. De landbouwpercelen waren over het algemeen door wallen, heggen of sloten omgeven.
Het overgrote deel van het zandgebied bestond echter uit bos en heide. Het bos fungeerde als houtleverancier. De drogere heidevelden werden door schaapskudden

begraasd. De heidevelden werden gemaaid en het maaisel werd vermengd met dierlijke mest op de akkers aangebracht.
Later werd het systeem van de potstal ontwikkeld. Het opbrengen van potstalmest (vermengd met heideplaggen) leidde tot dikke bolliggende akkers met een vruchtbaar landbouwdek (eerdgronden).
Dit had zijn weerslag op de woeste gronden. De bossen verdwenen en maakte plaats voor uitgestrekte heidevelden. Aan het eind van de Late Middeleeuwen was de vrijwel totale ontbossing van het zandgebied een feit.

In het 'oudhoevige' zandlandschap lieten de boeren zich vaak door het natuurlijke reliëf leiden waardoor er een verkavelingsstructuur vol krommingen en bochten ontstond. In de middeleeuwen werden er naast de onregelmatige blokvorm van het huiskamp nieuwe meer regelmatige blokvormige kampen of strookvormige percelen gevormd.
Vanaf de 18e eeuw namen de ontginningen een verdere vlucht. Plaatselijk werden er zeer grote akkers op de heide aangelegd, die in lange smalle percelen werden verdeeld. Deze kampen werden omzoomd door heggen of houtwallen, restanten hiervan zijn nog zichtbaar ten zuiden van Berghem en in Oss-Zuid (de Stelt). De nieuwe ontginningen kenmerken zich door een rationele structuur. Lange rechte wegen en een percelering van regelmatige vierkanten en rechthoeken; de jonge kampontginningen.
Aan het einde van de 19e eeuw werden er op de hooggelegen heidevelden op grote schaal naaldbomenbossen aangelegd, zoals op Herperduin, om in de vraag naar mijnhout te voorzien.

stuifduinen
Door de grootschalige ontbossingen in de middeleeuwen ten behoeve van de landbouw kreeg de wind vrij spel waardoor het losliggende zand van de akkers ging verstuiven. Overgebleven beplanting vormde een natuurlijke barrière voor het stuivende zand en zorgde ervoor dat er paraboolduinen en dekzandruggen (stuifduinencomplex) ontstonden. Dit meer reliëfrijke dekzand wordt jong dekzand genoemd.
Herperduin is een dergelijk jong dekzandgebied. Het beboste gebied bestaat uitsluitend uit landduinen met bijbehorende vlakten en laagten. Door de overwegend zuidwestenwind werd het zand in noordoostelijke richting in duinen opgewaaid. Mensen probeerden deze verstuivingen aan banden te leggen door hakhoutwallen aan te leggen. Het zand werd door deze wallen tegengehouden en er vormde zich een stuifzandwal met een typische langgerekte smalle, steile, hoge vorm.
(Zie Aardkundige Waardevolle Gebiedenkaart Noord-Brabant.)

Bijlage 2 beplanting per landschapstype (uit Nota Landschapsbeleid)

landschapstype	*karakteristieke beplanting*	*soorten*
uiterwaard	bossen	bomen die tegen periodieke overstroming kunnen zoals wilg, populier, eventueel iep
	begroeide oevers van plassen	idem, met meidoorn
	Maasheggen	meidoorn, veldesdoorn, sleedoorn, hondsroos, wilde peer
oeverwal	(hakhout)bosjes	eik, hazelaar, kornoelje, veldesdoorn, els, haagbeuk, liguster, lijsterbes, sleedoorn, hondsroos, egelantier, gelderse roos
	stinzenpark-bos	eik, berk, boshyacinten, bosanemonen etc.
	houtwallen/ houtsingels	eik, hazelaar, kornoelje, veldesdoorn, els, haagbeuk, liguster, lijsterbes, sleedoorn, hondsroos, egelantier, gelderse roos
	erfbeplanting	hazelaar, kornoelje, wilg, veldesdoorn, els, haagbeuk, liguster, lijsterbes, sleedoorn, hondsroos, egelantier, gelderse roos
	wegbeplanting	eik, kastanje, noot, linde, eventueel iep, hoogstamfruit
	boomgaarden	(bij voorkeur hoogstam-)fruitbomen zoals peer, appel, pruim en kers
	bomen rond wielen	knotwilg, knot-es, knotpopulier
komgebied	wegbeplanting	alleen een enkele (knot)wilg, -es, -populier
	erfbeplanting	populier, grauwe abeel, zwarte els, es, (knot)wilg, kornoelje, hondsroos, hazelaar, veldesdoorn, meidoorn, sleedoorn, gelderse roos, kardinaalshoed
rivierduin	bosjes, houtwallen, -singels en solitairen	eik, beuk, jeneverbes, esdoorn, berk, linde, kastanje
dekzandrand	wegbeplanting	els, eik, (veld)esdoorn, es, haagbeuk, beuk
	houtsingels	zwarte els
	bosjes	els, es, (veld)esdoorn, boskriek, kornoelje, kardinaalshoed, hazelaar, meidoorn
	erfbeplanting	els, es, (veld)esdoorn, haagbeuk, beuk, eik, (tril)populier, wilg, boskriek, hulst, liguster, sleedoorn, hondsroos, gelderse roos
dekzandrug	wegbeplanting	eik, berk, beuk, (veld)esdoorn, haagbeuk, evt linde, kastanje
	bosjes	eik, beuk, esdoorn, berk, haagbeuk, vuilboom, jeneverbes
	erfbeplanting	eik, beuk, esdoorn, berk, vuilboom, lijsterbes, jeneverbes, sleedoorn, hulst
	houtwallen en -singels	eik, beuk, jeneverbes, esdoorn, berk, linde, kastanje, vuilboom, lijsterbes, sleedoorn, hulst

BIJLAGE 3

LITERATUURLIJST

Gemeente Beuningen, Druten en Wijchen, 2006, concept Landschapsontwikkelingsplan

Gemeente Lith, 2005, Erfgoedplan

Gemeente Oss en gemeente Lith, 2006, Verbonden aan de Maas, beleidsnota toerisme en recreatie

Gemeente Oss, 2010, Bestemmingsplan Buitengebied Oss

Gemeente Oss, 2010, Bestemmingsplan Buitengebied Lith, Structuurvisie en Stimuleringskader Beeldkwaliteit

Gemeente Oss, 2006, Dorpsplan Herpen

Gemeente Oss, 2006, Dorpsplan Ravenstein

Gemeente Oss, 2005, Erfgoedplan

Gemeente Oss, 2005, Natuur- en landschapsvisie Oss,

Gemeente Oss, 2006, Structuurvisie

Gemeente Oss, 2004, Toekomstvisie, Oss op weg naar 2020

Gemeente Maasdonk, bestemmingsplan buitengebied Maasdonk

Gemeente Maasdonk, visie Geffen- Oss

Gemeente Schijndel, 2005, Landschapsontwikkelingsplan

Handboek Natuurdoeltypen, 2e, geheel herziene editie, 2001

Het Nederlandse Landschap, een historisch-geografische benadering, 8e druk, 2000

I. Langenhoff, stageopdracht gemeente Oss, 2006, het Osse landschap

Ministerie van LNV en Ministerie van VROM, 2005, Nota Ruimte,

Ministerie van LNV en Ministerie van VROM, 2006, Handreiking Kwaliteit Landschap

L. Pols, F. Daalhuizen, A. Segeren, C. van der Veeken, 2005, Waar de landbouw verdwijnt, het cultuurlandschap in beweging

Provincie Gelderland, 2006, Landschapsontwikkeling, Inspiratiebron voor denkers en doeners

Provincie Noord-Brabant, 2005, Aardkundig Waardevolle Gebiedenkaart Noord-Brabant

Provincie Noord-Brabant, 2010, Cultuurhistorische waardenkaart Noord-Brabant

Provincie Noord-Brabant, 2006, Over de hele linie, Verleden, heden en toekomst van de Zuiderwaterlinie

Provincie Noord-Brabant, 2014, Structuurvisie Ruimtelijke Ontwikkeling

Provincie Noord-Brabant, 2014, Verordening Ruimte

Regionale Reconstructiecommissie Maas en Meierij, Provincie Noord-Brabant, 2005, Reconstructieplan Maas en Meierij

Regionale Reconstructie Commissie Maas en Meierij, Provincie Noord-Brabant, 2005, beeldkwaliteitplan Maas en Meierij

Samenwerkende natuur- en milieugroepen Oss, 2002, Groene Mal van Oss

J.G.C. Scharten, M.V. Dambrink, 2000, Landschapsbouw

Samenvattende matrix Nota Landschapsbeleid 2015

LAND SCHAPS TYPE	KARAKTERISTIEK	STREEFBEELD	BEPLANTING	NIEUWE LANDGOE DEREN	WIND MOLENS	ERFBEPLANTING	AGRARISCHE BEBOUWING	(randen van) KERNEN	OVERIGE OBJECTEN (hekwerken, schuilhutten en verlichting)
algemeen	• vrij duidelijke opbouw van het landschap	• identiteit verschillende landschapstypen versterken • contrast tussen landschapstypen versterken • bebouwing: streven naar streekeigen bouwstijl	• gebiedseigen beplanting, passend bij het landschapstype	ja, mits	grootschalige windmolens zijn alleen mogelijk op industrieter-rein Elzenburg. Voor het overige niet	• erfbeplanting sluit aan op en versterkt het landschapstype	• passend bij en aansluitend op landschapstype	• overgangen helder en zorgvuldig vormgeven • bij kleine kernen informele overgang • verweving landschap en bebouwing • aansluiten bij karakteristieke landschapselementen • aandacht voor natuur en recreatie	• metalen spijlen-, gazen en witte, houten hekwerken zijn niet wenselijk • erfafscheiding rond bouwblokken passend bij karakter omgeving • terughoudend met toepassing van schuilhutten • terughoudend met toepassing van lichtmasten
uiter-waard	-bakenbomen langs de Maas • klei(ig) • natuur en landbouw	• halfopen tot open reliëfrijk gebied • vergroten contrast buiten- en binnendijks • natte natuurontwikkeling waterberging	• wilg, populier, eventueel iep • meidoorn, veld-esdoorn, sleedoorn,honds-roos, wilde peer	nee	nee	nvt	nvt	nvt	zie algemeen
oeverwal	• hogergelegen • zand(ig) • kleinschalig, vrij open • kralensnoer van kernen • akkers en wei, boomgaarden	• halfopen, kleinschalig karakter • toevoegen van landschapselementen als (hakhout)bosjes, houtwallen, singels, hoogstamboomgaardjes	• eik, els, haagbeuk, berk, veldesdoorn, hoogstamfruit • hazelaar, kor-noelje, liguster, lijsterbes, hondsroos	ja, mits	nee	• dicht, opgaand • hoogstamfruit op voorterrein	• in verkavelingsrichting of loodrecht erop • samenspel van richtingen • kleinschalige bebouwing • natuurlijke materialen • gedekte kleuren	• Ravenstein en Megen: compact, kleinschalig • kleinere kernen: kleinschalig, groene randen, geleidelijke overgang buitengebied	zie algemeen • schuilhutten onder voorwaarden
komgebied	• open • nat • laaggelegen • klei • grootschalig • weiden	• open, grootschalig, rationeel • wegbeplanting niet vervangen bij kap (uitsterf-beleid) • uitgangspunt erfbeplanting: transparante bomenrijen met watergang	• populier, grauwe abeel, zwarte els, es, wilg • hazelaar, kornoelje, meidoorn, sleedoorn	nee, tenzij	nee	• transparante bomenrijen met watergang	• bebouwing parallel aan elkaar • inverkavelingsrichting • vaak loodrecht op weg • grootschalige bebouwing kan, wel geleding • modernere materialen • koele kleuren (grijs)	• rivierduinen: reliëfverschil zichtbaar maken • opgaand groen op het rivierduin • geen (dorps)bebouwing en beplanting in de kom • streefbeeld Oss-Noord: vrij harde, lage rand	zie algemeen
dekzand rand	• overgang zand naar klei • vroeger kleinschalig, nu vrij grootschalig • kernen, tuinbouw • onder druk, rommelig • weinig landschappelijke kwaliteit	• transformeren naar nieuw landschap • halfopen, kleinschalig karakter • kavelrandbeplanting loodrecht op dekzandrug (slagenverkaveling • kwel benutten • nieuwe functies als nieuwe landgoederen, wonen, werken	• zwarte els, es, veldesdoorn, haagbeuk, beuk, eik • kornoelje, haze-laar, meidoorn, liguster, slee-doorn, hondsroos	ja, mits	nee	• dicht, opgaand • volgt strokenverkaveling	• in verkavelings-richting of eventueel loodrecht erop • bebouwing kleinschalig tot middelgroot • natuurlijke materialen • gedekte kleuren	• uitbreiding op dekzandrand • beplantingsstroken loodrecht op dekzandrug • Oss-west: de groene vingers handhaven en versterken	zie algemeen • schuilhutten onder voorwaarden
dekzand rug	• besloten (bos) tot halfopen (ontgonnen gebied) • grootschalig tot kleinschalig • zand • arme gronden	• halfopen tot besloten karakter • bosgebied besloten met open plekken • kleinschalig mozaïek met bosjes, houtwallen • dynamisch karakter • droge ecologische verbindingen	• eik, berk, beuk, esdoorn, haagbeuk • vuilboom, jene-verbes, sleedoorn, hulst	ja, mits	nee	• dicht, opgaand • bosjes	• samenspel van richtingen • bebouwing kleinschalig • natuurlijke materialen • gedekte kleuren	• Herpen-Zuid en Geffen; enige verdichting is mogelijk, wel doorzichten houden • lint als structuurdragers	zie algemeen • schuilhutten onder voorwaarden

VISIE LANDSCHAP

Nota Landschapsbeleid 2015 - gemeente Oss

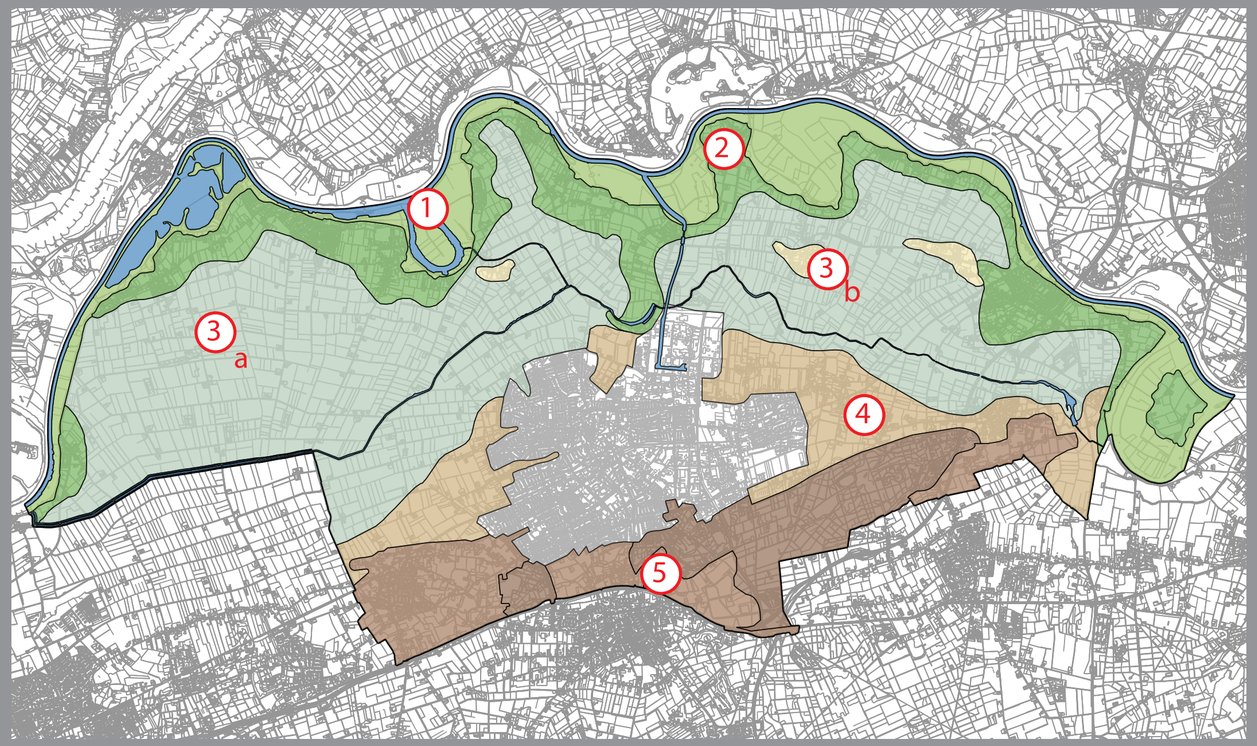

STREEFBEELD

- identiteit verschillende landschapstypen versterken
- contrast tussen landschapstypen versterken
- beplanting: toepassing van gebiedseigen beplantingssoorten
- bebouwing: streven naar streekeigen bouwstijl
- nieuwe ontwikkelingen aan laten sluiten bij de (gewenste) karakteristiek, niet uitsluiten
- archeologische en cultuurhistorische waarden behouden
- inzetten op natuur- en landschapsbeheer en -ontwikkeling

1 uiterwaarden

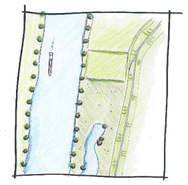
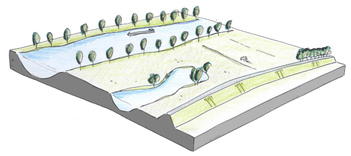

- halfopen tot open reliefrijk gebied
- vergroten contrast buiten- en binnendijks
- natte natuurontwikkeling
- waterberging

2 oeverwal

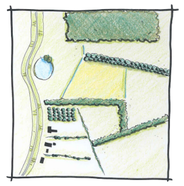
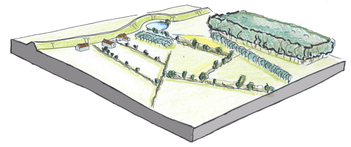

- kleinschaligheid en groene karakter versterken
- toevoegen van landschapselementen als (hakhout)bosjes, houtwallen, singels, hoogstamboomgaardjes

3a komgebied

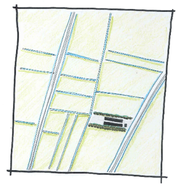
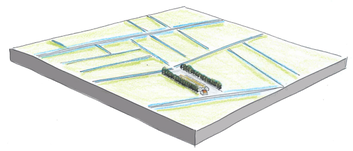

rivierduinen b

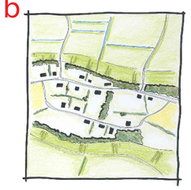
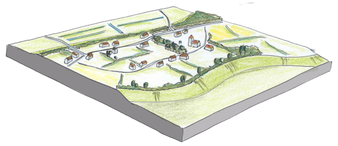

- open, grootschalig, rationeel
- wegbeplanting niet vervangen bij kap (uitsterfbeleid)
- behoud vitale veeteeltsector
- uitgangspunt erfbeplanting: transparante bomenrij(en)(bij voldoende hoogwaardige architectuur stallen)
- overgang rivierduindorpen naar komgebied versterken door toepassing van groen op de rivierduin

4 dekzandrand

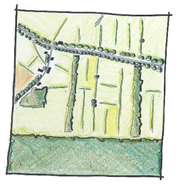
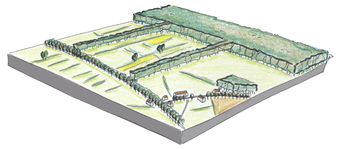

- halfopen, kleinschalig karakter
- regelmatige slagenverkaveling; kavelrandbeplanting loodrecht op dekzandrug
- aanwezigheid van kwel benutten
- mogelijkheid tot transformatie naar nieuw landschap

5 dekzandrug

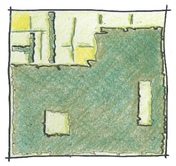
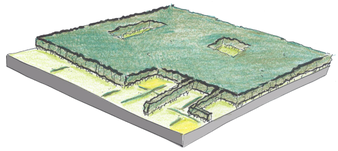

- halfopen tot besloten karakter
- bosgebied besloten met open plekken (vennen en stuifduinen)
- kleinschalig mozaiek met bosjes, houtwallen
- droge ecologische verbindingen